

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”
Institutul de Cercetări Socio-Umane
„C.S. Nicolăescu-Plopșor”

**NICOLAE BĂLCESCU
ȘI EPOCA SA
PERSPECTIVE ISTORIOGRAFICE
ȘI POLITICI MEMORIALE**

Antonie Chelcea, Sorin Damean, Nicolae Mihai
(coordonatori)

Coordonatori:

Antonie CHELCEA

Sorin DAMEAN

Nicolae MIHAI

Nicolae Bălcescu și epoca sa.
Perspective istoriografice
și politici memoriale

Antonie Chelcea, Sorin Damean, Nicolae Mihai
(coordonatori)

Editura Universitaria
Craiova, 2018

Presa Universitară Clujeană
Cluj-Napoca, 2018

Referenți științifici:
C.S. I dr. Ion Militaru
Lect. univ. dr. Andrei Sora

Volum apărut cu sprijinul Consiliului Județean Vâlcea.

Copyright © 2018 Editura Universitaria
Toate drepturile sunt rezervate Editurii Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**Nicolae Bălcescu și epoca sa : perspective istoriografice și politici
memoriale / coord.: Antonie Chelcea, Sorin Damean, Nicolae Mihai. –
Craiova : Universitaria ; Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană, 2018**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-14-1357-7 ISBN 978-606-37-0318-8

I. Chelcea, Antonie-Dumitru I. (coord.)

II. Damean, Sorin (coord.)

III. Mihai, Nicolae (coord.)

94

Coperta: Nicolae Mihai, pornind de la tabloul *Nicolae Bălcescu*,
de Gheorghe Tătărăscu, reprodus cu permisiunea proprietarului
său actual, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”.

Cuprins

Antonie CHELCEA, <i>Cuvânt introductiv</i>	7
Dan BERINDEI, <i>Gânduri despre Nicolae Bălcescu</i>	11

PRIMA PARTE

Nicolae Bălcescu și epoca sa: perspective istoriografice

Nicolae MIHAL, <i>Nicolae Bălcescu și „politica sentimentelor” în secolul al XIX-lea</i>	21
Iulian ONCESCU, <i>Nicolae Bălcescu și Franța</i>	45
Sorin Liviu DAMEAN, <i>Ideea Daco-Romaniei și proiecte de confederare în concepția generației pașoptiste</i>	55

A DOUA PARTE

Nicolae Bălcescu și epoca sa: politici memoriale, politici educative

Sorin OANE, <i>Avatarurile istoriografice ale revoluțiilor pașoptiste românești, reflectate în manualele școlare comuniste și postcomuniste</i>	65
Florin EPURE, <i>Locuri și monumente pașoptiste vâlcene</i>	79
Horia Nestorescu-Bălcești, <i>Nicolae Bălcescu, masonul</i>	115
Valentin HĂNULESCU, <i>Din istoria familiei Bălcescu: Barbu Bălcescu între viața publică și viața privată</i>	121
Lista autorilor	137

Cuvânt introductiv

Dumitru-Antonie CHELCEA

Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”

După o lungă perioadă de timp, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” își reia activitatea editorială printr-un volum dedicat unuia dintre cei mai influenți reprezentanți români ai generației pașoptiste: Nicolae Bălcescu. Deși în decursul anilor au apărut multe lucrări dedicate marelui patriot și generației sale, nici pe departe nu au fost epuizate sursele legate de activitatea sa din țară și din străinătate. Este suficient să amintim de bibliotecile din Paris care dețin un fond însemnat cu corespondența și scrierile lui și nu știm încă ce surprize mai pot apărea la Viena, Roma, Palermo, Istanbul.

Dacă ne-am pune întrebarea în ce măsură generația tânără ar putea fi interesată de opera lui Bălcescu, cu siguranță, ea ar fi însoțită imediat și de întrebarea în ce măsură drepturile și libertățile fundamentale ale omului sunt apreciate astăzi la aproape 200 de ani de când Bălcescu și generația sa au luptat pentru câștigarea lor? Tocmai din acest punct de vedere, cunoașterea și cercetarea operei lui Nicolae Bălcescu și a generației sale ar putea aduce informații și oferi perspective noi, nu doar pentru iubitorii de istorie și cultură, dar și pentru toți cei care păstrează în suflet un sâmbure de patriotism, un sâmbure de lege morală sădită în fire încă de la creație. Astfel, trebuie spus că Nicolae Bălcescu a adus generației pașoptiste o energie mobilizatoare, care a contribuit la construirea României moderne, o energie de care, generația tânără are nevoie și astăzi când țara noastră încă parcurge drumul spinos de integrare în

rândul societății europene moderne, așteptând și sperând în reparația elitelor care să-i reconfirme locul său european ca națiune.

Pe de altă parte, volumul de față, intitulat „Nicolae Bălcescu și epoca sa” își propune să continue activitatea editorială prin care Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” a devenit cunoscut în perioada anilor 1970-1979. Pasionat de cercetare, Horia Nestorescu-Bălcești, directorul de atunci al muzeului, împreună cu alți cercetători iubitori ai personalității lui Nicolae Bălcescu din întreaga țară, au publicat numeroase volume, apărute cu sprijinul societății culturale „Prietenii Muzeului Bălcescu”, al cărei președinte era academicianul G. Zane. Dintre cele mai importante apariții amintim *Studia Et Acta Musei Nicolae Bălcescu*, continuată cu seria *Caietele Bălcescu* în care au apărut studii, documente, articole de biblioteconomie, muzeografie și istorie locală, dar și teme susținute cu ocazia unor simpozioane sau colocvii naționale și internaționale, centrate pe Nicolae Bălcescu și epoca sa. Faptul că în cuprinsul acestora regăsim conferințe și publicații ale unor istorici și cercetători de renume precum acad. Dan Berindei, acad. Paul Cernovodeanu, acad. G. Zane, Radu Pantazi, Vasile Arimia, Horia Nestorescu Bălcești, Petre Bardașu, Corneliu Tămaș și mulți alții, a făcut ca prestigiul editurii și instituției să crească tot mai mult. La acea vreme, pentru tinerii cercetători, era o adevărată onoare să semneze articole în cuprinsul acestor volume, alături de nume consacrate, unii deveniți deja membrii Academiei Române. La fel și marile biblioteci din țară doreau să aibă la rafturi volumele apărute sub egida Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”.

Pe coperta unuia dintre ele, apărut în anul 1970, Marin Bucur consemna: „Acest magazin istoric, dedicat lui Bălcescu, nu are nici redacție, cu comitet și colegiu trecut pe una din paginile de deschidere, nici botezul publicistic de buletin, anuar, culegere de studii, revistă de studii etc. De asemenea, nu ține nici de institute de cercetare, nici de

colective de savanți autorizați cu diplome, nici de facultăți... Este o instituție culturală foarte tânără, apărută după ce fostei „case de creație” a Uniunii Scriitorilor i s-a găsit adevărata și meritata destinație. Dar tocmai de aici, de la Bălceștii de pe Topolog, ni se aduce un volum care răspunde celor mai alese pretenții în materie...”¹.

Continuând pe același drum de cercetare, socotim că apariția acestui nou volum sub egida muzeului nostru nu face altceva decât să reia un traseu prin care Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” a devenit cunoscut în țară și, mai ales, în rândul cercetătorilor. Totodată, este o garanție că procesul de cercetare a început la Conacul Bălceștilor la un nivel foarte înalt. În acest sens, apariția volumului poate fi considerată o invitație care se adresează celor pasionați de personalitatea lui Nicolae Bălcescu și de generația pașoptistă pentru a continua un proiect nou, propus pentru mai mulți ani.

Încă din anul 2015, Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” în colaborare cu Institutul de Cercetări Socio-Umane „Nicolăescu Ploșor” din Craiova a dat semnalul revenirii pe acest traseu prestigios al cercetării, organizând un colocviu ce reunea academicieni, cercetători din rețeaua institutelor de cercetare ale Academiei Române, profesori universitari din țară, muzeografi, profesori din mediul preuniversitar. Titlul evenimentului științific anunța dublul interes sub care vedeam reluarea cercetărilor dedicate lui Nicolae Bălcescu și epocii sale: istoriografic și de memorie culturală.

Dincolo de strategia de promovare a instituției și de folosul imediat al celor care au participat la aceste acțiuni, am considerat este necesar ca temele prezentate să nu se piardă, ci să rămână ca

---

¹ Marin Bucur, *Caietele Bălcescu, Studia et Acta Musei „Nicolae Bălcescu” vol. VII-VIII*, Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu”, Bălcești pe Topolog 1979, coperta 2.

bază pentru reluarea unor noi dezbateri. Îmbogățirea permanentă a fondului documentar este o datorie a oricărui angajat într-o instituție de cultură; dar, mai mult decât atât, aceste scrieri și cercetări individuale sunt rezultatele concrete ale minții unor oameni care deopotrivă dăruiesc și primesc lumină la Conacul Bălceștilor de pe Topolog. Astfel, se deschid teme și dezbateri noi, se creează legături între oameni și instituții. O astfel de legătură s-a realizat între Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” și Institutul de Cercetări Socio-Umane „Nicolăescu Plopșor” din Craiova, prin intermediul unui parteneriat cultural, susținut de neobositul cercetător Nicolae Mihai, fără de care volumul de față nu ar fi putut vedea lumina tiparului.

Intenția noastră este de a continua acest traseu, la un nivel calitativ cât mai bun, cu sprijinul tuturor celor interesați, contribuind atât la relansarea cercetărilor de istorie a pașoptismului, cât și la valorificarea lor prin intermediul unor manifestări științifice prestigioase, editarea unor volume de studii și publicarea noii serii a „Caietelor Bălcescu”.

GÂNDURI DESPRE NICOLAE BĂLCESCU

acad. Dan BERINDEI

Academia Română

Au trecut aproape două secole de la nașterea celui care a fost Nicolae Bălcescu. Probleme au existat nenumărate în cursul scurtei vieți a celui la care am revenit astăzi, într-o deplină dreaptă apreciere, și ele vor exista și după moartea sa, din păcate, chiar și până în zilele noastre! Cu toate acestea, imaginea sa a fost deosebită chiar și în timpul vieții sale. Nicolae Bălcescu s-a făcut remarcat printre fruntașii epocii sale, deși baza materială a existenței sale, împrejurările și sănătatea i-au limitat în repetate rânduri posibilitatea de acțiune.

Dar, înainte de a vorbi despre Nicolae Bălcescu, aș vrea să mă opresc asupra epocii în care el a avut scurta, dar împlinită sa viață. Era un veac frământat, unde mai ființa puternic, deși fusese până la urmă aparent înfrântă, amprenta decisivă a Revoluției din 1789 și cea a împăratului Napoleon. Națiunile erau trezite și se afirmă ca entități în secolul care va fi numit al naționalităților și, totodată, procesele de modernizare, neconținut îmbogățite prin noi descoperiri, erau în plină desfășurare. Nu numai dincolo de Ocean se forma o lume nouă, ci *noul* se afirma progresiv într-o Europă a Restaurației, dar și a înnoirilor. În 1848, din nou, continentul avea să fie zguduit de revoluție și se va intra, în linie dreaptă, într-o fază în care monarhia absolută va deveni revolută, iar modernitatea se va impune biruitoare.

În curs de câteva generații, lumea s-a schimbat. Statele românești s-au înscris pe o linie ascendentă, iar membrii clasei

conducătoare au demonstrat, în mare parte, adaptabilitatea și implicarea lor în mutațiile care au avut loc progresiv. Părinții lui Bălcescu proveneau din rândurile micii boierimi naționale. Pe tatăl său l-a pierdut de timpuriu, dar mama sa, Zinca Bălcescu, i-a rămas alături. Cu o stare materială care a ridicat numeroase dificultăți, văduvă cu cinci copii, ea a demonstrat o dârzenie deosebită și a fost neconținut sprijin pentru înzestratul ei fiu. Totdeauna am apropiat-o de mama fraților Golescu, deoarece cred că nu s-a dat destul însemnătate felului de a fi al acestor femei, orizontului lor, mai ales comportării lor *ca românce* și puterii lor de comprehensiune față de țelurile alese în viață de urmașii lor. Ele au contribuit la procesul lor de formare și la acțiunile lor. Dar, totodată, mi-am pus și întrebări privind felul de a fi al acestei categorii sociale, fără îndoială cu bune și cu rele, referitoare la implicarea lor în complicatele procese de mutații ce aveau loc și la felul în care le judecau. Ar fi putut fiii lor să aibă pozițiile pe care le-au avut dacă nu ar fi fost pregătiți ca atare? Purtarea patriotică, mai ales capacitatea de dăruire către societate au fost construite într-o atmosferă, într-un fel de a gândi și a simți. Este evident că încă de la cei „șapte ani de acasă” ei au intrat în viață însuflețiti și îndrumați, în cazurile citate, de mame în primul rând.

Dar merg mai departe în construcția unei stări de fapt. Era vorba de o situație care de la cazuri particulare a ajuns să se impună multora. Este impresionant să constați cum, în aceste principate vitregite, obiecte de pradă pentru imperiile alăturate, s-au putut forma personalități puternice și, mai ales, profund atașate de țara lor.

De data aceasta, mă gândesc la altă categorie, la acei mari boieri care se arătau preocupați de viitorul Principatelor, la dimensiuni care depășeau pe cele particulare ale lor. Este vorba de cei care au fost de față la tratativele de la Focșani, prin care s-a încercat să se pună capăt războiului ruso-turc din 1768-1774, prilej pentru ei de a înfățișa memorii cu revendicări prin care, între altele,

se ridica chestiunea unității și a independenței Principatelor, dar și altele privind modernizarea lor. Aș aminti un lenăchiță Văcărescu impresionând pe cancelarul Kaunitz prin cunoștințele sale, un Ioan Cantacuzino, autor al proiectului de Constituție aristo-democratică, un Grigore Brâncoveanu, erudit umanist. Ei s-au impus în epocă ca oameni perfect opozabili - în pregătire și în manifestări - protipendadei imperiilor vremii. Uităm însă să reconstituim felul lor de a gândi și chiar de a fi. Avem în vedere mai ales scopurile lor imediate, legate de funcțiile și avuțiile lor, neținând seama în egală și suficientă măsură de ceea ce au fost aspirațiile și visurile lor. Dinicu Golescu, în cartea scrisă relatând călătoriile sale, ne dezvăluie cu prisosință simțăminte pe care nu putem decât să le apreciem și astăzi sau, mai ales, astăzi!

Fără îndoială, acești mari boieri sunt preocupați de starea lor materială, dar nu numai. Ei nu trăiesc numai pentru a acumula bunuri materiale, deși fac și acest lucru, dar au și preocupări mai generoase, sunt preocupați de ceea ce însemna și pentru ei *o patrie*. Generația următoare, mai ales după ce și-a însușit învățăturile Apusului, este formată din patrioți moderni, dispuși în a sacrifica felul de a fi al generațiilor anterioare.

Într-un astfel de mediu s-a format și au viețuit atât Zoe Golescu, cât și Zinca Bălcescu, pe trepte sociale oarecum diferite, dar găsindu-se împreună în simțămintele înnoitoare. Prin aceasta un Nicolae Bălcescu și Goleștii pașoptiști sunt alături! Dar, oricum, trebuie ținut seama de comportamente și atitudini care au motivat existența tuturor frunțașilor de la 1848.

Bălcescu s-a impus prin înzestrarea sa culturală și printr-o inteligență care-l afirma și-l afirmă și astăzi. Citindu-l, ești impresionat de actualitatea scrierii sale, care dă impresia redactării textului în cauză în zilele noastre. Construcția sa este frumoasă,

limba aleasă, dar și limpede. Îl citești ca și cum ar fi un contemporan de-al nostru, de aleasă ținută.

Bălcescu aparține unei perioade de mari mutații, în care se naște o lume nouă. El însuși aparținea acestei lumi. Tatăl său, Barbu, se ridicase printre micii boieri, avea o vie, și, însurându-se cu Zinca Bălcescu, își întemeiasse o stare materială mai bună, ea venind cu o zestre în care figurau și cei 900 stânjeni de la Bălcești, alți 200 de stânjeni la Gâltofani și 12 pogoane de vie pe valea Orliței, dar și câteva zeci de vite și șase robi țigani; își ridicase o casă în mahalaua Boteanu din București.

Dar, în fapt, copilăria lui Nicolae Bălcescu, născut în 1819, a fost din cele mai grele. Sameș al județului Dolj, Barbu Petrescu, tatăl său, fusese constrâns de evenimentele din 1821 să se refugieze cu mica sa familie - soție și cinci copii – în părțile Brașovului. Reîntors, nu reușise să recupereze banii însușiți de zapcii ce-i fuseseră subordonați și nu va reuși acest lucru nici Zinca, rămasă văduvă din 1825, ceea ce avea să marcheze existența familiei ani nenumărați. Prin urmare, copilăria lui Bălcescu a fost grea și plină cu încercări.

Dar el și-a dovedit însușirile. Este impresionantă puterea de asimilare a învățaturii arătată de Nicolae Bălcescu, maturitatea sa prematură. A învățat acasă și doar între 1832-1835 la Colegiul Sf. Sava, dar cu însușiri remarcabile, ceea ce au observat încă din acele vremuri contemporanii săi. Ioan Voinescu îl semnala că Bălcescu „fu înzestrat de natură cu o inteligență întinsă, cu o imaginație bogată, cu o memorie rară”, el fiind în stare a recita sute de versuri, „ca și când ar fi citit într-o carte”. Ion Ghica considera în amintirile sale că Bălcescu era însuflețit „de o mare dorință de a învăța” și că era „dotat cu înlesnire și aplicațiune a studiului, inteligent, ardent și entuziast”. În fapt, este remarcabil devotamentul său și pasiunea sa pentru munca intelectuală, el comportându-se

instinctiv ca un adevărat om de știință și oferind un exemplu contemporanilor săi, dar și nouă, celor de astăzi.

Nicolae Bălcescu n-a deținut mijloacele materiale pentru a se deplasa la studii peste hotare, dar a păstrat o legătură neîncetată cu cei care - din ce în ce mai mulți - reușiseră să le întreprindă și care, fapt semnificativ, i-au acordat întreaga lor prețuire. Ion Ghica semnaleză interesul pe care-l provoca lectura scrisorilor pe care Bălcescu le trimitea celor care reușiseră să ajungă la Paris. În 1846 avea să vină rândul și lui Bălcescu să ajungă în capitala Franței, dar procesul formării sale se încheiase!

Între timp, în 1838, Bălcescu devenise iuncăr în tânăra armată națională renăscută, activitatea sa desfășurându-se mai ales într-o direcție culturală, el fiind unul dintre cei trei profesori ai școlii ostășești de la Dudești, prilej pentru un contact nemijlocit cu tinerii soldați, dar și de răspândire a simțămintelor patriotice care-l însuflețeau. Experiența militară se va încheia însă în toamna 1840 o dată cu arestarea sa. Dar interesul său pentru această problematică a continuat, primele sale scrieri științifice nu întâmplător fiind consacrate istoriei militare a țării.

Între timp, etapa de formare a lui Bălcescu se încheiase, dar și maturizarea sa. Fără îndoială, el se simțea un cetățean discriminat, deoarece detenția care avea s-o sufere câțiva ani îl marcuse, dar și deoarece starea materială a familiei sale îi îngrădea puțința de afirmare. Dar, în același timp, pe plan spiritual el se simțea și efectiv era la nivelul epocii sale, dobândind vaste cunoștințe prin studiile întreprinse și mai ales prin lectură. Totodată, el se bucura de prețuirea contemporanilor săi. Este de remarcat că personalitatea lui Bălcescu se impusese, el depășindu-și limitele ce-i erau aparent impuse. Nici detenția sa nu influențase într-un sens negativ aprecierile opiniei publice față de acest tânăr, care a fost

așezat de foarte mulți printre cărturarii vremii, neținându-se în seamă nici vârsta, nici alte considerente.

Jumătatea de deceniu înainte de plecarea sa în Occident și-a manifestat prezența, afirmându-se, ca publicist și istoric. Textele sale ne dezvăluie competență și maturitate și mai ales el le-a întocmit – ceea ce, învățător, pentru zilele noastre ! - cu gândul *necesității* și al *utilității* lor. Ele răspund unor probleme fundamentale, dar totodată sunt scrise cu o înzestrare impresionantă și cu un rar talent. Activitatea sa la „Magazin istoric pentru Dacia” i-a asigurat o largă prețuire și a confirmat locul său fruntaș printre personalitățile națiunii. Tirajele periodicului său impresionează până în zilele noastre, dezvăluind măsura ecoului publicației.

Plecat apoi peste hotare ca intelectual matur, el avea să cunoască lumea în dimensiunile ei occidentale și să i se integreze, desăvârșindu-și și formarea sa anterioară și afirmându-se ca un fruntaș al mișcării de eliberare ce se profila. Pentru el va începe marea școală a revoluției, în atmosfera efervescentă care a premers zilelor din februarie 1848, în timpul acelor zile pariziene, la care a participat efectiv și apoi reîntorcându-se în patrie în mod firesc Bălcescu a făcut parte dintre cei dintâi conducători ai revoluției muntene.

Este impresionantă activitatea sa în timpul revoluției, având în vedere și starea sănătății sale, dar trebuie să ținem seama și de „calitatea” prestației. El este unul din secretarii Guvernului provizoriu, dar mai ales omul *totdeauna prezent* într-o varietate de împrejurări, în care se implică cu pasiune și dăruire. Este, de asemenea, *organizatorul* prin excelență, cel care găsește soluții și care nu șovăie. Totodată, este *ideologul*, cel care nu doar simte, ci gândește cu acuitate. Are însă și handicapul unui contact nu totdeauna facil cu mulțimea, de aici și „nepotrivirea de caracter” dintre el și Ioan C. Brătianu, „Firfircă” al revoluției. De asemenea,

este și momentul în care se impune de la sine printre cei dintâi lideri, acceptat și recunoscut ca atare.

Totul se sfârșește în septembrie 1848, când Bălcescu ia drumul exilului. Revoluția nu poate fi dusă mai departe și este sortit deștăririi. În mod firesc își păstrează poziția proeminentă și contribuie în a lăsa limpede, pentru contemporani și urmași, filmul evenimentelor, analiza minuțioasă a ceea ce a fost. Ne ajută dincolo de veac să înțelegem și, în același timp, să acordăm însemnătatea meritată procesului istoric care a avut loc și în care s-a implicat pe deplin. Dar neobosit, este mai departe prezent, încrezător într-o reluare a luptei și căutând stăruitor să pregătească acest lucru. Vede lucrurile în mare și stăruie pentru alianțe, prilej de afirmare a propriei națiuni, dar și teme pentru o viitoare izbândă. Se va sfârși însuflețit de gândul unei viitoare biruințe decisive.

Nu-și întemeiază o familie din lipsă de mijloace, dar și de timp. Se comportă în bună măsură ca un călugăr. Cauza revoluției, dar totodată și studiul stăruitor, deoarece Bălcescu este un om de știință, lucrând pasionat și cu întreaga seriozitate, îi domină anii de sfârșit, atât de chinuitori, în care boala nemiloasă de care suferă înaintează pas cu pas. Dar, ca și în acțiunile sale politice, el nu șovăie și manuscrisul său dedicat lui Mihai Viteazul, ca și capitoul neterminat stau mărturie a unei energii neobosite, a interesului său pentru temă și a pasiunii cu care și-a înfruntat tristul destin.

Au trecut aproape două secole de la nașterea lui Nicolae Bălcescu. El este o apariție singulară. A aparținut unei mari generații și fără îndoială încă din vremea aceea a fost prețuit ca gânditor, dar și ca om de acțiune. Astăzi, mai mult ca oricând, generația lui Bălcescu și el însuși trebuie să-și găsească locul în conștiința publică din care, în ultimul sfert de veac, au fost marginalizate, dacă nu chiar excluse. Iată un model nemuritor, care ne transmite dincolo de veacuri ce trebuie să însemne *o viață de om adevărat*. Dedicat

propriei realizări, dar mai ales unei patrii virtuale, înfruntând lipsuri materiale, neavând tentațiile bogățiilor ilicite, minte strălucitor de inteligentă, puterea de a exprima modern viziunea unei Români, care încă nu ființa, iată cine a fost Nicolae Bălcescu! Cât de mult țara aceasta ar avea nevoie de o reîntruchipare a unei minți strălucite dar și a unui suflet care să exprime o nețărmurită dragoste față de ea, slujind cu dăruire națiunea și omenirea!

PRIMA PARTE

*Nicolae Bălcescu și epoca sa:
perspective istoriografice*

NICOLAE BĂLCESCU ȘI „POLITICA SENTIMENTELOR” ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Nicolae MIHAI

Academia Română,
Institutul de Cercetări Socio-Umane
„C.S. Nicolăescu-Plopșor”, Craiova

Aflat la Constantinopol, Nicolae Bălcescu îi adresa bunului său prieten, A. G. Golescu, o epistolă cu data 5 aprilie 1849, în care, printre altele, afirma „Biata mumă-mea, singura dragoste și adorație a mea, e așa nenorocită. Totdauna am sacrificat-o datorinții mele către țeară”¹. Doi ani mai devreme, de data aceasta de la Paris, puternic marcat de decesul bunei sale prietene, Elenei Negri, îi trimisese o altă scrisoare prietenului Vasile Alecsandri, semnată la 1 octombrie 1847. Printre altele, ținea să-i mărturisească franc că depășirea acestui șoc emoțional nu putea fi compensată decât într-un plan afectiv superior: „ca să fiu vrednic de prietena mea, voi ca durerea mea să o prefac în dragoste către țara mea”².

Cele două afirmații merită cântărite cu mai multă atenție decât am făcut-o până acum. Aflat în două contexte diferite din biografia sa, student la Paris și emigrat politic la Constantinopol, dacă

---

¹ Nicolae Bălcescu, *Opere, vol. IV, Corespondență. Scrisori, memorii, adrese, documente. Note și materiale*, ediție critică de G. Zane, cu reproduceri după manuscrise și stampe, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1964, doc. nr. 62, p. 150.

² *Ibidem*, p. 79.

le ordonăm cronologic, remarcăm în expresia epistolară a lui Nicolae Bălcescu o constantă a ceea ce am putea numi regimul emoțional specific generației romantice a „bonjuriștilor”, care s-a implicat în procesul de „regenerare” a românilor din principatele Țării Românești și Moldovei. Patria sau „țeara” devin subiectul unei relații afective căreia i se subordonează toate celelalte relații afective din plan privat atunci când nu profită din plin de conținutul acestora. Voi aminti aici că identificarea mamă-Patrie va fi folosită frecvent în timpul regimului revoluționar, atât în exprimările publice, cât și în cele private. De asemenea, imaginea Mamei aflate în primejdie va fi prezentă la nivel oficial în discursurile lansate pe tema înrolării în Garda Națională sau chiar în expresii artistice, dacă ar fi să ne referim la celebrul tablou al lui C.D. Rosenthal în care artistul român de origine evreiască o alegea pe englezoaica Maria Grant (căsătorită Rosetti) în postura unei autentice „României revoluționare”.

„Politica sentimentelor” și istoria emoțiilor

1848 și generația tinerilor români implicați atunci au lăsat numeroase „urme” ce oferă material substanțial pentru o interpretare în cheia a ceea ce putem numi astăzi, conturată clar, istoria emoțiilor³. Nu vorbim de o citire superficială și o bifare a prezenței pasiunilor în

---

³ Damien Bouquet, Piroska Nagy, *Une histoire des émotions incarnées* în « Médiévales » nr. 61, automne 2011, pp. 5-11 ; Jan Plamper, *The History of Emotions: An Introduction*, translated by Keith Tribe, Oxford, Oxford University Press, 2015 (ediția originală, apărută în germană, în 2012); Quentin Deluermoz, Emmanuel Fureix, Hervé Mazurel et M'hamed Oualdi, « Écrire l'histoire des émotions: de l'objet à la catégoried'analyse », *Revue d'histoire du XIXe siècle* [En ligne], 47/2013, mis en ligne le 31 décembre 2016, consulté le 24 octobre 2016. URL : <http://rh19.revues.org/4573> ; DOI :10.4000/rh19.4573.

istorie⁴, nici măcar a celor revoluționare⁵, după cum nu cădem nici în extrema cealaltă, pe care Christophe Prochasson o numea, nu fără o fină ironie, „emoționalizare a istoricilor”⁶.

Am preferat în abordarea subiectului nostru să ținem cont de reflecțiile formulate de Ute Frevert care, în 2013, publica un interesant articol despre „politica sentimentelor” în secolul al XIX-lea⁷. Cunoscuta directoare a *Centrului pentru Istoria Emoțiilor* din cadrul celebrului Max Planck Institut für Bildungsforschung” din Berlin avea în vedere o definiție care permitea o mai bună înțelegere a importante transformări de mentalitate, operate în secolul al XIX-lea. Corect, „politica sentimentelor”, utilizată ca instrument analitic, s-ar fi referit la o politică „purată cu sentimente și în jurul sentimentelor, dar nu motivată de sentimente”⁸. Ea ar fi apărut ca o necesitate în Europa după „zguduirea” produsă de Revoluția Franceză și ar fi obligat monarhii la o mai atentă reevaluare a relației cu supușii lor, deveniți acum *cetățeni*. Această manieră de reevaluare a funcționării *politicului* are ca punct de plecare o mult mai puternică simbioză între afecte și procesul politic, proces realizat în timpul Revoluției Franceze, ce a impus o *cultură afectivă a politicului* ale

---

⁴ Termen însuși cu o anumită istorie Vezi *AHR Conversation: The Historical Study of Emotions: Nicole Eustace, Eugenia Lean, Julie Livingston, Jan Plamper, William M. Reddy and Barbara H. Rosenwein* în „The American Historical Review”, vol. 117, no. 5, December 2012, pp. 1486-1531.

⁵ Hamit Bozarslan, Gilles Bataillon & Christophe Jaffrelot, *Passions révolutionnaires. Amérique latine, Moyen Orient, Inde*, Paris, Editions de l'école des hautes études en sciences sociales, 2011.

⁶ Christophe Prochasson, *L'Empire des émotions: les historiens dans la mêlée*, Paris, Demopolis, 2008.

⁷ Ute Frevert, *La politique des sentiments au XIXe siècle*, în „Revue d'histoire du XIXe siècle”, no. 46/2013, pp. 51-72, mis en ligne le 01 juin 2016, consulté le 28 mars 2017. URL : <http://rh19.revues.org/4443>; DOI : 10.4000/rh19.4443.

⁸ *Ibidem*, p. 52.

cărei efecte nu vor mai putea fi neglijate⁹. Acest lucru este evident inclusiv în dezvoltarea dispozitivelor festive care-și dovediseră eficiența în timpul revoluției, în impunerea unor cadre ritualizate de tipul vizitelor imperiale, regale sau a sărbătorilor naționale¹⁰.

Aparent am putea spune că nu eram foarte departe de această arie, dat fiind interesul constant pentru conștiința națională, pe care istoriografia noastră l-a cultivat mai ales în perioada comunistă și, mai puțin, în cea postdecembristă¹¹. Doar că, de data aceasta, suntem plasați pe un teren metodologic mult mai solid, consolidat de noile teorii din domeniul neuroștiințelor sau științelor cognitive¹². Acest lucru a permis istoricilor să-și verifice opțiunile sau chiar să opteze pentru propuneri îndrăznețe. Așa am ajuns astăzi să realizăm ce importantă este teoria medievistului nord-american

---

⁹ Pentru a înțelege această manieră sensibilă de a face politică la final de secol XVIII și prima jumătate de secol XIX trimitem la două contribuții importante: Joseph Clarke, *Commemorating the Dead in Revolutionary France: Revolution and Remembrance 1789–1799*, New York: Cambridge University Press, 2007, respectiv Emmanuel Fureix, *La France des larmes. Deuils politiques à l'âge romantique (1814-1840)*, Paris, Champ Vallon, 2009.

¹⁰ Din bogata istriografie a subiectului semnalez Remi Dalisson, *Les trois couleurs, Marianne et l'Empereur. Fêtes libérales et politiques symboliques en France de 1815 à 1870*, Paris, La Boutique de l'Histoire, 2004; idem, *Célébrer la Nation : Les fêtes nationales en France de 1789 à nos jours*, Paris, Nouveau Monde Éditions, 2009. Sudhir Hazarensingh, *La Saint-Napoléon : quand le 14 Juillet se fêtait le 15 Août*, Paris, Tallandier, 2007.

¹¹ Nu putem să nu amintim aici interesantul și, din păcate, încă puțin folosit studiul lui Ștefan Lemny, *Originea și cristalizarea ideii de patrie în cultura română*, București, Editura Minerva, 1986.

¹² A se vedea numărul special al revistei „Emotion Review”, vol. 1, issue 4, *History of Emotion*, October 2009, pp. 291-368, cu contribuții semnate de sociologi, istorici și psihologi recunoscuți în domeniu (Jonathan Turner, William Reddy).

Barbara Rosenwein¹³ despre comunitățile emoționale în Evul Mediu, teorie care poate fi aplicată cu succes și în cazul națiunii, cu perspective cel puțin interesante¹⁴, după cum teoria avansată de Nicolas Mariot asupra „entuziasmului civic”¹⁵ ne permite să înțelegem, la fel, cum se manifestă națiunea ca o *comunitate emoțională* în timpul unor fenomene istorice de tipul revoluțiilor.

Toate aceste măsuri nu trebuie însă să ne facă să ignorăm dificultatea acestui demers, descrisă foarte bine de Alain Corbin în sinteza unui atelier pe marginea emoțiilor în istorie: „Prizonieri ai vocabularului surselor lor ca și a sistemului de credințe, norme, convingeri care le structurează, istoricii sunt condamnați la o anumită confuzie între emoție, sentiment și pasiune”¹⁶.

Pentru istoriografia noastră, o întoarcerea la pașoptiști și la Nicolae Bălcescu ni se pare interesantă și semnificativă. Nu doar pentru a reveni într-un etern moment zero al istoriei noastre moderne, ci pentru a înțelege acum ceea ce-mi place să numesc o *cultură afectivă a politicului*, cu alte cuvinte, o manieră mult mai sensibilă care a permis, cum spunea regretatul Alexandru Duțu, trecerea de la *solidaritățile organice* (familie, parohie) la *solidaritățile*

---

¹³ Barbara Rosenwein, *Emotional communities in the early Middle Ages*, New York, Cornell University Press, 2006, p. 2.

¹⁴ Voi face un apel doar la înțelegerea modului prin care se sudează apartenența la națiune prin intermediul ritualurilor politice de genul celebrărilor, funeraliilor publice și, mai ales, al sărbătorilor naționale.

¹⁵ Nicolas Mariot, *Qu'est-ce qu'un « enthousiasme civique »? Sur l'historiographie des fêtes politiques en France après 1789* în „Annales. Histoire, Sciences Sociales” nr. 1/2008 (63e année), pp. 113-139.

¹⁶ Alain Corbin, *Conclusion* în „Hypothèses” 2002/1 (5), p. 364. Pentru distincțiile de rigoare și pentru cum s-au constituit în secolul al XIX-lea emoțiile ca o categorie psihologică, trimitem la excelenta lucrare a lui Thomas Dixon, *From passions to emotions: the creation of a secular psychological category*, Cambridge, Cambridge University Press, 2003.

organizate (națiune)¹⁷. Acest lucru nu ar contribui la consolidarea profilului romantic al unei generații, cât la o mai fină înțelegere a rolului jucat de afecte în nașterea unor forme de solidaritate modernă, la înțelegerea unor fenomene precum patriotismul sau naționalismul, astăzi tot mai obturată datorită unor percepții contemporane, marcate de ideologia corectitudinii politice.

Vorbind despre *sociogeneza sentimentului modern*, Leonidas Donskis face o observație corectă: „persoanele tradiționale sau premoderne au moștenit legături și forme de identitate socială, în vreme ce indivizii moderni îndrăznesc să le creeze ei înșiși”¹⁸. Distincția ni se pare importantă, dar ea nu poate fi înțeleasă fără înțelegerea corectă a liantului afectiv care le face posibile.

Știm cu toții că Nicolae Bălcescu a fost printre cei mai autentici revoluționari, un cerebral, dar și un iacobin. Cu toate acestea, a-l privi doar ca pe un „raționalist entuziast”, conform definiției propuse de Petre P. Panaitescu¹⁹, ni se pare prea puțin. Demonstrația mea se vrea doar la o invitație la dialog pentru a înțelege mai bine „politica sentimentelor”, în sensul definiției propuse de Ute Frevert, și importanța ei la 1848.

Analizând documentele rămase de la Nicolae Bălcescu, atât cele de corespondență privată, cât și cele ca membru al guvernului pașoptist, am încercat să identificăm câteva dintre elementele acestei culturi afective a politicianului, a reprezentărilor care îi dau sens în discursul public sau privat, dacă ea servește sau nu unei politici care

---

¹⁷ Alexandru Duțu, *Ideea de Europa și evoluția conștiinței europene*, București, Editura All, 1999, p.118.

¹⁸ Leonidas Donskis, *Putere și imaginație. Studii de politică și literatură*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2012, p. 100.

¹⁹ Petre P. Panaitescu, *Contribuții la biografia lui Nicolae Bălcescu*, București, Tipografia „Convorbiri literare”, 1923.

alocă un loc important sentimentelor, emoțiilor, afectelor, așa cum ne apar din analiza contextelor de experiență și a activității sale.

De la amorul natural la iubirea de patrie

Poate spațiul unde putem investiga cel mai ușor această cultură afectivă a politicului este cel care ține de patriotism, de descrierea relației afective cu patria, cu națiunea. Exemplele pe care le ofeream la începutul materialului meu sunt elocvente pentru modul în care Nicolae Bălcescu, ca și alți colegi de generație, înțelegeau să facă apel la sentimente pentru a vorbi despre patrie, despre cauza națională. Nota era aceeași, sentimentele personale cedează locul celor în favoarea națiunii, există o ierarhie clară în care cele personale se subordonează celor ce altădată erau incluse la capitolul „binele obștesc”, după cum sentimente puternice precum dragostea pot fi transferate din spațiul privat spre cel public. Poate cel mai relevant exemplu îl găsim în scrisoarea sa către Vasile Alecsandri, expediată din Paris, la 29 noiembrie 1847: „Este mare și frumoasă ideea ta d-a căuta a-ți încălzi inima. Trudită și înghețată de suferințele intime, la vatra națională. Nenorociți sunt acei ce concentrează toată puterea lor d-a iubi într-o dragoste intimă asupra unui obiect rar de găsit, iute trecător și peritoriu, când îl găsim. Pentru ce să nu întoarcem dragostea noastră toată asupra unui obiect mare și neperitoriu? Și ce e mai mare pentru un om decât țara sa? Să nu ne mai trudim, dar iubite Basile, a alerga după fericirea intimă, o nălucire ce tu nu vei mai putea găsi, ce eu n-am găsit niciodată, și pe care e multă vreme de când n-o mai caut. Să întoarcem ceea ce ne-au mai rămas din dragostea noastră s-o întoarcem către țara noastră. *România* va fi iubita noastră. Întrînsa și printrînsa să reînoim și să întărim frăția noastră. Cântă-mi, dar, iubite poet, cântă-mi Românie

ca Koller bohemul, patria sa. Fie ea, amoreza ta, credința ta, D-zeul tău. Iubește-o dar și fă pe toți a iubi pe iubita ta”²⁰.

În apelul făcut de la Constantinopol tuturor emigraților, cu data de 8 martie 1849, fostul revoluționar pașoptist propunea candidatura lui Costache Negri ca unic șef al tuturor exilaților români emigrației, sub deviza uniunii naționale ca „unic principiu de mântuire pentru noi”. Justificarea acestei propuneri era dată tocmai de climatul de tensiune care domnea în rândul emigrației românești, de emoțiile negative generate de lupta pentru control și prestigiu. Practic măsura ar fi corespuns unei ordonări a sentimentelor individuale, reintrarea într-un cadru afectiv modern, de „frăție”, singurul care ar putea permite viitoare acțiuni politice semnificative ca impact: „Noi furăm porniți spre aceasta din dorința d-a vedea încetând dezunirea și anarhia dintre noi în aceste momente critice; d-a vedea nimicite odată toate micșorimile amorului propriu, toate simțimentele individuale, egoiste și de provincialism, d-a vedea în sfârșit românul înfrățit cu românul”²¹.

Cu toate acestea, Nicolae Bălcescu nu uita să precizeze și existența unui alt motiv de ordin „emoțional” în justificarea alegerii sale: „importența d-a numi un moldovean este mai cu seamă spre a menagia amorul lor propriu care știi că este mare”²². Nicolae Bălcescu era conștient de importanța acestui „amor propriu” al moldovenilor, care poate juca un rol important în realizarea proiectului de unire a emigrației românești în 1849, după cum nu nega prestața lui Costache Negri, „mult cunoscut în ambele țeri și și-a tras multe simpatii”²³. Acest capital afectiv poate fi investit politic și nu este decât o practică curentă în epocă. Nicolae Bălcescu o evidențiază și

---

²⁰ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, doc. nr. 30, p. 82.

²¹ *Ibidem*, doc. nr. 57, p. 135.

²² *Ibidem*, doc. nr. 58, p. 141.

²³ *Ibidem*.

atunci când discută despre popularitatea lui Heliade Rădulescu în rândul tinerimii muntene, care a justificat cooptarea lui în comitetul de pregătire a declanșării revoluției în Țara Românească, sau, din contră, despre pierderea celei deținute de Ion Cămpineanu²⁴.

Pe de altă parte, tânărul intelectual muntean are suficiente exemple în jurul său pentru a remarca și cum comunicarea poate fi blocată de iruperea pasiunilor și a sentimentelor negative. Blocajul emoțional, care poate fi generat de „sentimentul naționalității”, devine un adevărat pericol atunci când condițiile istorice ar reclama o colaborare pentru un folos comun. În acest caz, prezența unor sentimente precum ura sau răzbunarea, cu care nu poate „rezoana”²⁵, chiar dacă sunt motivate de acțiuni represive, cu victime sau de politici administrative nefavorabile, duce la obturarea posibilității unei înțelegeri utile. O spune clar, referindu-se, în decembrie 1848, la situația din Transilvania și Banat: „Românii din Transilvania, acum că să văd scăpați de unguri, vor să se întoarcă împotriva sașilor, pre care îi urăsc ca și pe unguri, și cei din Banat împotriva sârbilor, care să încerc să-i încalece și să-i învăluie în vârtejul panslavismlui”²⁶. Ori Nicolae Bălcescu nu dorea ca românii să-i urmeze pe maghiari care deveniseră „ultramaghiari”, subiect asupra căruia revine în corespondența sa²⁷.

De la „fraternitate” la „frăție”

Nu întâmplător deschiderea pașoptiștilor spre ceea ce am putea numi *cultură afectivă a politicului* s-a făcut și prin intermediul

---

²⁴ *Ibidem*, doc. nr. 38, p. 97.

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 83, pp. 203-204.

²⁶ *Ibidem*, doc. nr. 49, pp. 118-119.

²⁷ A se vedea, de exemplu, scrisoarea sa către Ion Ghica, din Paris, 16 octombrie 1850 în *ibidem*, doc. nr. 147, p. 335.

unor concepte construite pe valorizarea emoțiilor. Fraternitatea²⁸ sau „Frăția” (ne aducem aminte că Nicolae Bălcescu a fost unul dintre membrii fondatori ai societății secrete cu acest nume) nu era doar forma de sociabilitate masonică, valorificată în cluburi și societăți secrete, conspirative, ci și una dintre expresiile acestei noi culturi politice de a lucra cu sentimentele, de a realiza apartenența la o nouă familie unită afectiv, patria. „Această referință romantică la patria « maternă » implica că dacă aparținem unei patrii, suntem, în mod natural, frate unul cu altul”²⁹. Ori această definiție mergea de la cazul particular, frați de sânge, la cel mai general, umanitatea.

De altfel, specialiștii au observat că în Europa întregii perioade a secolului al XIX-lea, avem două elemente interesante: pe de o parte utilizarea masivă a cuvântului „frate” (corespondența lui Nicolae Bălcescu este o probă, dar acest lucru se poate verifica și pentru corespondența celorlalți intelectuali implicați, Goleștii, Gheorghe Magheru, Ion Ghica, Dimitrie și Ion Brătianu *et alii*), fraternitate, dar și „mobilizarea masivă a fraților” provenind din aceeași familie sau a rudelor de sânge” care au putut combate împreună³⁰. Dacă pentru Italia putem invoca numele fraților Cavour, pentru spațiul Țării Românești avem pe frații Bălcești (Nicolae, dar și Barbu sau Costache), frații și verii Golești, familia Magheru (Gheorghe, tatăl, dar și Ghiță, fiul, Alexandrina, fiica sau Nițu, nepotul), C.A. Rosetti (dar și Maria, soția sa, născută Grant), pentru Moldova, frații Vasile și Iancu Alecsandru și exemplele pot continua.

---

²⁸ Cu privire la acest subiect a se vedea Catherine Brice et Sylvie Aprile (sous la direction de), *Exile et fraternité en Europe au XIXe siècle*, Bordeaux, Edition Bière, 2013.

²⁹ Catherine Brice, *Introduction* în Catherine Brice, Sylvia Aprile (sous la direction de), *Exile et fraternité*, p. 16.

³⁰ *Ibidem*.

Pentru Nicolae Bălcescu, exercițiul epistolar, indiferent de locul practicării sale (biroul personal, cameră de hotel, locuința unui prieten, casa vreunui țăran) începe sau se încheie întotdeauna cu amintirea relației frățești care-l leagă de o bună parte dintre destinatarii săi. Aflat în exil, constată, cu regret, ruperea unor relații, și, deloc întâmplător, începe să folosească termenul de căzuși în locul celui de frați. Fraternitatea revoluționară românească, care nu a funcționat niciodată perfect, este pusă acum la grea încercare. Ideea însăși de fraternitate se deteriorează, dar exilul provoacă regrupări, poziționări ale românilor exilați, recunoașterea rupturilor, încercări mai mult sau mai puțin reușite de eliminare a fracturilor, ceea ce face posibilă apariția „altor tipuri de fraternitate”³¹.

Astfel, discutând despre aceeași problemă, a scandalurilor și lipsei de unitate a emigrației românești, provocate de Ion Heliade-Rădulescu și de Christian Tell, îl încuraja pe A. G. Golescu să nu se descurajeze: „suntem mai mulți care, crez, că ne asemănăm mai mult în idei și simțimente. Mai întâi eu, care ți-am făgăduit că voi lucra cu tine și ca tine dinaintea revoluției, și cugetul nu mă muștră că mi-am călcat făgăduiala. Apoi Ghica, Magherul, pe care îl crez foarte sincer și bine intenționat, și care, ca și mine, disprețuiește ambele cliți, a lui Rosseti și Eliad. Apoi Bolintineanu și atâți alții, în care am multă încredere și care ne-or secunda la trebuință ca să întocmim o partidă cinstită și înțeleaptă”³². În acest caz sentimentele capătă culoare politică, permit identificări, poziționări în rândul emigrației, de exemplu, în raport cu linii de acțiune pentru care exista un consens prerevoluționar, așa cum amintea mai sus Nicolae Bălcescu.

Spre deosebire de cei care, inclusiv datorită profilului lor emoțional, pot fi incluși într-o „partidă”, există și membri ai grupului

---

³¹ *Ibidem*, p. 19.

³² *Ibidem*.

exilaților care nu se pot încadra. Evaluarea registrului emoțional al manifestărilor acestora confirmă sau nu accesul candidatului. O natură pasională nu reprezintă o problemă, dar prezența unor impulsuri negative, care pot afecta stabilitatea și solidaritatea grupului, da: „Despre Voinescu crez că are în inimă un *bon fond*, că este priimitor de simtimente generoase, dar pe lângă un naturel pasionat, un defect mare îl strică: acela că este un invidios și încă foarte mult”³³.

În afara acestor modalități de angajament politic, Nicolae Bălcescu folosește uneori, ușor ironic, termenul de înțelegere frățească. Speră într-o înțelegere „frățească” cu turcii, dacă momentul declanșării unei noi revoluții o va impune³⁴, cu toate că rămâne tot mai reticent față de posibilitatea unei colaborări reale cu Imperiul Otoman. Dincolo de barierele profesionale și civilizaționale, românii nu se pot avea ca frații cu turcii într-o ipotetică relație afectivă, justificată politic, dintr-un motiv foarte simplu: lipsa sincerității partenerului. Nicolae Bălcescu nu ezită să-i arate clar lui Ion Ghica de ce turcii nu merită încrederea românilor, pe care i-au dezamăgit deja, o dată, la 1848 și își îndemna prietenul să renunțe la orice acțiuni politice proturcești într-un mediu tot mai „turcofob”³⁵.

Despre „spectacolul politic” și emoțiile aferente: de la ședințele Adunării Obștești la ritualurile revoluționare

Aflat la București, la 8 februarie 1844, Nicolae Bălcescu găsea prilejul potrivit să-și ironizeze bunul prieten, Ion Ghica, plecat la Iași. Profită de climatul emoțional generat în spațiul public de dezbaterile din Adunarea Obștească, pentru a opera o diferențiere între emoțiile

---

³³ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, doc. nr. 62, p. 150.

³⁴ Scrisoarea din 26 iulie 1851, din Paris, către Ion Ghica în *ibidem*, doc. 171, p. 376.

³⁵ *ibidem*, doc. nr. 147, pp. 335-336.

legate de viața privată și cele „nobile”, legate de „binele obștesc”: „sărmanu Ghica, ce viață lipsită de emoții trebuie să petreacă el la Iași, dacă niște fraze de scenă au putut să-l miște într-atât. Și noi avem emoții aici, dar emoțiile noastre sunt mult mai nobile, mai vrednice de români³⁶”. În continuarea discursului său, Nicolae Bălcescu îi vorbește despre afacerea Trandafilov, despre opoziția creată și despre fulminantul succes al discursului lui Costache Filipescu „care au atacat pe rusu în chip minunat”³⁷. În viziunea tânărul intelectual muntean, emoțiile provocate de „spectacolul politic” aveau un prag de intensitate superior celor generate de o formă de *loisir* a epocii: „Spune dar dacă emoțiile noastre nu întrec p-acele ce vă dă *Coconașul de la Sadaghera*”³⁸.

Încheierea relatării acestui episod, celebru în epocă, ne pune în fața unei reprezentări comune în epocă, ședințele din Adunarea obștească deveniseră un spectacol de mare interes pentru un public mai larg. Schimbul de replici dintre Adunare și domnitorul Gheorghe Bibescu atrăgea privirea publicului³⁹, iar acesta manifesta un gust evident, inclusiv prin receptarea unor produse mai populare, în genul poeziei satirice „Măceșu” redactate de Heliade Rădulescu, care apăruse aproape imediat și făcea „senzație”, cum îi scria Nicolae Bălcescu aceluiași Ion Ghica, la 7 martie 1844⁴⁰.

Mărturia lui Nicolae Bălcescu trebuie completată. Sigur că nu dispunem de studii care să ne permită, asemeni Franței sau Statelor Unite, să măsurăm mai precis importanța teatrului în cultivarea unei

---

³⁶ *Ibidem*, doc. nr. 7, p. 46.

³⁷ *Ibidem*, p. 47. Vezi și Ion Ghica, *op.cit.*, p. 203.

³⁸ *Ibidem*.

³⁹ Nicolae Bălcescu vorbește despre 500 de „privitori”, prezenți aproape permanent la „seanșele Adunării”, „mai mulți nu încăpea, mulțime sta p-afară și pe deal ca să afle rezultatul” (*Ibidem*, p. 49).

⁴⁰ *Ibidem*, doc. nr. 8, p. 49. Ion Ghica, *op.cit.*, p. 203.

sensibilități aparte⁴¹, care nu-și găsea soluții într-un mediu politic încă ostil, controlat de ruși. Cum altfel putem înțelege cuvintele lui Nicolae Bălcescu către Ion Ghica „În teatru numai, mai putem trăi și sparge monotonia”⁴²? La ce monotonie făcea referire tânărul Bălcescu? Oare la cea care-i făcea pe tinerii români, doritori de schimbare, să se mulțumească încă cu rolul de spectatori ai spectacolului cultural, atâta vreme cât încă nu puteau interveni în modificarea regulilor celui politic? Nicolae Bălcescu era conștient de această situație. Când amintea în corespondența sa privată din ianuarie 1844 despre „marele zgomot” făcut în capitală de „soarelele”, respectiv întâlnirile recent înființatei Societăți literare, ne pune în fața unei schimbări de perspectivă. Tinerii bonjuriști deveneau din simpli spectatori actori ai schimbării, mai întâi în plan cultural. Era o demonstrație că ei puteau da tonul în epocă. Episodul revoluționar nu făcea decât să demonstreze această trecere la un alt nivel, de la spectatorul pasiv al teatrului cultural sau politic la actorul angajat⁴³. Era o confirmare că foștii spectatori de ieri doreau să participe la performarea actului politic. Politica înceta să fie „jucată” în fața unei audiențe pasive ca la ședințele Adunării Obștești și trebuia confirmată pe teren, inclusiv prin participarea activă a celor mulți, deveniți acum *cetățeni*.

Pe de altă parte, nu întâmplător credem că Nicolae Bălcescu sesiza atunci importanța ritualului politic pentru noua cultură afectivă a politicului pe care o propunea revoluția. Astăzi, antropologi precum Renato Rosaldo insistă asupra capacității ritualurilor atât de

---

⁴¹ Jeffrey S. Ravel, *The Contested Parterre: Public Theatre and French Political Culture, 1680-1791* Ithaca, London, Cornell Univeristy Press, 1999.

⁴² Nicolae Bălcescu, *Opere, vol. IV*, doc. nr. 2, p. 37.

⁴³ Jeffrey S. Ravel, *op.cit.*, p. 3.

a controla emoțiile (durerea, frica, de exemplu), cât și de a le genera în rândul participanților⁴⁴.

Printre instrucțiunile date comisarului revoluționar (să reamintim, creația sa, după modelul inaugurat de Ledru Rollin la Paris, în februarie 1848) se număra și aceea a strângerii documentelor Vechiului Regim regulamentar și a arderii lor în fața comunităților locale de săteni, convocate special în acest sens. Scopul nu era altul decât a întări participanților sentimentul morții unui regim politic defavorabil și formarea unei legături afective cu noul regim.

Nicolae Bălcescu era conștient de capacitatea de sensibilizare a publicului pe care o poate deține un actor politic. O spune direct lui Ion Ghica, într-o scrisoare redactată la Paris, la 14 septembrie 1848. Recomandându-i prietenului său ca, în cazul în care va fi ales, să-și facă un mic partid și să ceară niște reforme, cu riscul de a nu le dobândi, Nicolae Bălcescu considera totuși că „binele va fi mai mare când se va scorni înaintea publicului niște discuții mai importante și care l-ar putea **mișca (émouvoir)** (s.n.-Nicolae Mihai)”⁴⁵. Pentru a putea fi *mișcat*, publicul trebuia să fie *afectat* sau „tulburat” cum spune în alt loc, amintind de impactul negativ în mediul studentesc românesc de la Paris al legii date de Gheorghe Bibescu, referitoare la introducerea limbii franceze în școlile din principatul Țării Românești: „Această veste a căzut ca un trăsnet între noi și **turbură foarte** [s.n.-N.M.] tinerimea d-aci, care s-a dezvoltat mult”⁴⁶.

Într-un mediu ca al populației rurale, interesul față de treburile politice se punea altfel. Mai puțin dispuși la criticarea actului politic, la

---

⁴⁴ A se vedea Merridee L. Bailey, Katie Barclay, *Emotion, Ritual and Power: From Family to Nation* în Merridee L. Bailey, Katie Barclay (editori), *Emotion, Ritual and Power in Europe, 1200-1920*, Palgrave Studies in History of Emotions, Palgrave, 2017, p. 1.

⁴⁵ Nicolae Bălcescu, *Opere*, IV, p. 69.

⁴⁶ *Ibidem*, doc. nr. 8, p. 83.

înțelegerea schimbărilor de regim, la manifestarea unei adeziuni față de o putere, de regulă distantă, indiferentă față de probleme sale, al cărei chip concret în lumea satelor este dat de dorobanț, un personaj impopular, țărani „au trebuință a fi **aprinși** (s.n.-Nicolae Mihai), iar nu potoliți”⁴⁷, cum îi reamintea lui A. G. Golescu, la 25 iunie 1848. În acest sens, înțelegem mai bine importanța pe care Nicolae Bălcescu o aloca comisarului revoluționar, cel care trebuie să coordoneze politica revoluționară a sentimentelor. Astfel, în instrucțiunile alcătuite pentru comisarii de propagandă, liderul revoluționar pașoptist insista în repetate rânduri asupra climatului afectiv care trebuie să însoțească răspândirea textelor revoluționare. Propaganda pe care noi reprezentanți ai puterii revoluționare erau chemați să o desfășoare trebuia să aibă câteva confirmări într-un registru emoțional pozitiv. Oamenii erau invitați să redescopere „strămoșeasca înfrățire”, „timpul de dragoste între tot omul ce poartă nume de român”⁴⁸.

Mijloacele de convingere ale comisarilor revoluționari trebuiau să furnizeze rezultate palpabile, patriotismul trebuia să devină o stare de fapt, liantul unei solidarități naționale indestructibile: „Să le facă să simță că, acum, făcându-se și sătenii proprietari, tot o maică patrie au, cu cei vechi proprietari, și tot o dragoste trebuie să unească pe toți, și așa patria va fi mai puternică și nimeni nu va putea să o robească”⁴⁹.

Așadar, revoluția nu devenea un prilej de inaugurare a unui set de măsuri, aplicate brutal, de sus în joc, ci făcea apel la sentimentele tuturor reprezentanților categoriilor sociale. Acest lucru este evident

---

⁴⁷ *Ibidem*, doc. 37, p. 92.

⁴⁸ *Instrucțiuni pentru comisarii de propagandă în numele poporului român în Nicolae Bălcescu, Opere, II, Scrieri istorice, politice și economice 1848-1852*, ediție critică și note de G. Zane și Elena G. Zane, București, Editura Academiei, 1982, p. 12.

⁴⁹ *Ibidem*.

din definiția pe care același Nicolae Bălcescu o conturează în jurul comisarului revoluționar. Vigilent la încercările contrarevoluționare, acesta trebuie „să înece orice duh de supunere oarbă la vechile și nedreptele instituții și să deștepte în oameni ideile cele nouă, să-i facă a le simți, a le iubi, a le îmbrățișași a le apăra cu energie”⁵⁰.

Țăranul proprietar nu poate fi decât viitorul cetățean model, cel direct interesat să apărarea „pământului nașterii sale”. O națiune formată din astfel de cetățeni este mai bine *pătrunsă de sentimentul național*⁵¹. Pământul va constitui fundamentul unei legături afective puternice cu patria sa pentru orice țăran: „Altfel apără un lucrător patria sa, altfel o apără proprietar, afară de idele și simțimentele de care fiecare va putea deopotrivă adăpat, un proprietar va îmbrățișa totdeauna cauza”⁵².

Mai mult, în cazul unei invazii străine, Nicolae Bălcescu era convins că doar o armată națională, formată dintr-o „populație întreagă armată, țărani fanatici, pătrunși de sacrul foc al amorului de patrie”⁵³, ar putea fi un mijloc de reacție. Dar pentru ca țăranii să ajungă la o astfel de stare de „entuziasm civic”, singura condiție pentru a le inspira o puternică legătură afectivă era transformarea lor în mici proprietari. Intelectualul pașoptist era conștient de faptul că măsura presupunea încă destule detalii de precizat și obstacole de depășit, dar era extrem de conștient de impactul ei emoțional. Simpla enunțare a ei, „a face pe țăran proprietar”, era considerată ca fiind suficient de eficientă pentru a inspira emoții pozitive și o circulare a acestor „cuvinte de ordine”, „sacramente”, „din gură în gură, din

---

⁵⁰ *Ibidem*, p. 13.

⁵¹ *Despre împrumutarea țăranilor* în Nicolae Bălcescu, *Opere*, II, p. 21.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ *Ibidem*, pp. 24-25.

cătun în cătun, din palat în palat”⁵⁴ devenea, la momentul istoric o stare pozitivă. În plus, se reușea astfel „a se pune capăt urei țăranilor către haina albastră”⁵⁵, cum se exprima, plastic, Ion Ghica rememorând momentul discuției cu Ion Heliade Rădulescu, cu puțin timp înainte de declanșarea revoluției în Țara Românească.

Nicolae Bălcescu și lexicul emoțional al epocii sale

În tot ceea ce scria, Nicolae Bălcescu nu făcea decât să pună în vedere o anumită istoricitate a lexicului emoțional. O analiză a vocabularului ne ajută să înțelegem nu numai circulația unor reprezentări curente în epocă, care țineau de utilizarea emoțiilor în sfera privată⁵⁶ sau cea publică, dar și să înțelegem care era legătura dintre afecte și acțiunea politică în viziunea intelectualului pașoptist muntean.

Constanța Vintilă Ghițulescu a vorbit corect despre dezvoltarea unui adevărat teatru al iubirii în lumea aristocratică românească a începutului de secol al XIX-lea⁵⁷. Explozia această de sensibilitate nu avea cum să nu afecteze și pe actorii revoluției pașoptiste, majoritatea provenind din acest mediu, educați și sensibili, exaltați, dar și adepți ai acțiunilor conspirative, încadrându-se firesc în profilul romantic al epocii lor.

Prin urmare, Nicolae Bălcescu folosește lexicul emoțional al epocii sale, inclusiv când se referă la domeniul acțiunii politice. Astfel este cunoscut faptul că termenul de emoție s-a confundat destul de mult timp cu cel de pasiune care a păstrat, cel puțin pentru spațiul românesc al principatului Țării Românești, și în prima

---

⁵⁴ *Ibidem*, p. 25.

⁵⁵ Ion Ghica, *op.cit.*, p. 213.

⁵⁶ Vezi cartea Constanței Vintilă Ghițulescu, *Focul amorului, despre dragoste și sexualitate în societatea românească 1750-1830*, București, Humanitas, 2006.

⁵⁷ *Ibidem*, pp. 171-187.

jumătate a secolului al XIX-lea, o puternică conotație socio-politică. Emoția era pusă în legătură cu răscoala, mișcarea poporului, „umorile” sale. Nu altceva însemna termenul de „zaveră”, folosit până în vremea lui Caragiale, pentru a vorbi de o răscoală, dar cu o serie de conotații negative.

În același registru, Nicolae Bălcescu vorbește de „sculatul” țării⁵⁸, dar, spre deosebire, de aspectul haotic, irațional, pe care-l presupuneau ceilalți termeni, poate fi mai precis când este vorba de o intenționalitate și de un program. Când Nicolae Bălcescu scria în câteva rânduri despre importanța *revoluționării* poporului⁵⁹, el privea direct ceea ce astăzi numim *politizarea maselor*⁶⁰, proces care includea această stare de comunicare afectivă, importantă pentru obținerea adeziunii celor mulți la un program politic, „revoluționar” în cazul nostru.

Când îl roagă pe Ion Ghica, la 1850, să-i certe pe turci și să le spună că „purtarea lor... ne-a răcit inimile către dânsii”⁶¹, Nicolae Bălcescu utiliza, evident, o expresie comună, din registrul familiar, de data aceasta într-un context politic, discutând despre posibilitatea ca românii emigrați să mai sprijine Imperiul Otoman. Rezerva față de Constantinopol este reafirmată clar, la 5 iunie 1851, când vorbește de „declarațiile sentimentale ale unor turci”⁶² care nu pot fi crezute în raport cu „fapte și argumente serioase”. Dialogul pe care-l poartă cu prietenul său, Ion Ghica, pe marginea lipsei de încredere în Imperiul otoman, indică tocmai această antiteză afect-rațiune, dată de o

---

⁵⁸ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, doc. nr. 142, p. 329.

⁵⁹ *Ibidem*, doc. nr. 36, p. 89.

⁶⁰ Laurent Bourquin, Philippe Harmon (dir), *La politisation. Conflits et construction du politique depuis le Moyen Âge*, Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2010.

⁶¹ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. IV, doc. nr. 147, p. 335.

⁶² *Ibidem*, doc. nr. 168, p. 372.

reprezentare curentă în epocă, păstrată până în zilele noastre, depreciativă în epocă la adresa unei abordări nesincere, al unui partener care nu mai convinge. Explozia necontrolată a sentimentelor poate fi specifică artei poeziei, dar nu are ce căuta într-o acțiune politică, după cum îi pune în vedere lui A. G. Golescu, din Buzău, la 22 iunie 1848: „Nu faceți poezie și simtimentalism, ci dreptate strașnică”⁶³.

La fel, când vorbește despre o parte dintre membrii comitetului de propagandă din exil, de care se despărțea, la 1850, considerându-i „oameni pătimași și invidioși în mediocritatea lor”⁶⁴, Nicolae Bălcescu arată încă o dată folosirea unor distincții importante, referindu-se la emoții. Patimile sunt acele pulsuni care afectează negativ individul sau un grup de indivizi. Dacă ele pot fi înțelese ca fiind generate de un context istoric, o evaluare a deciziilor trebuie făcută onest, de către „un om cinstit și care judecă fără patimi, un istoric în sfârșit”⁶⁵, adăuga el, în contextul în care acțiunea politică din exil începea să fie dublată tot mai accentuat de reflecția memorialistului, a celui care făcea deja planuri pentru păstrarea documentelor necesare scrierii istoriei perioadei revoluționare.

Din documentele consultate reiese clar că Nicolae Bălcescu făcea o distincție clară între „pasiunile” care animă o persoană sau chiar o instituție (când vorbește despre Adunarea Obșească, despre „trebile politice... prea mult turburate”⁶⁶) și emoțiile care inspiră pozitiv o acțiune. O asemenea reprezentare este confirmată și de alți martori ai epocii sale. Este suficient să-l cităm pe Ion Ghica, care-și amintea că librăria lui C. A. Rosetti și Winterhalder nu era doar un

---

⁶³ *Ibidem*, doc. nr. 36, p. 90.

⁶⁴ *Ibidem*, doc. nr. 152, p. 347.

⁶⁵ *Ibidem*, doc. nr. 58, p. 139.

⁶⁶ *Ibidem*, doc. nr. 8, p. 49.

„punct de întâlnire al tinereții, de unde se împrăștia în oraș și în toată știrile politice ce soseau din Europa”, ci și locul unde „nu era zi de la Dumnezeu fără d-a înregistra evenimente de acelea care emoționa și îmbărbăta”⁶⁷. Ion Ghica face aici o distincție între categoria generală și efect, dar asocierea susține ideea că informațiile erau de natură de a-i sensibiliza pozitiv pe ascultători, mai ales în raport cu o proximă schimbare de regim politic și în Țara Românească, la care reflectau tot mai mulți.

Nicolae Bălcescu știe să separe cele două sfere, privată și publică, și este conștient de importanța relațiilor afective care se construiesc întâi în primul plan, pentru care folosește neologisme de inspirație franceză. Astfel, în exil, vorbește de vizita primită din partea lui T. Balș care, deși nu face parte din „partida” sa, pare să manifeste „beaucoup d'affection pour moi”⁶⁸. La fel, o prea mare izolare, o lipsă resimțită crunt a unei împărtășirii afective autentice cu alți exilați nu poate fi suportată decât cu ajutorul prietenilor celor mai apropiați, precum A. G. Golescu: „lubește-mă, Alecule, fii pentru mine un bun frate; sunt atât de nenorocit, atât de izolat în afecțiunile mele, încât am o mare trebuință de sprijinul unui prieten”⁶⁹.

În același timp, Nicolae Bălcescu este conștient de forța „sentimentului naționalității”. Nu doar studiile sale, dar și experiența acumulată după episodul revoluționar, în peregrinările sale de exilat, îi permită să realizeze că orice viitoare încercare revoluționară nu poate fi posibilă fără „dezvoltarea sentimentului naționalității”. Asociază acest proces cu dezvoltarea „credinței românului în el mai mult decât în streini”⁷⁰, cu alte cuvinte cu ceea ce numește în altă

---

⁶⁷ Ion Ghica, *op.cit.*, p. 206.

⁶⁸ Nicolae Bălcescu, *Opere, vol. IV*, doc. nr. 129, p. 302.

⁶⁹ *Ibidem*, doc. nr. 58, p. 152.

⁷⁰ *Ibidem*, doc. nr. 171, p. 376.

scrisoare „amour propre national”. Cum altfel am putea citi descrierea pe care Nicolae Bălcescu o face întâlnirii cu moșii lui Avram Iancu în Munții Apuseni? Ambele praguri emotive descrise, marcate de „entuziasm frenetic” și „tăcere adâncă”, ne indică că țăranii ardeleni sunt receptivi la cuvintele exilatului muntean care le transmite urări „din partea fraților din țeară, minunați de vitejia lor” sau le vorbește despre „puterea nației române, de numărul ei, de întinderea pământului ce i-a dat Dumnezeu și de ursitele cele mărețe ce o așteaptă în viitor!”

În loc de concluzie:

Evident că această sumară trecere în revistă nu are pretenția de fi epuizat subiectul. Sper doar ca ea să fie utilă în a ne ajuta să înțelegem că putem depăși reticențele în abordarea unui subiect care ținea până nu recent de „irațional”. Nicolae Bălcescu, asemenea altor contemporani ai săi, nu a repudiat sentimentele, le-a înțeles importanța inclusiv pentru o nouă manieră de a face politică, care nu se reduce doar la episodul revoluționar pașoptist. Avem astăzi avantajul de a fi mai bine echipați metodologic, de a înțelege că „emoția este *ceea ce face eveniment* în fluxul vieții afective”⁷¹, ca să reiau definiția medievistului francez Damien Bouquet, că ea este parte a *dimensiunii umane a istoriei* și nu mai avem dreptul să o ignorăm. Însă, ca istorici, trebuie să fim conștienți că emoția nu are „realitate sesizabilă... în afara dispozitivului cultural care o produce”⁷².

Departate de a fi niște reflexivi, atunci când nu vorbim de exaltați și dăm vina pe încadrarea lor romantică (romantismul era

---

⁷¹ Damien Bouquet, Piroska Nagy, *op.cit.*, p. 13.

⁷² *Ibidem*, p. 10.

peste tot, vorba lui Maurice Agulhon)⁷³, pașoptiștii români ne arată că emoțiile făceau parte din viața lor, știau să uzeze de ele conform codurilor culturale specifice epocii lor și le puteau defini în raport cu importanța lor în evenimentele, schimbările care marcau societatea și pe ei ca indivizi. Nicolae Bălcescu nu face figură aparte din acest punct de vedere.

---

⁷³ Maurice Agulhon, *1848 ou l'apprentissage de la République 1848-1852*, Paris, Editions du Seuil, p. 12.

NICOLAE BĂLCESCU ȘI FRANȚA (1846-1852)

Iulian ONCESCU

Universitatea „Valahia”, Târgoviște

Cu treisprezece ani în urmă, academicianul Dan Berindei arăta, într-unul dintre studiile domniei sale, că asupra vieții și activității lui Nicolae Bălcescu se așezase, pe nedrept, umbra uitării după anul 1990¹, ceea ce se poate constata și în prezent. Nicolae Bălcescu (1819-1852) domină și astăzi cu prisosință galeria personalităților românești din secolul al XIX-lea. „O viață scurtă, dar bogată în fapte și acțiuni a caracterizat prezența lui Bălcescu printre contemporani săi (...) Erudit și pasionat istoric, consacrandu-și activitatea din acest domeniu tot slujirii patriei și cauzei progresului ei, luptător revoluționar intransigent, ideolog al făuririi României moderne, Bălcescu a deschis porți largi procesului de constituire a statului modern român”.²

---

¹ A se vedea interesantul studiu a lui Dan Berindei, *Actualitatea lui Nicolae Bălcescu* în vol. *Modernitate și trezire națională. Cultura națională română modernă. Studii și eseuri*, București, Editura Fundației PRO, București, 2003, pp. 120-125. În finalul acestui studiu autorul său arăta : „Bălcescu nu a fost un vizionar rupt de realitate, ci, dimpotrivă, slujind *înzeita libertate*, a privit înainte cu o extraordinară luciditate. El continuă a fi *actual și prezent*, prin ideile sale, prin *modernitatea* lor, prin *exemplul* pe care ni-l dă peste veac. Nu se cuvine a fi uitat și nici strecurat într-un dosar prăfuit de arhivă. Avem încă nevoie de *modelul* său pentru a nu ne descuraja, pentru a merge înainte, pentru a învăța să ne dăruim!” (*Ibidem*, p. 125).

² Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)* în idem, *Politică externă și diplomați la începuturile României moderne*, București, Editura Mica Valahie, 2011, p. 241.

Născut la 29 iunie/11 iulie 1821 în București, elev al Colegiului Sf. Sava între anii 1832-1835, înrolat în armata națională în anul 1838, participant la conspirația lui Mitică Filipescu din 1840 împotriva regimului instituit de domnitorul Alexandru Dimitrie Ghica în Țara Românească și condamnat trei ani de închisoare, din care a executat un an și jumătate, la mănăstirea Mărgineni, întemeietor, în anul 1843, al societății secrete *Frăția*, istoric și publicist încă din anul 1844, Nicolae Bălcescu era deja o figură marcantă în preajma revoluției de la 1848³.

După ce, în anul 1846, în primăvară, fusese timp de două luni în Moldova, revenea în Țara Românească, la 31 mai, același an fiindu-i eliberat pașaportul pentru a pleca în Europa, la „*ape minerale*”. Desigur că ținta sa era capitala Franței, Parisul. Astfel, Nicolae Bălcescu a părăsit orașul București și, după ce, la 3 iunie 1846, a obținut la Giurgiu vizele necesare călătoriei sale pe Dunăre, fiind și posesorul unui pașaport austriac, a ajuns la Budapesta și Viena. Începea acum un drum care avea să îl țină doi ani departe de patrie, până la 24 martie 1848⁴.

---

³ Pentru anii tinereții și activitatea lui Nicolae Bălcescu până în anul 1848 a se vedea pe scurt Grigore Tocilescu, *Nicolae Bălcescu. Viața, timpul și operele sale*, Noua Typographie a Laboratorilor Români, București 1876, pp. 27-38; Nicolae Isar, *Nicolae Bălcescu-promotor al idealului unității naționale a Românilor* în vol. *Din istoria generației de la 1848. Revoluție-exil-destin istoric*, București, Editura Universitară, 2006, pp. 65-70; Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 242-249; mai pe larg, a se vedea Dan Berindei, *Bălcescu*, București, Editura Tineretului, 1969, pp. 5-118.

⁴ Idem, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, p. 246. Vezi motivațiile plecării la Paris a lui Nicolae Bălcescu în anul 1846 la Dan Berindei, *Bălcescu*, p. 83; G. Zane, *Nicolae Bălcescu. Opera, Omul, Epoca*, ediția a II-a, București, Editura Eminescu, 1977, pp. 339-343; La Paris, Nicolae Bălcescu a sosit la 4/16 iulie 1846, oraș în care a locuit, cu mici întreruperi, până la data de 24 martie 1848 (*Ibidem*, p. 361).

Referitor la plecarea lui Nicolae Bălcescu în Franța, în anul 1846, prietenul său Ion Ghica avea să îi scrie, mult mai târziu, lui Vasile Alecsandri, într-o scrisoare expediată din Londra, la 28 octombrie 1886: „Pe la 1846, Bălcescu, procurându-și mijloace bănești din familie, a pornit în streinătate, unde a petrecut aproape doi ani, citind și notând tot ce a putut găsi în biblioteci și în arhive despre viața și vitejiile lui Mihai-vodă, eroul căruia plănuise să-i scrie istoria. Într-acea călătorie a găsit în colecțiunea de portrete din Biblioteca Națională din Paris portretul eroului român, scos și săpat de vestitul pictor Sadler, contimporanul lui Mihai, care l-a cunoscut la Praga; tot într-acea colecțiune a găsit și portretele domnitorilor Gheorghe și Grigorie Ghica”⁵.

După popasul făcut la Viena, unde a întreprins și unele cercetări de arhivă, Bălcescu a plecat mai departe, cu diligența, către Paris, unde a ajuns după unele mărturii, la 4 iulie 1846.⁶

C. A. Rosetti, cel care l-a întâlnit la frontiera franceză și care la însoțit până la Paris, încercând, ulterior, să-l atragă de partea sa în „conflictul” pe care îl avea cu Ion Ghica în cadrul *Societății Studenților Români*, avea să noteze, mai târziu, în *Jurnalul său*, referitor la sosirea lui Nicolae Bălcescu în Franța: „El văzu Franca ca și mine. Franca este libertatea. Facă cerul să fie așa”⁷.

Se pare însă că Nicolae Bălcescu a fost mai apropiat de Ion Ghica care îi era un mai vechi prieten decât de C. A. Rosetti,⁸ fapt

---

⁵ Ion Ghica, *Scrisori către V. Alecsandri*, București, Editura pentru Literatură, 1967, p. 354; Iulian Oncescu, *Texte și documente privind istoria modernă a Românilor (1774-1918)*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2011, p. 252.

⁶ Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, p. 246; Dan Berindei, *Bălcescu*, pp. 83-84.

⁷ Apud Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, p. 247; C. A. Rosetti, *Jurnalul meu*, ediție de Marin Bucur, București, 1974, p. 157.

⁸ Dan Berindei, *Bălcescu*, pp. 85-87.

întărit și de către Ion Ghica în scrisoarea trimisă din Londra lui Vasile Alecsandri, la 28 octombrie 1886: „În tot timpul cât a trăit Nicu Bălcescu, am fost în cea mai strânsă legătură de amiciție și de comunitate de cugetări. Am trăit mult în același oraș, la București, la Paris și la Constantinopol, și când am fost despărțiți unul de altul, am fost în corespondență continuă, ne-am comunicat totdeauna tot ce cugetam, tot ce lucram”⁹.

Deși în grupul românilor aflați atunci la Paris existau unele divergențe, așa cum am precizat, mai ales între Ion Ghica și C.A. Rosetti, lui Nicolae Bălcescu i-a revenit misiunea, după plecare în țară a celor doi, să coordoneze *Societatea Studenților Români*¹⁰.

În capitala Franței, democratul revoluționar român a audiat cu admirație cursurile lui Jules Michelet, Edgar Quinet și Adam Mickiewicz. În această perioadă, însă, stare sănătății sale avea să se deterioreze continuu, fapt constatat cu îngrijorare de către C.A. Rosetti la revenirea sa din țară la Paris. Cu toate acestea, Bălcescu dădea dovadă de o energie fără seamăn, fiind însuflețit de năzuințele sale și dornic a sluji cauzei căreia își dedicase viața. Astfel, în pragul anului nou, 1847, el avea să rostescă un discurs vibrant la *Biblioteca Română din Paris*, unde sublinia în mod deosebit necesitatea impetuoasă a viitoarei unități politice a românilor: „Ținta noastră - arăta Bălcescu- socotesc că nu poate fi alta decât unitatea națională a Românilor. Unitatea mai întâi în idei și simțăminte, care să aducă cu vremea unitatea politică”¹¹.

La Paris, Bălcescu nu s-a ocupat numai cu studiul și cu îndrumarea tinerilor români aflați în capitala Franței, ci a înțeles

---

⁹ Ion Ghica, *op.cit.*, p. 365; Iulian Oncescu, *op.cit.*, p. 256.

¹⁰ Vezi detalii în Dan Berindei, *Bălcescu*, pp. 87-92.

¹¹ Nicolae Bălcescu, *Opere*, vol. I, ediție critică de G. Zane și Elena G. Zane (eds.), București, 1974, pp. 174-175; Dan Berindei, *Bălcescu*, pp. 93-95; Vezi și Nicolae Isar, *op.cit.*, pp. 71-72.

cum sa acționeze pentru a face cunoscută cauza românească, mai ales în presa franceză, așa cum avea să-i mărturisească lui Ion Ghica în scrisorile trimise¹². El îl informa, în același sens, și pe Vasile Alecsandri, arătându-i în acest context, în mod special, apariția în „Revue des deux mondes” a unui articol intitulat *La Moldo-Valahie et le mouvement roumain*, publicat de Hippolyte Desprez¹³.

Acest articol era unul dintre cele mai semnificative documente publicistice apărute în Europa referitor la problema românească în preajma revoluției de la 1848. Studiul reflecta pozițiile mișcării de eliberare românești pe care Bălcescu le făcuse cunoscute clar publicistului francez, de altfel exprimate și public de către democratul român, cu ocazia discursului din 1 ianuarie 1847¹⁴.

În primăvara anului 1847, Nicolae Bălcescu avea să părăsească un timp Parisul mergând în Italia, unde, la începutul lunii martie, la Palermo, i-a întâlnit pe Vasile Alecsandri și Elena Negri. De la Palermo a călătorit împreună cu prietenii săi la Neapole, oraș în care, în luna aprilie 1847 avea să se întâlnească cu Costache Negri, Ioan Bălăceanu, Mihail Kogălniceanu și Luxița Florescu. După ce a trecut și prin Roma, Livorno, Genova și apoi Marsilia, Bălcescu a revenit în Franța, la Paris, la începutul lunii iunie 1848¹⁵.

În lunile de vară ale anului 1847 și până la începutul anului 1848 Bălcescu avea să fie preocupat de studiul surselor privind istoria românilor, aflate în bibliotecile din capitala Franței, în special de cele dedicate domniei lui Mihai Viteazul.¹⁶

---

¹² Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 247-248; idem, *Bălcescu*, pp. 98-99.

¹³ Idem, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, ..., p. 248.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 248-249.

¹⁵ *Ibidem*, pp. 99-101; Pentru călătoria lui Nicolae Bălcescu din Italia în primăvara anului 1847 a se vedea pe larg G. Zane, *op.cit.*, pp. 345-351.

¹⁶ Dan Berindei, *Bălcescu*, pp. 101-110.

După izbucnirea în Franța a revoluției de la 1848, Nicolae Bălcescu, ca și alți tineri români, aflați la Paris, s-a implicat direct în evenimente. În aceste împrejurări, entuziast, el îi scria prietenului său, Vasile Alecsandri, anunțându-l despre ceea ce făcuse în zilele revoluției, despre victoria acesteia și instituirea celei de-a doua republici franceze. În perioada următoare, Nicolae Bălcescu a participat activ la discuțiile cu tinerii români aflați în capitala Franței în vederea declanșării revoluției din Țările Române. El a părăsit apoi Parisul, la 24 martie 1848, împreună cu prietenul său Al. G. Golescu-Negru. În timp ce se afla în drum către patrie a cerut sprijinul prințului Czartoryski (conducătorul emigrației poloneze de la Paris) pentru victoria revoluției din Țara Românească¹⁷.

După revenirea în spațiul românesc, în luna aprilie 1848, este cunoscut rolul și activitatea lui Nicolae Bălcescu în asigurarea victoriei revoluției muntene¹⁸.

Prin înfrângerea revoluției de la 1848 din Țara Românească, Bălcescu ca și alți revoluționari de frunte au fost nevoiți să ia drumul exilului. După o perioadă petrecută în Transilvania, în prima jumătatea a anului 1849, unde a încercat împăcarea între români și unguri și după înfrângerea revoluției de aici, el a ajuns din nou la Paris, pe pământul ospitalier al Franței pe care îl părăsise în urmă cu

---

¹⁷ *Ibidem*, pp. 111-115; *Idem, Nicolae Bălcescu (1819-1852), ...*, p. 249 (Nicolae Bălcescu, care a călătorit cu prințul polonez Czartoryski în același tren de la Köln la Hanovra și pe care îl cunoștea de la Paris, i-a cerut acestuia ajutor în arme și instructori polonezi ce urmau să ajungă în Țara Românească). A se vedea pentru întoarcerea lui Nicolae Bălcescu din Franța, de la Paris, în Țara Românească, la București (martie-aprilie 1848) și G. Zane, *op.cit.*, pp. 353-358.

¹⁸ Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 249-255; a se vedea *idem, Bălcescu*, pp. 118-152.

un an¹⁹. Sosirea lui Nicolae Bălcescu la Paris era remarcată și salutăată și de ziarul *Le Temps*, la 18 octombrie 1849²⁰.

În capitala Franței, Nicolae Bălcescu s-a alăturat într-o primă fază grupului radical al exilaților români care desfășurau activități pe lângă guvernele europene, acțiuni împletite cu o componentă secretă ce prevedea pregătirea unei viitoare revoluții. A părăsit totuși acel grup radical, în virtutea prieteniei ce îl lega de Ion Ghica, dar nu a rupt definitiv legăturile cu aceștia. Revenit în Franța, Nicolae Bălcescu începuse a se gândi să editeze un periodic al exilaților români, dar, în același timp, el intrase în legătură cu unele publicații franceze cărora le furniza articole (*La Reforme, La Presse, Le National*). Paralel cu aceste acțiuni, Bălcescu era conștient de faptul că exilații români nu puteau avea succes decât în strânsă legătura cu ceilalți revoluționari din sud-estul Europei (maghiari, polonezi). La sfârșitul anului 1849 prezenta, astfel, lui Ion Ghica, un întreg plan de reprezentare *diplomatică* a emigrației dar și propaganda ce trebuia să se desfășoare²¹.

În acest context, el urma să rămână la Paris și să meargă apoi la Londra²², dând, în acest sens, o mare importanță acțiunilor ce urmau a fi desfășurate în Anglia²³.

Instabilitatea situației politice din Franța îl făcea astfel pe Bălcescu să dea o mare atenție legăturilor cu oamenii politici

---

¹⁹ *Ibidem*, pp. 154-180; idem, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 255-262.

²⁰ Idem, *Bălcescu*, p. 179. A doua perioadă în care Nicolae Bălcescu a locuit la Paris, cu unele întreruperi, a fost octombrie 1849-octombrie 1851. În luna octombrie 1851 el s-a mutat în sudul Franței, din cauza deteriorării stării de sănătate. Astfel, la Paris, Nicolae Bălcescu a locuit timp de patru ani cu unele mici întreruperi iar în Franța peste patru ani (G. Zane, *op.cit.*, p. 361).

²¹ Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, ..., p. 263.

²² *Ibidem*, pp. 263-264.

²³ *Ibidem*, p. 264.

englezi, cum era cazul lordului Palmerston.²⁴ Beneficiind și de ajutorul lui Ubicini, Bălcescu a pregătit un scurt memoriu și a plecat la Londra, unde a ajuns la 1 ianuarie 1850. Nu l-a întâlnit imediat pe Palmerston, dar a lăsat lordului Dudley Stuart, apărător constant al cauzei românești, *memoriul* pentru acesta. Trebuie amintite aici greutățile materiale cu care se confrunta exilatul român²⁵.

Totuși, la 17 ianuarie 1850, Bălcescu s-a întâlnit cu Palmerston care i-a promis ajutor în privința încetării ocupației rusești asupra Principatelor²⁶.

După această misiune de succes la Londra, la 22 ianuarie 1850, revoluționarul român exilat avea să se întoarcă din nou la Paris „unde și-a continuat activitatea sa complexă împletind acțiunile politice și revoluționare și reluându-și preocupările intelectuale puse și ele în slujba cauzei pentru care lupta”²⁷.

În prima parte a anului 1850, Nicolae Bălcescu avea să fie preocupat în mod deosebit de organizarea unei acțiuni revoluționare pe plan european printr-o colaborare a liderilor francezi și italieni, și, mai ales, maghiari și polonezi²⁸.

La Paris el a făcut eforturi pentru și pentru marcarea prezenței românești în cercurile politice și diplomatice europene.²⁹ În toamna aceluiași an, 1850, Nicolae Bălcescu a reușit să editeze, la Paris, revista *România viitoare*, în care a publicat studiul său *Mersul revoluției în istoria românilor*. La finalul acestui studiu, el considera

---

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 265.

²⁶ *Ibidem*, p. 266; idem, *Bălcescu*, pp. 187-188; Ion Ghica, *Amintiri din pribegia după 1848*, București, Editura Librăriei Socec, 1889, p. 456 (Scrisoarea lui Nicolae Bălcescu către Ion Ghica din 26 ianuarie 1850).

²⁷ Dan Berindei, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 277-278.

²⁸ *Ibidem*, pp. 268-269.

²⁹ *Ibidem*, p. 269.

că acum trebuia folosită lupta revoluționară, fiind astfel situat pe poziții opuse prietenului său Ion Ghica³⁰.

Anul 1851, petrecut de Nicolae Bălcescu în Franța, avea să fie mai mult dedicat scrisului dar și încercării de colaborare cu ceilalți revoluționari europeni³¹. Din iulie același an boala care îl măcina avea să se agraveze, dar revoluționarul român avea să lucreze cu ardoare la istoria lui Mihai Viteazul. În luna septembrie a anului 1851, pentru a-și îngriji sănătatea, Nicolae Bălcescu avea să plece în sudul Franței, la Hyères³².

Lovitura de stat a lui Napoleon Bonaparte, din 2 decembrie 1851 avea să îl afecteze și pe Bălcescu, în acest mod, fiind năruite și planurile revoluționarilor europeni privind reluarea luptei de eliberare. Prima parte a anului 1852 urma să fie petrecută de Bălcescu parțial în Franța. Din cauza agravării continue a stării de sănătate, în perioada mai – august a aceluiași an, el a mers la Constantinopol, ocazie cu care a ajuns și la Nicopole și Turnu Măgurele, unde s-a întâlnit cu familia în luna august. Era ultima oară când vedea pământul românesc. Din cauza bolii a plecat apoi de la Constantinopol la Neapole, în luna octombrie 1852 și, de aici, la Palermo unde și-a petrecut ultimele zile din viață. S-a stins la 29 noiembrie 1852, singur, cu gândul la prietenii și la patria lui³³.

---

³⁰ *Ibidem*, p. 270; idem, *Bălcescu*, pp. 211-217.

³¹ Idem, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 271-272.

³² Idem, *Bălcescu*, pp. 235-239.

³³ Idem, *Nicolae Bălcescu (1819-1852)*, pp. 273-274; idem, *Bălcescu*, pp. 245-247, 252-255. La 11 octombrie 1852 Nicolae Bălcescu îi scria lui Ion Ghica din Neapole că se hotărâse a merge la Palermo „a cărei climă e dovedită drept cea mai bună din toată Italia pentru o boală ca a mea” (Ion Ghica, *op.cit.*, p. 613). O zi mai târziu, într-o altă scrisoare, Nicolae Bălcescu îi arăta prietenului său Ion Ghica parcă presimțindu-și sfârșitul că: „Mă tem că o să mor singur de urât în Sicilia” (*Ibidem*, p. 614).

Franța a însemnat pentru Nicolae Bălcescu a doua lui patrie, iar revoluția franceză de la 1848 a fost pentru el o adevărată școală revoluționară. Parisul, prin bibliotecile sale, i-a dat ocazia unei bune documentări asupra subiectelor de istorie românească care îl preocupau în mod deosebit³⁴. Totodată, mediul cultural francez și-a pus amprenta asupra gândirii sale în mod ireversibil.

---

³⁴ La Paris Nicolae Bălcescu a studiat și cercetat în mai multe biblioteci: Biblioteca Regală (devenită apoi Națională), Biblioteca Poloneză, Biblioteca St. Geneviève, Biblioteca Curții de Casație (G. Zane, *op.cit.*, p. 360). Dintre toate acestea se pare că democratul revoluționar român a lucrat cel mai mult la Biblioteca Poloneză unde a legat și strânse legături cu polonezii exilați (Vezi pe larg *ibidem*, pp. 361-404).

IDEEA DACO-ROMÂNIEI ȘI PROIECTE DE CONFEDERARE ÎN CONCEPȚIA GENERAȚIEI PAȘOPTISTE

Sorin Liviu DAMEAN

Universitatea din Craiova

Principiul naționalităților, promovat de Revoluția franceză din 1789, și războaiele napoleoniene aveau să impulsioneze mișcările de eliberare ale popoarelor din sud-estul Europei aflate încă sub dominație străină. Spiritul conservator și legitimist, predominant în Europa după Congresul de la Viena din 1815, nu a putut stăvili izbucnirea revoluțiilor de la 1848. În contextul în care problema unității germane și a celei italiene erau revigorate, se manifestă și capătă o amploare deosebită lupta românilor în direcția constituirii unui *stat unitar*, expresie a evoluției societății românești de la conștiința de neam la conștiința națională. Așadar, revoluția română de la 1848 nu a fost un fenomen izolat, fără trecut, ci se înscrie pe linia acțiunilor politico-naționale anterioare, integrându-se, totodată, revoluției europene.

Din punctul de vedere al statutului juridic internațional, Principatele Române se aflau sub suzeranitate otomană și protectorat rusesc, în timp ce Transilvania, Banatul și Bucovina erau integrate Imperiului habsburgic. Dacă lupta transilvănenilor avea să fie circumscrisă recunoașterii lor ca *națiune politică*, în Moldova și Muntenia – unde nimeni nu contesta românilor originea, limba și tradițiile – s-a pus cu mai multă acuitate problema constituirii unui *stat unitar* pe cuprinsul fostei Dacii sau,

cel puțin, limitat la unirea celor două Principate Dunărene. „Ținta noastră – mărturisirea Nicolae Bălcescu – socotesc că nu poate fi alta decât Unitatea Națională a Românilor¹.

Idealul Daco-României avea să reprezinte o constantă a generației pașoptiste², chiar dacă, în funcție de împrejurări, au fost avansate și anumite proiecte de *confederare*, fie prin constituirea unei Confederații dunărene – care să cuprindă Moldova, Muntenia, Serbia și Bulgaria – fie prin reorganizarea monarhiei habsburgice pe baza principiului naționalităților³.

La scurtă vreme după declanșarea revoluției la Viena și Pesta, Rusia țaristă – pentru a descuraja orice tentativă revoluționară pe teritoriul Principatelor aflate sub protectoratul său, avea să lanseze o notă diplomatică la 16 martie 1848, prin care amenința cu intervenția armată, în eventualitatea în care ar fi avut loc tulburări menite a schimba statutul extern al Țărilor Române.

În astfel de împrejurări, în lunile aprilie-mai 1848, băănățeanul Eftimie Murgu intra în tratative cu revoluționarii maghiari pentru a obține sprijin militar din partea acestora în cazul invadării Principatelor de către trupele rusești, avansând și ideea unei confederări a tuturor teritoriilor românești cu Ungaria sau cel puțin o alianță cu aceasta⁴. La rândul său, Daniel Roth pleda pentru

---

¹ Nicolae Bălcescu, *Privire asupra stării de față, asupra trecutului și viitorului patriei noastre*, ediție îngrijită de Cornelia Bodea, Bălcești pe Topolog, 1970, p. 41.

² Gheorghe Platon, *Ideea Daco-României în conștiința generației de la 1848. Geneză și continuitate*, în volumul *De la constituirea națiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă*, vol. I, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1995, pp. 118-128.

³ Apostol Stan, Grigore Ploeșteanu, *Utopia confederalismului pașoptist. Între vis și realitate*, București, Editura Vestala, 2001, p. 27.

⁴ Ion Varta, *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Documente inedite din arhivele rusești*, Chișinău, Editura Arc, 1998, p. 50.

realizarea Daco-României, ce urma a fi asociată însă Austriei printr-o legătură confederativă⁵.

Astfel de planuri se dovedeau *irealizabile* în condițiile în care revoluționarii maghiari nu aveau în vedere acordarea de drepturi românilor din Transilvania, hotărând în Dieta de la Pogon uniunea acestei provincii cu Ungaria, decizie sancționată de Dieta privilegiată de la Cluj (30 mai 1848), fără ca ardelenii să fie consultați în această problemă⁶.

Având în vedere faptul că Austria devenise un stat constituțional, proiectele de confederație nu vor fi abandonate. Nicolae Bălcescu îl însărcinase pe A.T. Laurian cu misiunea de a media între București și Pesta posibilitatea confederării, însă revoluționarilor maghiari nu le convenea o asociere cu „elemente străine”. Ulterior, emisarul Guvernului revoluționar provizoriu muntean pe lângă Dieta de la Frankfurt, Ioan Maiorescu, a purtat o serie de convorbiri cu oficialități maghiare și austriece, în care solicitase sprijin și propusese o alianță între Principate, Ungaria și Austria. Asemenea demersuri ale Guvernului de la București – determinate și de pericolul invaziei rusești, ce părea iminentă – erau însă aspru criticate de românii transilvăneni, care se convinseseră de intențiile reale ale maghiarilor⁷.

Pe de altă parte, moldoveanul Alecu Russo, ce tocmai străbătuse principalele centre românești de pe cuprinsul monarhiei habsburgice, îl avertiza pe Nicolae Bălcescu de pericolul maghiarizării existent în Transilvania. Guvernul de la Pesta nu urmărea, de fapt,

---

⁵ Teodor Pavel, *Între Berlin și Sankt-Petersburg*, vol. I, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 64.

⁶ Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, p. 186.

⁷ Apostol Stan, Grigore Ploșteanu, *op.cit.*, pp. 52-60.

altceva decât refacerea Ungariei în granițele medievale sub deviza „ori ungur, ori moartea!”.

Informații de aceeași natură erau transmise și de cei doi delegați munteni trimiși la Pesta, Dumitru Brătianu și Alexandru G. Golescu. Concluzia celor doi era aceea că nu se va putea întreprinde nimic în comun cu ungurii, care „niciodată nu vor fi cu toată inima pentru o Românie liberă! Ei știu ce pericol îi amenință, precât va sta lângă dânșii un centru de foc național sau român sau sârb”⁸. Era spulberată în acest fel iluzia unei cooperări a românilor cu maghiarii în vederea combaterii tendințelor panslaviste, a expansionismului rusesc. Dezamăgit, A.G. Golescu îi sugera chiar lui Nicolae Bălcescu să-l trimită pe fratele său în Serbia pentru a negocia o alianță îndreptată contra Ungariei.

Nici Ioan Maiorescu nu obținuse rezultate notabile în demersurile sale pe lângă oficialitățile de la Viena în vederea unei confederări menită a contracara agresiunea Rusiei, mai ales după ce această din urmă putere ocupase Moldova. „Mi se pare – afirma decepționat A.T. Laurian – că e tot dracul cel vechi la mijloc”⁹, referindu-și la faptul că politica fostului cancelar Metternich își făcea încă simțită prezenta. Reticențele Austriei erau determinate și de informațiile furnizate de consulul său la București, convins că Guvernul revoluționar muntean dorea „restaurarea Daciei vechi”, care să includă și provinciile românești aflate sub dominația monarhiei habsburgice¹⁰. Pe de altă parte, în memoriul redactat de ardeleni în cadrul celei de-a treia Adunări de la Blaj, la 16/28 septembrie 1848, și înaintat Parlamentului austriac se avansa ideea constituirii în cadrul Austriei a unui stat românesc autonom prin

---

⁸ *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, vol. II, București, 1902, pp. 614-615.

⁹ *Ibidem*, p. 647.

¹⁰ *Ibidem*, vol. IV, p. 233.

unirea celor trei provincii românești: Transilvania, Tara Românească și Moldova¹¹.

Eșecul demersurilor pe lângă oficialitățile austriece i-a determinat pe liderii revoluționari munteni să se orienteze spre Dieta de la Frankfurt, lui Ioan Maiorescu asociindu-i-se A.G. Golescu. Acesta din urmă, într-o convorbire cu ministrul de Externe german, solicita sprijin pentru constituirea unui stat național – care să cuprindă toate teritoriile românești – asociat unei Confederații cu Austria și Germania reunificată. În opinia emisarului român, pe tronul noului stat constituit avea să fie numit un Principe austriac¹².

Revoluționarii munteni și-au pus mari speranțe în sprijinul Franței, care ar fi acceptat ideea unei Confederații danubiene constituită din Principatele Române, Serbia, Bulgaria și Ungaria, văzută ca o barieră împotriva expansiunii rusești¹³. Din nefericire, Franța era preocupată mai ales de propriile probleme interne, orice sprijin oferit mișcărilor de eliberare națională dovedindu-se iluzoriu.

S-a încercat, la un moment dat, a lega strâns „problema românească” de cea italiană. Același Ioan Maiorescu depunea eforturi susținute pentru a atrage atenția oficialităților germane asupra avantajelor unei largi Confederații. În eventualitatea în care Austria ar fi pierdut posesiunile italiene, aceasta să fie compensată cu Moldova și Tara Românească, scoase de sub suzeranitatea otomană și protectoratul rusesc, constituindu-și astfel un Regat daco-român sub conducerea unui membru al dinastiei de Habsburg în cadrul unei mari Confederații, care să asigure Germaniei accesul liber la Marea Neagră¹⁴.

---

¹¹ Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *op.cit.*, p. 188.

¹² Apostol Stan, Grigore Ploeșteanu, *op.cit.*, pp. 72-73.

¹³ *Anul 1848...*, vol. II, pp. 298-299.

¹⁴ *Ibidem*, vol. IV, pp. 358-359, 414-420.

Chiar dacă asemenea planuri se regăseau pe larg și în presa germană, autoritățile de la Frankfurt erau mult mai rezervate ca urmare a statutului extern al Principatelor Române.

Astfel de proiecte aveau să se năruie în luna septembrie 1848, atunci când Rusia, în calitate sa de putere protectoare, impunea Porții o dublă ocupație asupra Principatelor Române. Pe de altă parte, în Transilvania se acutizase conflictul dintre români și maghiari, degenerat în adevărate lupte armate în Munții Apuseni. S-a ajuns la această situație dramatică întrucât revoluționarii maghiari refuzau cu încăpățănare să recunoască drepturile românilor ca națiune.

Relațiile dintre revoluționarii transilvăneni, bănățeni și bucovineni aveau să se amplifice în iarna anului 1848-49, promovând ideea unirii tuturor românilor de pe cuprinsul monarhiei habsburgice într-un stat austriac federalizat¹⁵.

În noile împrejurări, emigranții munteni, îndeosebi Nicolae Bălcescu, vor fi preocupați, în prima parte a anului 1849, de înlesnirea unor negocieri între conducătorii maghiari și românii din Transilvania, în vederea încetării luptei și recunoașterii drepturilor acestora din urmă. Principalul impediment în direcția amintită sau a planului de federalizare a Ungariei îl constituia naționalismul exclusivist al maghiarilor, ale căror concesi se limitau la a oferi naționalităților doar dreptul de a utiliza propria limbă în biserică și școală¹⁶. Intervenția trupelor rusești în Transilvania, în sprijinul austriecilor, îi vor determina pe maghiari – mult prea târziu însă – a încheia *proiectul de pacificare* de la Szeghedin (2/14 iulie 1849)¹⁷. Curând după aceasta, trupele maghiare vor trebui să capituleze la Șiria.

---

¹⁵ Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *op.cit.*, p. 189.

¹⁶ *Ibidem*, p. 191.

¹⁷ Cornelia Bodea, *1848 la români*, vol. II, București, Editura Enciclopedică, 1998, pp. 1097-1101.

Așa cum s-a putut constata din cele consemnate mai sus, contextul extern – dominat de spiritul conservator al monarhiilor europene, ce supravegheau îndeaproape orice tentativă revoluționară care ar fi afectat echilibrul european stabilit în 1815 – nu a îngăduit desăvârșirea luptei naționale a românilor în direcția realizării statului unitar. Ideea Daco-României nu va fi însă abandonată, în pofida înăbușirii revoluției române de la 1848-49 de către trupele rusești și otomane. Proiectele de confederare cu Austria sau Ungaria s-au dovedit însă iluzorii, pe de o parte, ca urmare a reticențelor monarhiei habsburgice și a opoziției categorice a Rusiei țariste, iar pe de altă parte, ca urmare a obstinației cu care revoluționarii maghiari urmăreau constituirea Ungariei în granițele medievale, fără a acorda drepturi românilor din Transilvania.

A DOUA PARTE

*Nicolae Bălcescu și epoca sa:
politici memoriale, politici
educative*

AVATATURILE ISTORIOGRAFICE ALE REVOLUȚIILOR PAȘOPTISTE ROMÂNEȘTI, REFLECTATE ÎN MANUALELE ȘCOLARE COMUNISTE ȘI POSTCOMUNISTE

Sorin OANE

Colegiul „Alexandru Lahovari”,
Râmnicu Vâlcea

Până la instaurarea regimului comunist, în 1945, revoluțiile române pașoptiste nu au avut o însemnătate istoriografică majoră. De fapt, ele au fost apreciate diferit de-a lungul istoriei contemporane. Și asta datorită faptului că modernitatea era începută de istorici la momente diferite¹. Au existat trei criterii importante de periodizare a modernității românești, în funcție de perspectiva din care era privită istoria:

Criteriul „unității și al biruinței românismului”

Astfel, A. D. Xenopol începea modernitatea românească la 1821, moment care era, de fapt, începutul „epocii românismului” (aceasta urmând după epocile „slavonismului” și a „influenței grecești”). Ioan Lupaș începea modernitatea tot la 1821. Perioada începută acum era „a înfăptuirii succesive a unității naționale”. La fel fac și Dimitrie Onciul, și Nicolae Iorga. Evident, periodizarea istoriei românești a fost făcută, până la comuniști, din perspectiva criteriului Marii Uniri și a biruinței românismului. Or, revoluția pașoptistă nu avea, evident, o importanță prea mare din această perspectivă.

---

¹ Adrian Pop, *O fenomenologie a gândirii istorice românești*, București, Editura All, 1999, pp. 87-107.

Criteriul „revoluției - ca transformare completă a tuturor instituțiilor statului”

Lucrurile, în privința începutului modernității românești, se schimbă însă odată cu instaurarea regimului comunist. Criteriul periodizării istoriei românești devine acum „revoluția”, în general. Ea trebuia să distrugă sistemul politic și social vechi și să creeze instituții și structuri politice și sociale noi, democratice și progresiste. „Revoluția” asta apărea ca ceva inevitabil, existența ei fiind o necesitate absolută. Pentru că numai așa se făcea trecerea de la o orânduire socială la alta. Marx o spusese foarte clar: „Revoluțiile sunt locomotivele istoriei”.

Criteriul „Europa” și al integrării europene

După 1989, apare însă un alt criteriu al periodizării modernității noastre, criteriul „Europa”. Modernitatea noastră era începută odată cu „prima noastră intrare în Europa”. Asta s-ar fi întâmplat cu Tratatul de la Adrianopol din 1829, prin care comerțul românesc a devenit liber. Tinerii noștri au luat atunci calea Occidentului spre a se școli. Această generație numită „bonjuristă” ar fi fost cea care a realizat România modernă (revoluția pașoptistă, unirea cea mică, independența etc). Pașoptismul își pierdea, astfel, însemnătatea.

Dar să începem cu începutul. După 1945, în istoria pașoptismului românesc, așa cum apare ea în manualele școlare, se disting mai multe etape:

A) Perioada comunistă, 1945-1974

Comuniștii au iubit revoluțiile românești pașoptiste din mai multe motive, pe care am să le enumăr aici:

1. Erau amorezați de termenul „revoluție”

„Revoluția” va reveni criteriul periodizării istoriei noastre moderne. Începând cu manualul lui Mihail Roller din 1947 și până la începutul anilor '70 ai secolului trecut, epoca noastră modernă va începe cu revoluțiile pașoptiste. „Revoluția de la 1848” - uneori, în

cuprinsul acestui articol, folosim termenul la singular dintr-o anumită „comoditate metodică” - oferea mitul suprem al istoriei create de comuniști. La 1848, spuneau istoricii comuniști, a fost o revoluție autentică, o bornă de hotar între feudalism și capitalism. Și, am putea adăuga, o revoluție la fel ca revoluția engleză dintre anii 1642-1648. Era însă și un inconvenient aici! Faptul că revoluția noastră apărea la 200 de ani după cea engleză! Ceea ce arăta foarte clar întârzierea noastră istorică. Interesant este și faptul că astăzi, nici una dintre aceste revoluții, nu mai reprezintă începutul epocii moderne.

2. Motivul „desăvârșirii pașoptismului” de către comuniști

Comunismul a început inițial, cu o etapă de... „desăvârșire” a revoluției noastre pașoptiste (perioada 1945-1947), pentru două motive: proclamarea republicii (1947) și înfăptuirea reformei agrare (1945), lucruri... nereușite de pașoptiști, dar reușite de comuniști. Oricum, momentul pașoptist era cel mai „iacobin”, mai revoluționar, din istoria modernă a României. Iar comuniștii trebuiau să se revendice și ei de undeva. Și s-au revendicat de la 1848. Dar au mai făcut ceva. Au modificat pașoptismul românesc din motivul ... „burghezo-democrat”.

3. Motivul... „burghezo-democrat”

De fapt, comuniștii au inventat o altă formă de revoluție, cea... burghezo-democrată! Adică, spuneau ei, erau mai multe tipuri de revoluție în istorie: burgheză, burghezo-democrată, bolșevică și de eliberare națională. Prin ce se deosebea revoluția noastră pașoptistă, de cea europeană? Prin faptul că, după cucerirea puterii politice de către burghezie, masele populare au venit cu revendicări proprii: votul universal, drepturi și libertăți cetățenești etc etc². Deși,

---

² Dumitru Almaș, Alexandru Vianu, *Istoria modernă și contemporană. Manual pentru clasa a X-a*, București, Editura de stat didactică și pedagogică, București, 1961, pp. 108-113 (aici revoluțiile din Țara Românească și Transilvania sunt „burghezo-democratice”, în Moldova fiind doar o „mișcare revoluționară”).

dacă vrem să fim serioși, ar trebui să spunem că revoluțiile noastre pașoptiste nu au fost realizate de către burghezie, ci de către ... boierimea liberală! Pentru simplul fapt că ... burghezia nu exista atunci! Iar implicarea poporului (cu excepția Transilvaniei) a fost mai curând simbolică.

4. Motivul unității - o singură revoluție pașoptistă

Revoluțiile pașoptiste din cele trei țări române au fost tratate de toate manualele de istorie comuniste ca fiind o singură revoluție³, deși o atare perspectivă fusese refuzată de istorici serioși, precum Petre P. Panaitescu care, în manualul său din 1940, o combătea viguros⁴. Ideea unei revoluții românești unitare la 1848 este neserioasă deoarece: a) programele revoluționare au fost diferite (nu toți participanții vedeau la fel problemele esențiale, precum împrumutarea țăranilor sau votul universal); b) desfășurarea a fost diferită (nu a existat o coordonare prealabilă; regimul juridic și politic al țărilor române era diferit; „vecinătățile” erau și ele diferite). Concluzia? Cea mai mare parte a societății românești era prea puțin pregătită pentru schimbări atât de revoluționare, precum cele preconizate de tinerii entuziaști, cu studii la Paris. Moldova a reacționat modest, practic aici revoluția a fost ratată (a durat 2 zile!). În Țara Românească a fost o „revoluție boierească” (care a durat patru luni). Revoluția din Transilvania a rămas însă racordată tot timpul la problemele Imperiului habsburgic și avea mai degrabă revendicări naționale. Aici a fost vorba mai mult de un război civil, care a durat un an și jumătate.

---

³ Vezi Gheorghe Platon, *Istoria modernă a României*, București, 1985, Editura de stat didactică și pedagogică, p. 115; Georgeta Smeu, *Metodica predării istoriei României*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1983, p. 40 etc.

⁴ Petre P. Panaitescu, *Istoria românilor*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1990, p. 278.

5. Motivul Bălcescu - văzut că un precursor al comunismului

Comuniștii au creat „mitul Bălcescu”. El a devenit „revoluționarul” de profesie, activistul. La un moment dat, chiar Nicolae Ceaușescu a fost numit reverențios, de către un rector clujean, „un alt Nicolae Bălcescu”⁵. Mitul a fost ajutat de faptul că personajul a făcut închisoare pentru convingerile sale și pentru că a murit tânăr⁶. Potrivit istoricului Alexandru Filimon: „Născut în fașa manipulării comuniste, mitul deformat de astăzi al unui revoluționar iubitor de țărani, nu este decât un efect nedorit și trist al propagandei comuniste. Personalitatea complexă a lui Bălcescu merita mai mult”⁷. Istoricul Lucian Boia notează și el: „L-au ajutat intransigența sa romantic revoluționară, consecvența cu care a urmărit emanciparea și împrumutarea țăranilor (chiar dacă idealul său, al unei societăți de mici producători, nu era exact idealul comunist de societate! – corespundea însă demagogiei comuniste antiboierești și proțăărănești)”. Așa este! O teza centrală a lucrărilor lui Nicolae Bălcescu este ilegitimitatea marii proprietăți. Intelectualul pașoptist visa la o societate exclusivă de mici proprietari. Sigur, admirăm arhitectura gândirii însă, viziunea sa, în acest caz, se apropie mai mult de utopie, după unii istorici chiar de distopie. Bălcescu a apărut însă la 1848 punctul de vedere cel mai radical exprimat în Comisia proprietății, care s-ar putea rezuma la o considerabilă expropriere parțială a boierimii și la crearea unei mici proprietăți țărănești consistente. Bălcescu considera că țărănimea a realizat partea de „democrație” a revoluției noastre pașoptiste. Iar comuniștii erau atunci foarte sensibili la alianța cu țărănimea (e vorba de primii ani de după luarea puterii). Țărănimea era doar rezervorul demografic al partidului comunist, partid al

---

⁵ Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români 1944-1977*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 87.

⁶ Mihai Zamfir, „Călugăr și soldat”, în *România literară*, nr. 26 / 2008, online (http://www.romlit.ro/clugr_i_soldat).

⁷ Alexandru Filimon, „Mitul față în față cu Reacțiunea”, în *Național Magazin*, f.a., online (<http://www.national-magazin.ro/personalitati/mitul-fata-in-fata-cu-reactiunea-708>).

proletariatului, proletariat care, în momentul de început al regimului, era mai curând... lipsă. Dar, în realitate, Nicolae Bălcescu a avut o poziție modestă în cadrul revoluției. Nu a condus revoluția din Muntenia și nici măcar nu a fost ideologul ei. Dar comuniștii l-au făcut o adevărată „vedetă” a istoriei naționale. Foarte rapid au apărut licee „Bălcescu” peste tot, în toate orașele. De aceea, pe biletele bancare românești, de 1.000 de lei, ediția 1950, precum și pe cele de 100 de lei, edițiile 1952 și 1966, a fost gravată imaginea lui Nicolae Bălcescu. Peste 10 localități rurale, precum și străzi din România comunistă au primit numele lui Nicolae Bălcescu. Soarta tragică a lui Bălcescu a fost considerată o oportunitate de către aparatul de propagandă comunist care i-a revendicat și confiscat memoria, punându-l pe tânărul revoluționar în postura unui precursor al conducătorilor comuniști. Astăzi, se cuvine însă ca personalitatea sa să fie din nou evocată, însă ca un exemplu de om ce și-a dedicat viața idealului național.

B) Perioada 1974-1990

Anul 1974 este unul deosebit de nefast pentru problematica pașoptismului românesc. Pașoptismul primește acum lovituri foarte grele, din mai multe motive care pot fi formulate astfel:

1. Amestecul ideologicului în istorie

În 1974 a fost lansat „Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare a României spre comunism”. Fiecare Raport al secretarului general al P.C.R era precedat, de acum încolo, de o retrospectivă a istoriei românești. Or, raportul din 1974 spune foarte clar: „Revoluția din 1821 condusă de Tudor Vladimirescu marchează începutul istoriei moderne a României, un moment de cotitură în lupta pentru libertate și dreptate socială, pentru scuturarea jugului dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român”⁸. De acum

---

⁸ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, Editura Politică, București, 1974, p. 31.

încolo istoria este dată pe mâna activiștilor. Scrisul lor trebuia să aibă finalitate partinică. Nu mai este vorba de a îndruma, de a da directive, ci de identificare a frontului istoric cu cel politic.

2. Protocronismul

În 1974 se mai întâmplă un lucru important. Apare protocronismul lui Edgar Papu. Și, evident, istoria noastră națională vrea să fie și ea protocronică. Revoluția pașoptistă pălește în această etapă, datorită lucrărilor unor istorici precum Mircea T. Radu⁹ sau Gheorghe Iscru, care au descoperit... „revoluția lui Tudor Vladimirescu” (domnul profesor Iscru este chiar un fel de campion al luptei pentru a acredita ideea că revoluția din 1821 este începutul adevărat al modernității românești¹⁰). Ea o preceda însă pe cea pașoptistă. Astfel, pașoptismul a devenit desuet. Nu la mult timp după aceasta, domnul profesor Ștefan Pascu descoperea că exista o „revoluție” chiar mai devreme, cea a lui Horea, Cloșca și Crișan, la 1784¹¹. Istoria noastră modernă nu mai începea, astfel, cu revoluția pașoptistă, nici cu cea din 1821! Eram în plin delir istoric comunist. Noi deveneam protocroniști în mod absolut, pentru că revoluția de la 1784 era... cu 5 ani mai devreme decât Revoluția Franceză. Adică, altfel spus, noi dădeam tonul, Europa s-a luat după noi, ne-a imitat!

3. Devalorizarea ideii de revoluție prin utilizare abuzivă

Inițial, istoricii au fost îndemnați să caute peste tot lupte de clasă. Dar, cu timpul, începe o devalorizare a unor concepte precum: revoluție, răscoală etc datorită folosirii abuzive a termenilor sau din cauza folosirii lor inadecvate. Istoricii anilor '80 ai secolului trecut se așteptau tot timpul ca și alte evenimente istorice

---

⁹ Mircea T. Radu, *1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1978, p. 595.

¹⁰ G. D. Iscru, *Introducere în studiul istoriei moderne a României*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, pp. 25-30.

¹¹ Ștefan Pascu, *Revoluția populară din 1784 de sub conducerea lui Horea, Cloșca și Crișan*, în „Studii și articole de istorie”, XLIX-L, București, 1984, pp. 128-139.

(ex: Războiul țărănesc condus de Gheorghe Doja sau Răscoala de la Bobâlna să devină și ele, cât de curând, revoluții!). Drept urmare, în 1976, toate programele școlare reintroduc istoria patriei în planurile de învățământ mediu. Până atunci istoria României fusese integrată în istoria universală, nu tratată separat. Apare și un manual de istorie a României, de clasa a XII-a, sub coordonarea academicianului Ștefan Pascu, în care „Revoluția burghezodemocratică din 1848-1849” era tratată pe 13 pagini¹². Toate clișeele dragi comuniștilor erau aici: revoluția era democratică, unitară, citatele lui Nicolae Bălcescu erau peste tot, se vorbea despre rolul decisiv al maselor populare, despre inevitabilitatea revoluției burgheze („țările române se aflau în etapa istorică a înfăptuirii revoluției burgheze”) etc. Cum urmau să se împacă cele două revoluții, cea din 1821 și cea de la 1848? Rezolvarea a venit de la... Nicolae Bălcescu: românii avuseseră două mari revoluții la începutul modernității lor. Acum revoluția din 1848 era văzută ca o continuare a celei din 1821. Programul ei „este întrutotul același ca la 1821 având în minus problema fanarioților și în plus problema socială” (scrisoarea din martie 1850 a lui Bălcescu către Alexandru G. Golescu). Era, evident, o soluție de compromis. Acest manual nu a fost însă mult timp în circulație pentru că istoria României este studiată din 1979 în trei ani: apăruse structura de învățământ liceal cu două trepte. În clasa a VIII-a se făcea Istoria antică și medie, în clasa a IX-a istoria modernă, iar în clasa a X-a istoria contemporană. Aceasta din urmă era mai curând istoria PCR. Manualul de clasa a IX-a începea modernitatea tot cu 1821, dar revoluția pașoptistă era tratată copios pe 20 de pagini¹³. Toate clișeele enunțate mai înainte erau prezente aici. Se spunea însă foarte clar: „revoluția din 1821

---

¹² Ștefan Pascu (coordonator), *Istoria României. Manual pentru anul IV de licee de cultură generală și de specialitate*, București, Editura didactică și pedagogică, București, 1976, pp. 178-201.

¹³ Elizabeta Hurezeanu, Maria Totu, Gheorghe Smarandache, *Istoria modernă a României. Manual pentru clasa a IX-a*, București, Editura didactică și pedagogică, București, 1982, pp. 40-60.

deschidea epoca modernă a istoriei noastre”¹⁴. Revoluțiile românești pașoptiste erau, desigur, o continuare a celei din 1821. Aveam și noi, ca și francezii la 1789, 1830 și 1848, mai multe revoluții burgheze într-un timp foarte scurt.

C. Perioada postdecembristă

Avatarurile pașoptismului au continuat și după 1989. Istoriografia română dorea cu ardoare să se debaraseze acum de marxism (adică, acesta nu mai trebuia să fie un cadru conceptual de referință), fără să propună însă altceva în loc (decât, poate... naționalismul)¹⁵. Trebuia înlăturată periodizarea pe orânduirii istorice (fiecare dintre acestea începând, inevitabil, cu o mișcare socială de tipul revoluției sau răscoalei). Trebuia scoasă și „lupta de clasă” ca motor al istoriei. Mai trebuie spus un lucru. Această „revoluție istoriografică” nu a fost făcută de către Tratatul de istorie al Academiei Române, astăzi complet inadecvat timpurilor istorice pe care le trăim, sau de alte cărți de istorie importante, ci de către manualele de istorie alternative, începând din 1997. De exemplu, revoluția pașoptistă era văzută de către Tratatul Academiei tot ca o singură revoluție și, prin urmare, tratată cronologic¹⁶. Manualele de istorie alternative au produs aceea schimbare de paradigmă, absolut necesară racordării istoriei și istoriografiei noastre la cea europeană și mondială. Evident, revoluția pașoptistă nu mai are aproape nici o importanță în manualele școlare postdecembriste. Și asta pentru că ea nu mai este văzută ca început al „orânduirii” capitaliste. Și pentru că ceea ce cunoaștem, cunoaștem cu mintea noastră de astăzi sau, vorba lui Benedetto Croce, „orice istorie este istorie contemporană”. Și în această perioadă se disting mai multe etape în privința abordării pașoptismului în manualele școlare.

---

¹⁴ *Ibidem*, p. 56.

¹⁵ Petre P. Panaitescu, *op. cit.*, pp. 277-281.

¹⁶ Academia Română, *Istoria românilor. Volumul VII, tomul I*, Editura Enciclopedică, București, 2003, pp. 241-314 (capitolul este scris de academicienii Dan Berindei și Gheorghe Platon).

1. Etapa 1990-1994

După 1989 a urmat o perioadă de „restaurație” a unor manuale interbelice, evident depășite ca informație și interpretare (manualul de istoria României din 1940 al lui Panaitescu).

2. Etapa 1994-1999

Au fost apoi manualele de istoria a României ale lui Mihai Manea și Bogdan Teodorescu, de circa 900 de pagini (istoria României se făcea atunci în clasele a XI-a și a XII-a, câte două ore pe săptămână, istoria modernă fiind, evident, în clasa a XII-a). Sub aspect cantitativ era prea multă istorie de învățat, iar, sub aspect calitativ, manualul de clasa a XII-a era „bătrânicos” cu interpretări învechite (de ex. revoluția pașoptistă, numită „mișcarea de regenerare națională și spirituală”, era văzută ca unitară, iar evenimentele din cele trei principate erau expuse cronologic - un eveniment din Moldova, apoi alt eveniment din Țara Românească sau Transilvania, apoi altul din Țara Românească etc, ceea ce făcea ca demersul didactic, lăbărțat pe 7 pagini de text, să fie absolut chinuitor)¹⁷.

3. Etapa 1999-2006

Sigur, acum apar manualele alternative. Cel mai popular, al Editurii Humanitas, aduce o singură noutate. Revoluția pașoptistă nu mai este prezentată ca fiind unitară și este tratată, diferențiat, pentru Țara Românească, Moldova și Transilvania. De asemenea, se ferește de a mai eticheta revoluția ca fiind „burgheză” sau „burghezo-democrată”. Ea nu este definită în nici un fel¹⁸. În manualul Editurii All, revoluția pașoptistă este, efectiv, bagatelizată. Ca text, ea este pasată într-o jumătate de pagină, și aceea numită „1848 la români”. Este drept, se spune clar: „ca desfășurare,

---

¹⁷ Mihai Manea, Bogdan Teodorescu, *Istoria românilor de la 1821 până la 1989*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1994, pp. 63-70.

¹⁸ Nicoleta Dumitrescu, Mihai Manea, Cristian Niță, Adrian Pascu, Aurel Trandafir, Mădălina Trandafir, *Istoria românilor. Manual pentru clasa a XII-a*, București, Humanitas, 1999, pp. 57-64.

revoluția din 1848 a avut manifestări diferite”. Apoi sunt date trei tabele cu cronologiile revoluțiilor din Moldova, Țara Românească și Transilvania. Adică, nici un fel de interpretare. Totul este lăsat la latitudinea profesorului de la clasă¹⁹. Este adevărat, un alt manual, cel al Editurii Petrion, tratează pașoptismul tot ca un fenomen unitar. Capitolul se numește „Revoluția de la 1848-1849”, dar nu se spune nimic despre desfășurarea revoluției. Se enumeră o serie de cauze și este pus un tabel cu documentele programatice²⁰. Pentru manualul Editurii Sigma, revoluția de la 1848-1849 nici nu mai este lecție, ci doar un studiu de caz (și acela se numește „Drepturile și libertățile cetățenești la 1848”), deci o chestie facultativă. Iar textul este mai mult decât minimal, aproape numai poze și o cronică foarte sumară a revoluției pașoptiste, tratată însă ca o revoluție unitară²¹.

4. Etapa 2006-prezent

În această perioadă constatăm concret că s-au produs două lucruri:

a) Revoluția pașoptistă a fost eliminată aproape total din manualele școlare de liceu (au fost consultate toate cele șapte manuale de istoria României, clasa a XII-a, în uz în perioada 2007-2015, respectiv cele ale Editurilor Corint – 2 manuale -, Didactică și Pedagogică, Gymnasium, Nicolescu, Economică Preuniversitaria, Corvin). Se mai vorbește despre ea doar la clasa a VIII-a²².

b) A apărut o altă abordare a istoriei și evident o altă programă. Și asta la clasa a XI-a. Istoria se ocupă acum prioritar de alte probleme: poziția femeii în societate, istoria minorităților, diaspora

---

¹⁹ Ovidiu Bozgan, Liviu Lazăr, Mihai Stamatescu, Bogdan Teodorescu, *Istorie. Manual pentru clasa a XII-a*, București, Editura All, 1999, pp. 40-43.

²⁰ Ioan Scurtu, Marin Curculescu, Constantin Dincă, Aurel Constantin Soare, *Istoria românilor. Manual pentru clasa a XII-a*, București, Editura Petrion, 1999, pp. 50-55.

²¹ Sorin Mitu, Lucia Copoeru, Virgil Țărău, Ovidiu Pecican, Liviu Țărău, *Istorie. Manual pentru clasa a XII-a*, București, Editura Sigma, 1999, pp. 44-45.

²² Sorin Oane, Maria Ochescu, *Istorie. Manual pentru clasa a VIII-a*, București, Editura Humanitas, 2000, pp. 106-109.

românească, migrațiile contemporane, toleranța religioasă etc. Adică, locul istoriei precumpănitor politice și naționale este luat de acum încolo de istoria socială și economică, așa cum se petreceau lucrurile prin Europa de multă vreme (vezi influența *Școlii de la Annales*). Manualul de clasa a XI-a al Editurii Humanitas face chiar un pas mai departe. Propune un alt moment al începutului modernității românești: prima noastră integrare în Europa, adică odată cu Tratatul de la Adrianopol din 1829. „Europa” ia locul „Revoluției”. Importante erau acum „intrările” și „ieșirile” noastre din Europa. Deci acum, momentul 1829, respectiv Tratatul de la Adrianopol, devenea mult mai important, decât momentele 1821 sau 1848. La 1829 am realizat noi prima intrare în Europa, odată cu desființarea monopolului comercial otoman și cu posibilitatea pentru români de a călători în Occident²³. Revoluția pașoptistă păstrează, totuși, în acest manual, o serie de conotații pozitive, acestea fiind legate de Europa :

- *Era primul gest al românilor de „sincronizare” cu Europa.* Am făcut și noi atunci ceea ce a făcut aproape toată Europa. Însă exista și atunci, și există și acum, riscul ca revoluția noastră pașoptistă să fie considerată una de... imitație! Astăzi acest lucru nici nu mai este important. Important este că revoluția pașoptistă ne-a dat sentimentul că facem parte din Europa, că suntem granița ei estică. Ideea de bază era: cine a făcut revoluție la 1848 era european, cine nu, nu!
- *A lansat o generație de lideri, cunoscută ca „generația pașoptistă”, care va realiza marile deziderate naționale ale României moderne (1859, 1866, 1877 – deci unirea, prințul străin, independența).* Acum, însă, în contrapartidă, apar alte mituri, Brătienii, Goleștii *et alii*. Nicolae Bălcescu devine ne semnificativ și este aproape abandonat.
- *A lansat simbolurile naționale – drapelul și imnul.* Bine, și ele sunt de imitație, ce să mai vorbim! Însă istoria noastră, mult

---

²³ Sorin Oane, Cătălin Strat, *Istorie. Manual pentru clasa a XI-a*, Editura Humanitas, București, 2006, pp. 12-13

prea naționalistă, nu poate să accepte asta. Și anume că modernizarea noastră s-a produs datorită adoptării modelului occidental! Dar așa a făcut și Japonia, și alții (ex: Belgia, Italia), și nu este nimic rușinos aici²⁴.

Problema cea mai mare este alta. Astăzi, în Europa, nu se vorbește despre o... revoluție pașoptistă românească, cel puțin în manuale (și au fost consultate zeci de manuale de istorie franceze, italiene, germane și engleze!). Cred că aceasta este urgența nr.1 pentru istoriografia noastră modernă, recunoașterea pașoptismului românesc de către istoricii străini.

Concluzie

Revoluția pașoptistă rămâne astăzi un reper istoric important doar dacă vrem să facem... istorie locală. Este bine și așa. Dar, poate de data aceasta, va fi, însă, alfel și chiar vom ști, cu mult realism, cum să salvăm patrimoniul nostru local de pașoptism (vâlcenii au astfel Memorialul „Nicolae Bălcescu”, tabăra de la Râureni etc) și să păstrăm cât mai bine amintirea acestui moment important al istoriei noastre.

---

²⁴ *Ibidem*, p. 13.

LOCURI ȘI MONUMENTE PAȘOPTISTE VÂLCENE

Florin EPURE

Direcția Județeană pentru Cultură
și Patrimoniu Vâlcea

La Râmnicu Vâlcea și în întreg județul Vâlcea mai sunt și astăzi locuri și monumente istorice care păstrează mărturia vie a frământatului an 1848 și a entuziasmului tinerilor „bonjuriști” care și-au dorit un acces mai liber la drepturi naționale și libertăți cetățenești în țările române.

După cum este cunoscut, în prima jumătate a anului 1848 activitatea de pregătire a revoluției intrase pe făgașul acțiunilor concrete, organizate cu grijă de câțiva fruntași ai evenimentelor din iunie, îndeosebi de Comitetul revoluționar.

Potrivit planului stabilit de aceștia, revoluția trebuia să izbucnească în mai multe locuri, atât în Țara Românească cât și în Oltenia, și anume, în București (C. A. Rosetti și I. C. Brătianu), în județul Prahova, la Telega (Nicolae Bălcescu), în județul Romanați la Islaz (Ion Heliade Rădulescu, Christian Tell și Ștefan Golescu) și în județul Vâlcea, la Ocnele Mari (unde urma să sosească pentru organizare Costache Bălcescu, fratele lui Nicolae Bălcescu). Deplasarea lor în aceste regiuni n-ar fi trezit, credeau organizatorii, bănuielile poliției. Faptele au dovedit că precauțiile revoluționarilor au fost inutile, acțiunea lor fiind prea bine cunoscută aceștia. Niciun document nu atestă prezența lui Costache Bălcescu în

preajma sau în primele zile ale revoluției, la Ocnele Mari sau la Râmnic¹.

Revoluția a izbucnit în principatul Țării Românești, în Oltenia, în ziua de 9 iunie 1848, la Islaz, în județul Romanați, ale cărui autorități, militare și civile, erau de partea revoluționarilor. Aici a avut loc și citirea binecunoscutei proclamații în 22 de articole. După o foarte scurtă perioadă de coabitare cu revoluționarii, domnitorul Gheorghe Bibescu a abdicat în după-amiaza zilei de 13 iunie și s-a retras în Transilvania².

G. Geanoglu, cârmuitorul județului Vâlcea, nu numai că nu se va opune mișcării, dar va și executa până la numirea noilor administratori ordinele Guvernului Provizoriu. El a făcut cunoscut Magistratului orașului Râmnic începutul revoluției în țară. În documentul emis la 14 iunie 1848 se arăta că „ziua de 11 iunie reprezintă cea mai mare revoluție care s-a pomenit vreodată de când românul și-a dobândit în puține ceasuri, fără cea mai mică vărsare de sânge, dreptu' lui înecat de mai multe veacuri, drepturi pentru care tot omul este născut și pentru care România întregă trebuie să mulțumească astăzi lui Dumnezeu[...] vei lua înțelegere din proclamația ce este să și se trimită [...] vei publica aceasta poruncă în toată coprinderea ace[le]i plăși [...] vei celebra în solemnitate această frumoasă zi cu prilejul celei dintâi sărbători”³.

După victoria revoluției Geanoglu a mai fost tolerat o vreme în această funcție. Aceasta s-a întâmplat, desigur, pentru faptul că el

---

¹ Corneliu Tamaș, Petre Barțașu, Sergiu Purece, Horia Nestorescu - Bălcești, *Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea*, Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu”, Bălcești pe Topolog, 1978, f. VII.

² Cornelia Bodea, *1848 la români în date și mărturii*, vol. I, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1982, p. 550.

³ Direcția Județeană Vâlcea a Arhivelor Naționale (în continuare D.J.V.A.N.), fond Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, dos. 107/1848, f. 2.

s-a conformat în mod pașnic noii situații. La conducerea județului Vâlcea va veni, ulterior, Costache Cerchez, numit la 14 iunie și întărit în funcție la 9 iulie 1848⁴. Despre el se spunea că era mai degrabă un „om al revoluției” decât un înalt funcționar de carieră. Numirea sa într-o funcție administrativă de către Guvernul Provizoriu se datora și faptului că fratele său, colonelul Pandelescu Cerchez, comanda regimentul oltean.

Din cuprinsul unei liste întocmită în noiembrie 1848 aflăm că, pentru județul Vâlcea, exista un număr de șapte comisari de propagandă: D. Zăgănescu, V. Ștefanescu, Teodor [Zăgănescu] economul mănăstirii Bistrița, C. Cutcudache, de la 27 iunie 1848, I. Procopie, G. Răureanu și G. Roman, de la 19 iulie 1848, toți cu câte 500 lei pe lună leafă. Alte documente alături de această listă pe ieromonahul Athanasie de la Episcopia Râmnicului, pe D. Sorescu ori pe Barbu B. Gănescu. Dimitrie Zăgănescu, fratele eroului bătăliei din Dealul Spirii, căpitanul Pavel Zăgănescu, este cel mai reprezentativ dintre ei. Semnează chiar, unul din rapoarte, în calitate de „comisar extraordinar”. La 19 iulie 1848, în adresa trimisă Ministerului de Interne, scrie despre „ceilalți tovarăși ai mei” pe care „i-am și pornit în plășile districtului”, ceea ce denotă poziția sa de conducător al grupului de propagandiști. În preocupările sale intră deopotrivă formarea Gărzii Naționale, sărbătorirea victoriei revoluției și sfințirea steagurilor, inițierea unor schimbări în rândul personalului administrativ etc⁵.

Proclamația de la Islaz hotăra înființarea Gărzii Naționale, un organism care avea menirea de a asigura ordinea și liniștea cetățenilor în acele vremuri tulburi. Ea s-a constituit la Râmnicu Vâlcea, pe data de 18 iunie, și avea drept comandant pe Grigore

---

⁴ *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, vol. I, tom IV, București, 1902, p. 651.

⁵ *Ibidem*, XIII.

Davidescu, un reprezentant tipic al burgheziei în formare. Comandantul național al acestei noi instituții era Gheorghe Magheru, numit printr-un decret special, în vederea organizării rezistenței armate, „căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanți și panduri din România și inspector general al tuturor gvardiilor naționale”⁶.

Cu o zi înainte, pe când se întorcea de la Episcopia Râmnicului, unde avusese o întâlnire cu arhiereul Nifon Sevastos, arhimandritul Hrisant Penetis, egumenul mănăstirii Hurezi, grec de origine, este reținut de Garda Națională râmniceană, condusă de Grigore Davidescu, acuzat fiind că se pregătea să fugă peste graniță, în Transilvania, cu o parte a tezaurului mănăstirii. Dus în fața administratorului județului, bătrânul arhimandrit refuză să se apere. I se permite să-și petreacă noaptea, sub pază, în casele episcopiei și nu la metohul mănăstirii Hurezi de la Troianu. Întrucât acuzațiile aduse nu pot fi probate, a doua zi este pus în libertate, reîntorcându-se la mănăstirea Hurezi, cu permisiunea de a fi liber să meargă oriunde dorește⁷.

Ziua solemnității de sărbătorire a victoriei revoluției este fixată într-o duminică, la 20 iunie. Aceasta urma să înceapă printr-o slujbă bisericească, organizată la biserica „Toți Sfinții” din localitate, „pă la ceasul 8 dimineața[...] cu toți domnii cetățeni orășeni”. La solemnitate urma să participe și părintele arhiereu Sevastos, „cârmuitorul” Sfintei Episcopii a Râmnicului. În înștiințarea cu caracter de poruncă, i se mai ordonă magistratului ca acesta să se îngrijească,

---

⁶ Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. VII, tom I, Constituirea României moderne (1821-1878), (coordonator: Dan Berindei), București, Editura Enciclopedică, 2003, p. 285.

⁷ Sergiu Purece, Petre Bardășu, Corneliu Tamaș, *Aspecte militare privind revoluția de la 1848 în Oltenia*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1979, pp. 234-235.

seara, „a se face și cuviincioasa luminație la casele publice, precum și domnii cetățeni orășeni la locuințele dumnealor”⁸.

În aceeași zi, „primarul” Râmnicului va lua măsurile cuvenite, poruncindu-i, la rândul său, cinovnicului, să-i convoace pe cetățenii orașului, în ziua și la ora fixată, arătându-le și hârtia din partea magistratului, la biserica unde urma să se țină solemnitatea religioasă. În hârtia pe care magistratul o înmâna cinovnicului pentru a fi arătată și citită locuitorilor Râmnicului, aceștia erau înștiințați că la data stabilită se va celebra ziua de 11 iunie „în care s-au urmat cea mai măreață reformă a Constituției”⁹.

Pe data de 20 iunie, așa cum fusese prevăzut de autoritățile locale, a avut loc manifestația publică de sărbătorire a victoriei revoluției, cu solemnitatea religioasă de la Biserica „Toți Sfinții”¹⁰. La acest eveniment istoric participă arhiepiscopul Nifon Sevastos, autoritățile locale, comisarii de propagandă, cetățenii orașului, armata și dascălii, împreună cu elevii lor. „După oficierea serviciului divin și a Te-Deumului, autoritățile sunt întâmpinate la ieșirea din biserică, cu aclamații și urale: „Vivat Constituția!”. Demonstrații au mers în alai pe străzile orașului ducându-l în triumf pe arhiepiscopul Sevastos acasă. Seara, râmnicenii au făcut cuviincioasa luminație la casele publice”¹¹.

Biserica „Toți Sfinții” din Râmnicu Vâlcea¹² (la care s-a adăugat, mai târziu, și hramul „Sfântul Mina”), aflată în vecinătatea

---

⁸ D. J. V. A. N., fond Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, dos. 107/1848, f. 3.

⁹ *Ibidem*, f. 4, 6.

¹⁰ Constantin Cârstea, Doru Căpătaru, *Istoria bisericii „Toți Sfinții” din Râmnicu Vâlcea*, Râmnicu Vâlcea, Editura Adrianso, 2007, p. 197.

¹¹ *Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea*, 1978, f. VIII.

¹² Biserica „Toți Sfinții” și „Sfântul Mina” (1762-1764, ref. 1893, 1933, 1939-1943, 1986-1987, 1988-1989), aflată pe B-dul Calea lui Traian, nr. 141, din Râmnicu Vâlcea, monument clasat în categoria valorică A, cod VL-II-a-A-

Muzeului de Istorie, este ctitoria episcopului Grigorie Socoteanul, a negustorului Hagi Constantin Malakeși, a lui Theodor Ieromonahul, starețul Mănăstirii Dobrușa, ridicată între 1 august 1762 și 20 septembrie 1764.

Pisania bisericii este înscrisă pe două plăci din partea superioară a ancadramentului de piatră de la intrare și datează din anul 1765: „Cu vrerea Tatălui și cu ajutoriul Fiului și cu săvârșirea Sf[ân]tului D[u]h. Ridicatu-s-au această sf[ân]tă și d[u]mnezeiască beserică, întru cinstea și lauda Tuturor Sf[in]ților, cu îndemnarea și însoțirea la cheltuială a cinstului și de Dumnezeu iubitor, chir Grigorie proin episcop al Râm[nicului] Noului Severin și a dumnealui Hagi Costandin Malachea vându ajutor și pe cuviosul chir Theodor monah, egumenul Dobrușii; și s-au început la anul 1762 av[gust] l dn[i] și s-au săvârșit la anu[l] 1764 sep[temvrie] 20 dn[i], în domniia mării sale prealuminatului domnu, Io Ștefan Mihai Racoviț[ă] vovod și în anul dintâiu al păstoriei iubitoriului de D[u]mnezeu, chir Parthenie episcop[ul] Râm[nicului], iubitul ucenic și diadoh al sf[in]ții sale părintelui Grigorie, spre a lor vecinic[ă] pomenir[e]; 7274 sep[temvrie] 13 dn[i]¹³. Cel care a sculptat ancadramantul de piatră, de la intrarea în lăcașul de cult, a fost meșterul Ioan Petraru.

Biserica „Toți Sfinții” are planul treflat, cu pridvor, cu pronaosul ușor supralărgit, o turlă mare pe pronaos și alte două turlă mai mici deasupra pronaosului. Cele două abside poligonale la exterior și semicirculare la interior. Pridvorul deschis, specific epocii, este sprijinit pe zece stâlpi de piatră ce susțin arcadele semicirculare. Pe frontonul acestuia se află un medalion de mari

---

09609, cf. Listei Monumentelor Istorice 2010, publicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea;

¹³ Constantin Bălan (coord.), *Inscripții medievale și din epoca modernă a României. Județul istoric Vâlcea (sec. XIV-1848)*, București, Editura Academiei Române, 2005, p. 837.

dimensiuni pe care este pictat „Soborul Tuturor Sfinților” înconjurat de brâul brâncovenesc sub formă de funie. Arhitectura exterioară a lăcașului de cult este specifică bisericilor veacului al XVIII-lea. Astfel, fațadele bisericii sunt împărțite în două registre principale egale, printr-un brâu. Pictura de inspirație bizantină a fost executată în frescă de Nică Dimitrie ierodiacon, între anii 1762-1765, și nu la 1758, așa cum apare scris pe pergamentul din mâna Sfântului Arhanghel Gavriil, probabil o greșeală a zugravului Moise Popescu care a restaurat pictura la peste un secol de la ctitorire. Biserica a ars în „focul cel mare” de la 1847 și a fost refăcută în februarie 1848. Tâmpla bisericii, realizată inițial din lemn, a ars, fiind înlocuită de una din zid.

Refaceri ale sfântului lăcaș s-au făcut în anii 1893, 1898, 1933 (în acest an au fost reînchinate în biserică osemintele senatorului Constantin Lahovary, decedat în anul 1882), 1939-1943, 1986-1987 și 1988-1989.

Biserica este un important loc al memoriei pașoptiste pentru că în fața sa s-au strâns râmnicenii, în acea zi de 20 iunie, ca să sfințească stindardele revoluției pașoptiste. Mai târziu, în anul 1911, acestui monument istoric, refugiații basarabeni i-au donat fragmente din moaștele Sfântului Mucenic Mina, ale Sfântului Ioan Hrisostom, Haralambie și ale Sfintei Mucenice Paraschiva.

Biserica cu hramul „Toți Sfinții” este cel mai reprezentativ monument istoric al orașului de la începutul secolului al XVIII-lea, o adevărată nestemată arhitecturală neobizantină, care îmbină armonios stilul de brâncovenesc cu cel al mănăstirilor muntene de la Curtea de Argeș și Dealu.

Râmnicul Vâlcea a scris, în acele zile, istoria evenimentelor care se vor desfășura în vara aceluia încercat an 1848. După tentativa contrarevoluționară de la 19 iunie 1848, lucrurile păreau că au intrat în normalitate, stare creată de activitatea noului guvern. Totuși,

întrucât mai existau tulburări, unele fiind datorate, probabil, vechilor funcționari, acum destituiți, în aceeași zi, de 6 iulie, administrația județului cerea subocârmuirii plășii Oltul să trimită dorobanți pentru „străjuirea” orașului Râmnic, „spre a-și face rândul lor de zece zile în slujba Administrației”. Prin urmare, a doua zi, căprarului Ilie Tabacu i se ordona să-și ia ceata de dorobanți și să plece la Râmnic¹⁴.

Conform ordinului venit de la centru, Costache Cerchez porunca, la 26 iunie 1848, Magistratului orașului Râmnic, să ia măsurile convenite pentru confecționarea a cinci drapele naționale „pentru toate despărțirile dintr-această capitală”. Pe rezoluția de pe porunca respectivă se menționează că s-au cumpărat 11 coturi de pânză, „învârstate galben, roșu și albastru”; cusutul steagurilor urmând să se facă de către Frantz croitorul. Pe steaguri trebuia să se afle scris „Dreptate și Frăție” și „Județul Vâlcea”. Rezoluția de pe ordin prevede ca cinovnicul să procure „vâpselele trebuincioase și condeiu de păr și să ia stindardele să le ducă la domnul NițăCapeleanu să le scrie deviza”. Dintr-o a doua rezoluție, rezultă că steagurile au fost pregătite, urmând să fie trimise administratorului¹⁵.

La 16 iulie 1848, Administrația Județului Vâlcea îi făcea cunoscut „prezidentului” Magistratului Râmnicului că pentru sfințirea stindardelor revoluției, a fost stabilită ziua de 18 iulie, hotărâre care fusese luată de către Dimitrie Zăgănescu, unul dintre comisarii trimiși în județ de către Guvernul Provizoriu. Urma ca președintele, prin funcționarii săi, să ia toate măsurile pentru pregătirea evenimentului, iar orășenilor să le fie comunicate toate detaliile necesare. În aceeași zi, i se dădeau prezidentului indicații

---

¹⁴ D.J.V.A.N., fond Pretura Plășii Drăgășani, dos. 2/1848, f. 77.

¹⁵ *Idem*, fond Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, dos. 107/1848, f. 35.

precise asupra modului de pregătire a solemnității: să se amenajeze o tribună și să se facă un umbrar încăpător pentru persoanele care se vor aduna, precum și „un arc de triumf”. Ceremonia, însă, este amânată în aceeași zi din cauza reizbucnirii epidemiei de holeră, pentru ziua de 29 iulie, într-o joi, când s-a și desfășurat, fără vreo altă amânare¹⁶.

Administratorul județului Vâlcea, D. Cerchez, prin adresa nr. 3907 din 16 iulie 1848, comunica Magistratului orașului Râmnicu Vâlcea că „deși ziua destinată pentru sancționarea (sfintirea) stindardelor naționale s-au îndemnat, onor Magistratul, a fi mâine la 18 a curente, dar fiindcă furia cu care în aceste două zile s-au arătat caracterul bolii holerei nu iartă, a se celebra o asemenea solemnitate, onor Magistratului va binevoi a recunoaște că această zi la 29 ale curente, când se va conforma”¹⁷. Situația era confirmată într-un raport profesorul Dimitrie Zăgănescu, comisar de propagandă al Ministerului Treburilor din Lăuntru în județul Vâlcea¹⁸.

Același comisar oferea mai multe detalii despre modul de desfășurare a solemnității. Organizarea fusese făcută exact după indicațiile date de către Administrația județului: tribună, umbrar, arc de triumf alcătuit din crengi verzi și împodobit cu flori. Meritul principal al acestei frumoase organizări îi revenea desigur, prezidentului Magistratului orașului Râmnic. Era prezentă Garda Națională a orașului și o mică trupă de „austrieci”, reprezentanți ai ardelenilor la acest eveniment.

La 29 iulie 1848, pe o câmpie de la marginea orașului, unde mai târziu se va amenaja Parcul Zăvoi, s-a depus jurământul pe Constituția revoluționară, prilej cu care un cor condus de Anton

---

¹⁶ *Anul 1848...*, vol. I, p. 112.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Corneliu Tamaș, *Istoria municipiului Râmnicu Vâlcea*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2006, pp. 212-213.

Pann a intonat „un prea frumos cântec”, care nu este altul decât imnul de stat „Deșteaptă-te Române!”.

Iată ce consemna, în raportul său, la 30 iulie 1848, Dimitrie Zăgănescu, comisar extraordinar al districtului Vâlcea: „În mijlocul aceluși câmp s-a făcut de onorabilul Magistrat o tribună împletită cu ramuri verzi de arbori și un arc de triumf împletit cu flori [...] unde [...] s-au citit cele 21 puncturi din Constituție [...] Într-acest pompos constituțiu, aflându-se șid-lui Anton Pann, profesor de muzică, împreună cu câțiva cântăreți de aceeași profesie, au alcătuit o muzică vocală cu nisce versuri prea frumoase puse pe un ton național plin de armonie și triumfal, cu care a ajuns entuziasmul de patrie în inimile tuturor cetățenilor”¹⁹.

La această ceremonie au fost prezente autoritățile locale revoluționare în frunte cu prefectul județului și Garda Națională [condusă de căpitanul Grigore Davidescu]. După încheierea cuvântărilor, mulțimea prezentă a strigat într-un glas: „Să trăiască Constituția și Guvernul provizoriu!” iar Garda Națională a tras „salve de arme detunătoare”. „De aici ne-am întors în cetate cu muzica vocală, mai strigând încă de trei ori: să trăiască poporul român, Constituția și Guvernul, s-au împrăștiat prin cetate”²⁰.

În raportul comisarului se face importanta mențiune că s-au adunat „toți cetățenii Râmnicului”, încă o dovadă a faptului că revoluția, în toate momentele ei, a avut adeziunea largă și sprijinul populației.

Celebrul culegător și profesor de muzică veche, Anton Pann, este cel care a pus pe muzică versurile lui Andrei Mureșanu. Mai mult decât atât, cântecul religios „Din sânul maicii mele”, cel care stă la originea melodiei actualului imn de stat al României, a fost

---

¹⁹ Raportul nr. 10 al comisarului extraordinar al districtului Vâlcea, D. Zăgănescu, cf. *Anul 1848...*, vol. I, p. 652.

²⁰ *Ibidem*.

într-adevăr consemnat și publicat de folclorist (în anul 1850). În epocă el pare să fi fost unul cu circulație foarte mare, noi putându-l considera astăzi ca un veritabil hit.

La jumătatea anului 1848, Anton Pann se afla la Râmnic. Potrivit informațiilor istorice păstrate, „îndată după terminarea examenelor de la seminar, epidemia holerei îl făcu să părăsească Bucureștii”²¹. Știm că Anton Pann Pann mergea aproape în fiecare vară la Râmnic, pentru a-și vinde cărțile. El va deveni martorul tuturor evenimentelor care s-au desfășurat în orașul de la poalele Dealului Capela, inclusiv în perioada regimului revoluționar²².

150 de ani mai târziu, la 26 mai 1998, Parlamentul României va adopta „Legea pentru proclamării Imnului Național al României”: Art. 1-(1) „Se proclamă ziua de 29 iulie Ziua Imnului Național al României –„Deșteaptă-te, române!”, simbol al unității Revoluției Române din anul 1848”. Cântecele revoluționar de la 1848, intonat în fața cetățenilor Râmnicului Vâlcei, devenea imnul întregii națiuni²³.

Parcul Zăvoi din Râmnicu Vâlcea este un alt monument important legat de memoria anului 1848. Fondarea acestei grădini publice se leagă de numele domnitorului Barbu Dimitrie Știrbei. Vizitând Râmnicul, acesta a văzut în partea de sud - vest a târgului „o frumoasă pădure în marginea râului Râmnic” (Olănești), și a hotărât înființarea aici a unui loc de agrement pentru râmnicenii care nu aveau loc de petrecere pentru zilele de sărbătoare.

---

²¹ Nifon N. Ploieșteanu, *Carte de muzică bisericească*, București, Tipografiile Joseph Göebl, 1902, p. 54.

²² Constantin Mateescu, *Drumurile lui Anton Pann*, București, Editura Sport-Turism, 1981, p. 177.

²³ *Legea pentru proclamarea Imnului Național al României*, în „Monitorul Oficial”, nr. 198/28 mai 1998.

Ofișul domnesc nr. 1355, din 9 august 1850 hotără transformarea zăvoii din marginea orașului în loc de „preumblare obștească”. Domnitorul contribuia cu 100 de icosari de aur (bani) din caseta personală pentru realizarea acestui scop, hotărând exproprierea terenului și crearea unui buget anual pe seama veniturilor municipalității. Inițiativa era primită cu bucurie de locuitorii Râmnicului, iar lucrările începeau chiar în anul următor, când erau trasate primele alei printre arborii seculari și vegetația luxuriantă și se aranjau malurile celor două iazuri de moară, ce străbăteau suprafața parcului.

Prima etapă de amenajare a parcului s-a încheiat abia în august 1856, moment când avea loc și o primă inaugurare. Parcul avea să fie refăcut de Primăria Râmnicului în perioada 1895-1896, la 15 iunie 1896 având loc cea de-a doua sa inaugurare. Parcul era acum amenajat peisagistic și dispunea de un bufet și un stabiliment de băi cu ape sulfuroase din sursa locală și apă sărată, adusă de la Ocnele Mari.

Obeliscul cu fântână²⁴ a fost ridicat în anul 1856, în cinstea domnitorului Barbu Știrbey care înființase parcul. Fântânarul Pastirie este cel care a realizat acest monument comemorativ, cu ocazia inaugurării parcului Zăvoi, fiind refăcut, la 1896, de către Nae Constantinescu. Cișmeaua a fost restaurată la 24 aprilie 1913, la inițiativa lui Constantin G. Dissescu, Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice Constantin. Tot în parc se afla și „Fântâna lui Turbatu”, construită de C. Măldărescu în 1844.

Textul înscris pe placa fântânii vorbește despre înființarea parcului și ridicarea acestui obelisc: „În amintirea înălțatului

---

²⁴ Fântâna lui Barbu Știrbei (1856) din Parcul Zăvoi este un monument istoric, clasat în categoria valorică B, cod VL-III-m-B-09989, cf. *Listei Monumentelor Istorice* 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

domnitor Barbu Știrbei care, prin ofișul din 9 august 1850, dat cu prilejul visitației orașului, a hotărât facerea acestei grădini pentru preumblare obștească, hotărâre îndeplinită la 1856 avgust, de Zisu Dumitrescu pe atunci president al magistratului. Iar acum s'a îndreptat obeliscul și refăcut cișmeaua din nou înfrumușată (sic!) așa cum se vede prin stăruința ministrului Ministrului Cultelor și Instrucției Cost. C. Dissescu. 1913 aprilie 24".

Un alt monument de artă plastică²⁵, dedicat domnitorului ctitor, care te întâmpină chiar la intrarea în parc, este ridicat în anul 1920 de către profesorul și sculptorul Constantin Gh. Mihăilescu (1881-1928). Lucrarea este executată din piatră ronde-bosse, cu placaj parțial de marmură, are o înălțime de 2,50 m, fiind amplasată pe un soclu de 4,50 m, sculptat în piatră neagră. Statuia întruchipează dorința de libertate și independență a poporului, exprimată prin eforturile unui bărbat puternic încordat în lupta pentru descătușarea patriei care iese la lumină, reprezentată printr-o tânără femeie desprinsă pe jumătate de stâncă. Chipul tinerei femeii, reprezentând România descătușată, este cel al partenerei de viață a artistului care i-a servit ca model. Bustul domnitorului ce face corp comun cu ansamblul statuar este foarte expresiv, în ținută militară, mai îmbătrânit puțin decât așa cum îl vedem reprezentat în picturile în ulei de la Episcopia Râmnicului și de la mănăstirea Bistrița. Pieptul domnitorului este acoperit de o ramură de laur, simbolul victoriei și al triumfului.

Pe placa din față a grupului statuar sunt inscripționate următoarele cuvinte: „În memoria Domnitorului Țării Românești Barbu D. Știrbei, 1849-1856". Pe o altă placă este consemnat numele sculptorului, iar pe o alta, aflată în spatele monumentului,

---

²⁵ Monumentul domnitorului Barbu Știrbei, clasat în categoria valorică B, cod VL-II-m-B-09990, cf. *Listei Monumentelor Istorice 2010*, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

sunt scrise numele inițiatorilor: „Ridicat din inițiativa și cu stăruința Dumnealor Grigore Procopiu, Nicolae Iepure prin subscripție publică”. Trebuie precizat că, deși a fost înălțat cu multe eforturi, monumentul, care este una dintre cele mai frumoase podoabe sculpturale ale municipiului, nu a fost vreodată inaugurat, iar artistul nu a beneficiat de plată pentru lucrarea realizată în beneficiul municipalității.

Atracția parcului o oferea lacul pe care vara pluteau nestingherite lebede și câteva bărci de două locuri. În preajma lacului, aproape de vechiul debarcader, se află „Fântâna Turbatului”, pe vremuri sursa principală de alimentare cu apă a orașului, ridicată în anul 1844 de către Constantin Măldărescu alias „Turbatu”.

În anul 1968, cu prilejul aniversării a 120 de ani de la revoluția pașoptistă, la fântâna din Parcul Zăvoi a fost montată o placă de marmură, de către profesorul Vasile Roman, care să amintească trecătorilor de evenimentul istoric petrecut aici în vara anului 1848. După anul 1989, tot la Fântâna din Zăvoi, a fost montată o placă pe care erau inscripționate următoarele: „Deșteaptă-te, române. 1948, 29 Iulie - 1989, 22 Decembrie. Atunci ca și acum imnul tuturor românilor”.

Cu ocazia modernizării parcului, din anul 1995, cele două plăci au fost înlocuite. S-a construit acum o fântână modernă, în formă de cruce, pe pereții căreia au fost fixate șase plăci de marmură, fiecare purtând câte o inscripție. Pe placa din partea de sus a edificiului, este încrustat următorul text: „În acest parc, la 29 iulie 1848, a avut loc o mare adunare populară cu care prilej s-a depus jurământul pe Constituție, s-au sfințit steagurile Revoluției, iar un grup de cântăreți conduși de Anton Pann a intonat imnul revoluționar Deșteaptă-te, române!”. În zona centrală a fântânii, este montată o placă pe care se află următorul text: „Placa de marmură despre Imnul Național „Deșteaptă-te, române!”, a fost

expusă în 1968 prin stăruința profesorului Vasile Roman, președintele Comitetului Județean de Cultură și Artă, cu confirmarea științifică și cu aprobarea Ministerului Culturii”. Între cele două plăci se află alte două plăci de dimensiuni mai mici. Pe una este dăltuită data de 29 iulie 1848, iar pe cealaltă 29 iulie 1995, anul modernizării edificiului.

O altă placă omagială, fixată în partea dreaptă, poartă textul: „Începând cu anul 1993, din inițiativa prefectului Iulian Comănescu, s-a sărbătorit, în Parcul Zăvoi, cântecul „Deșteaptă-te, române!”, intonat în acest loc, pentru prima dată, la 29 iulie 1848, și devenit, în anul 1990, Imnul Național al României. În 1995, Fântâna a fost restaurată și Parcul a fost modernizat”. Cea de a șasea placă de marmură, situată în partea stângă a edificiului, poartă următorul mesaj: „Grupul Parlamentar Vâlcea, al PDSR - Acșinte Gaspar, Traian Sabău și Gheorghe Vâlceanu - a inițiat Proiectul Legislativ prin care Camera Deputaților, în ședința din 27 aprilie 1998 și Senatul în 18 mai 1998, au adoptat Legea nr. 99 din 26 mai 1998, prin care ziua de 29 iulie a fost proclamată „Ziua Imnului Național al României”.

Casa memorială „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea²⁶, o clădire cu parfum de epocă, prevăzută cu foișor și pivniță, care păstrează memoria compozitorului, scriitorului și folcloristului Anton Pann, care a locuit în ea cu chirie, între anii 1826-1828 și 1836-1840. Clădirea, care adăpostește expoziția memorială „Anton Pann”, este construită la jumătatea secolului al XVIII-lea de negustorii kiproviceni, stabiliți la Râmnic ca refugiați politici din Bulgaria, de unde și denumirea de „Casa Papistășească”.

---

²⁶ Casa memorială „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea, Strada Știrbei Vodă, nr. 4 este un monument istoric, clasat în categoria valorică B, cod VL-II-m-B-09626, cf. Listei Monumentelor Istorice 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

La Râmnicu Vâlcea, Anton Pann a fost profesor de muzică psaltică la Seminarul Teologic, unde printre alții, l-a avut elev și pe monahul Nifon, economul Episcopiei, care avea să ajungă mai târziu, mitropolitul Țării Românești.

În același timp, Anton Pann era cântăreț la biserica „Buna Vestire” și preda lecții de muzică maicilor de la mănăstirile Dintr-un Lemn și Surpatele, care erau încântate de „glasul mângâios al psaltului”²⁷. La mănăstirea Dintr-un Lemn s-a înfiripat povestea de iubire dintre Anton Pann (32 ani), venit aici aici să le predea maicilor „muzichia”, și Anica, o fetișcană de șaisprezece ani, nepoata stareței Platonida. „Finul Pepelei” a îmbrăcat-o pe fată în haine de flăcău și au fugit amândoi, într-o noapte din vara anului 1828, peste munți la Brașov²⁸.

Construcția în formă de culă este specifică arhitecturii românești vechi, cu influențe populare din zona Olteniei, compusă din demisol, parter și un pridvor susținut pe stâlpi de lemn, sculptați cu motive populare și grilajul traforat, zidărie de bolovani de râu peste care s-a executat un planșeu din grinzi de lemn, pereți exteriori din paiantă, tavanul din grinzi de lemn aparent, șarpantă de lemn și învelitoare de șiță.

Casa Anton Pann și Casa Velea sunt singurele mărturii arhitectonice care s-au păstrat din această perioadă, supraviețuind celor trei incendii de proporții care au distrus o bună parte din oraș (două în secolul al XVIII-lea și unul în anul 1847).

Casa memorială „Anton Pann” a servit, de-a lungul timpului, drept locuință, farmacie, cârciumă, prăvălie, librărie etc. Proprietarii cunoscuți din „Catagrafia de toți hălăduitorii orașului Râmnicului

---

²⁷ Constantin Mateescu, *op.cit.*, p. 74.

²⁸ Dumitru Curechianu, Trifon Rogociu, *Anton Pann la Râmnicu Vâlcea*, „Buridava”, nr. 1/1972, p. 396.

după porunca cinstitei ocârmuirii” din anul 1835²⁹, sunt Eliza Papistășoaița, croitoreasa Anica Papistășoaița și croitorul Iosif Papiștașul. Tot aici a funcționat și farmacia lui Friedrich „spîțerul”³⁰.

Un alt proprietar, Mihai Petrescu, lasă casa moștenitorilor săi, Maria M. Petrescu și Ion M. Petrescu, care donează statului imobilul, în anul 1952, în vederea organizării muzeului memorial „Anton Pann”. Clădirea a fost donată statului, dar trebuie spus că proprietara a primit în schimb un apartament și o sumă de bani.

Între anii 1966-1970 s-au efectuat lucrări de consolidare și restaurare a clădirii. În anul 1982, ca urmare a lucrărilor de sistematizare a centrului orașului și de lărgire a străzii Știrbei Vodă, soluția adoptată pentru păstrarea casei a fost deplasarea acesteia pe un nou amplasament. Lucrarea a fost executată sub conducerea inginerului Eugeniu Iordăchescu și a constat în translarea clădirii pe o distanță de 37,80 m.

Clădirea a fost mutată în ziua de 2 noiembrie 1982, din centrul orașului, pe șine de cale ferată, pe o distanță de 37,80 m, mai la vest, spre Parcul Zăvoi, pe strada Știrbei Vodă unde se află și astăzi³¹. Într-un interviu acordat revistei „Arhitectura”, inginerul Iordăchescu povestește cum au decurs discuțiile cu autoritățile județului Vâlcea, pentru realizarea acestei ample lucrări de translație³².

Imobilul care amintește de peregrinările lui Anton Pann prin Râmnic este astăzi un muzeu care se bucură de cel mai mare număr

---

²⁹ D.J.V.A.N., fond Prefectura jud. Vâlcea, dosar 5/1834, ff. 33-39; dosar 119/1934, ff. 23-28.

³⁰ Mihai Gherghina, *Imagini citadine cu parfum de epocă din Râmnicul Vâlcei - sec. XIX-XX*, Râmnicu Vâlcea, Editura Adrianso, 2003, pp. 143-144.

³¹ Eugeniu I. Iordăchescu, *Translația construcțiilor- seria Știința și tehnica pentru toți. Tehnica la zi*, București, Editura Tehnică, 1986, pp. 51-54.

³² Adrian Bălțeanu, Simina Stan, Eugeniu Iordăchescu, interviu realizat pe 23 februarie 2011, în „Arhitectura”, nr 1/2011, p. 128.

de vizitatori din întreaga rețea muzeală din județ. Expoziția de bază ilustrează interiorul unei modeste locuințe de târg din secolul al XIX-lea, aici fiind prezentate piese de mobilier precum biblioteca, masa și scaunele, un divan, obiecte decorative din alpaca, cositor și alamă, portrete ale unor personalități vremii, printre care cel al maicii Meletina, starea mănăstirii Dintr-un Lemn, și tipograful Ion Popovici, care au avut legături cu viața și opera scriitorului.

Într-o altă cameră este prezentat un interior în care se află mobilier pictat, specific zonei transilvănene, evidențiind legătura pe care Anton Pann a avut-o cu spațiul de peste munți. În ultima încăpere a muzeului sunt prezentate lucrări muzicale, culegeri de folclor, poezii și povestiri ale lui Anton Pann care reliefează activitatea sa tipografică și literară: „Noul Erotocrit”, Sibiu, 1837, „Fabule și istorioare”, București, 1841, „Povestea Vorbei”, București, 1847, „Nastratin Hoge”, București, 1853 etc.

Bustul lui Anton Pann (1967), așezat în fața Casei „Anton Pann”³³, este un monument de for public, realizat de sculptorul orădean Mircea Ștefănescu, în anul 1967, în cinstea „profesorului de muzichie” care a intonat, cu corul său, pentru prima oară, într-un cadru oficial, imnul „Deșteaptă-te, Române!”. Pe monument este gravat numele sculptorului și anul 1967. Placa plasată pe soclul statuii are inscripționat următorul text: „Știința este cinstită și de obicei primită în tot globul pământesc și de toți câți o doresc. Anton Pann 1796-1854”. Sculptorul orădean Mircea Ștefănescu (1929-1999) mai este și autorul statuilor lui Ștefan cel Mare de la Vaslui și Emanuil Gojdu de la Oradea.

---

³³ Bustul lui Anton Pann, se află pe Strada Știrbei Vodă, este un monument istoric, clasat în categoria valorică B, cod VL-III-m-B-09988, cf. LMI 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10.2010 - Județul Vâlcea.

Bustul lui Anton Pann a fost amplasat inițial în scuarul „Mircea cel Bătrân”, apoi în fața Palatului de Justiție și în cele din urmă în fața Casei Memoriale „Anton Pann”, unde se poate vedea și astăzi.

Bustul lui Nicolae Bălcescu din Parcul Zăvoi, este opera lui Constantin Baraschi, un strălucit discipol al lui Dimitrie Paciurea. Executat din piatră, în tehnica ronde-bosse, monumentul de for public, care amintește de figura marelui revoluționar pașoptist și de legăturile pe care acesta le-a avut cu acest ținut, măsoară 1,20 metri înălțime și poate fi văzut și astăzi de cei care vizitează parcul de la poalele Capelei, un loc care s-a înscris în istoria evenimentelor de la 1848.

O statuie a revoluționarului Nicolae Bălcescu mai este amplasată în localitatea cu același nume, din județul Vâlcea, la intersecția drumului care duce spre Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”. Statuia a fost inaugurată în ziua de 30 iunie 2009, cu ocazia împlinirii a 190 de ani de la nașterea lui Nicolae Bălcescu. Este turnată în bronz și este opera sculptorului Veturia Ilica.

Râmnicul, locul unde Magheru își stabilise tabăra militară, a scris o importantă pagină de istorie în vara frământatului an 1848, când cetățenii orașului au sărbătorit triumful vremelnice al revoluției care avea să înscrie națiunea română în „calendarul lumii”, după expresia lui Jules Michelet³⁴.

„Conacul Bălceștilor”³⁵, devenit Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”, păstrează nenumărate amintiri ale trecerii revoluționarului

---

³⁴ Ioan Scurtu, Marian Curculescu, Constantin Dincă, Aurel C. Soare, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, Manual pentru clasa a XII-a, ediția a II-a, București, Editura Petron, 2000.

³⁵ „Conacul Bălceștilor” din satul Valea Bălcească, comuna Nicolae Bălcescu, care adăpostește Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu” este un monument istoric, clasat în categoria valorică A, cod VL-II-a-A-09959, cf. LMI 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

român prin aceste locuri și parfumul de epocă al începutului de secol XX. Somptuosul conac, vatra de unde își trage obârșia familia unuia dintre cei mai mari gânditori și patrioți ai acestui popor, este ridicat în anul 1824, pe valea Topologului, sub Dealul Gruiu, în localitatea Nicolae Bălcescu, de Iancu Bălcescu și sora sa, serdăreasa Zinca Bălcescu. Cel care i-a dat înfățișarea actuală, ce îmbină elementele gotice cu stilul brâncovenesc, a fost strănepotul lui Nicolae Bălcescu, Radu Mandrea, între anii 1906-1939. La 31 martie 1948 Radu Mandrea dona statului conacul, cu parcul, terenul aferent și pădurea ce îl înconjoară, pentru a fi loc de reculegere și de studiu pentru artiști, acesta urmând să poarte numele de Căminul „Nicolae Bălcescu”.

La data de 1 mai 1968 se emitea decizia de înființare, prin care clădirea Bălceștilor a devenit Muzeu Memorial, momentul fiind marcat oficial la 5 octombrie, prin deschiderea festivă a expoziției de bază. Această importantă instituție muzeală românească păstrează multe și valoroase mărturii ale trecerii marelui revoluționar și istoric, Nicolae Bălcescu, pe aceste meleaguri. Bălcescu a fost un apărător fervent al idealurilor și năzuințelor naționale, în slujba cărora și-a pus viața, din fragedă tinerețe și până la moartea sa prematură. Toată această zbatere și destin sunt așternute în aceste odăi care refac atmosfera de epocă și care te fac să te întorci în timp. Zidurile albe ale conacului Bălceștilor mai păstrează, impregnat în ele, murmurul discursurilor aprinse de patosul patriotic, din ceasul întâlnirilor conspirative ale revoluționarilor pașoptiști. Printre operele de artă de aici, se află și tablourile proprietarilor acestui conac: Zinca și Nicolae Bălcescu, Maria Bălcescu, Nicolae și Zoe Mandrea. Printre alte valori de artă și documente originale și în facsmil, ediții de carte rară, valori memoriale masonice, se află și biblioteca Mariei Bălcescu-Geanoglu,

covoare și carpete oltenești, vase ceramice făcute de olarii de la Corbi (Argeș) și mobilier de epocă.

A fost o perioadă când exista o emulație în jurul acestei figuri istorice naționale, dar vremurile acelea au apus. În anul 1970, la casa memorială s-a înființat Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu”.

Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”³⁶, din parcul Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”, a fost construită în sec. XVIII, în satul Ruda și adusă, apoi, la Gâltofani, de moșnenii satului. După Marea Unire biserica a devenit capelă de cimitir în sat, însă, pentru a fi salvată din starea de degradare la care ajunsese și pentru a fi valorificată corespunzător, a fost strămutată la Memorialul „Nicolae Bălcescu” din satul Valea Bălcească, comuna Nicolae Bălcescu, în anul 1973.

Inscripția de pe o bârnă aflată pe latura de la nord, lângă proscomidie, are următorul text: „Ionu, Ionu, Stanca, Iona”. Datarea inscripției, după grafie, plasează construirea acestei biserici, undeva în ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea. Bisericii i s-a acordat statutul de monument istoric în anul 1921 la propunerea lui Virgil Drăghiceanu³⁷, fiind cedat Comisiunii Monumentelor Istorice. Drăghiceanu afirmă că biserica a fost mutată dintr-un sat dunărean, la îndemnul familiei Bălcescu, care, ulterior, o va reclădi.

După moartea pităresei Zinca Bălcescu, în 1862, doi dintre copiii săi, Costache și Sevastița refac biserica, îi adaugă pridvorul de zid cu arcade deschise, peste care se construiește o turlă zveltă. Timp de cinci ani, între 1865-1870, o zugrăvesc cu sprijinul unor

---

³⁶ Biserica din lemn cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” este un monument istoric, clasat în categoria valorică A, cod VL-II-a-A-09959.03, cf. LMI 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

³⁷ Referatul nr. 517 din 10 iulie 1921.

meșteri din zonă. Icoanele bisericii sunt pictate de zugravii Florea Popescu și Dumitru Georgescu ot Schei (Scheii Dăniceilor) la 5 martie 1865. Informații suplimentare aflăm pe un *Minei* al lunii iulie, de la Argeș, unde o însemnare ne amintește că, la anul 1870, biserica a fost „zugrăvită în interior și pe dinafară de iznoavă, de onor zugrav Florea Popescu”.

Referitor la acel sat dunărean se știe că de acolo s-au refugiat cei care aveau să dea naștere acestui sat. Este posibil ca aceștia să fi adus bârnele bisericii când s-au stabilit în această zonă. Trebuie să mai luăm în seamă și tradiția locală care spune că biserica a fost construită, cu naos și altar, în satul Ruda (Budești) și de acolo a fost adusă la Gâltofani. Sătenii au abandonat biserica după ce au terminat de construit noua biserică de zid, la anul 1891 iar biserica de lemn era în „stare de ruină”³⁸. Radu N. Mandrea reface, în anul 1938, acoperișul de șită și execută mici reparații de consolidare. Învelitoarea din șindrilă a fost refăcută mult mai târziu, în anul 2003.

Biserica este construită din bârne de stejar, plan dreptunghiular alcătuită din altar, poligonal decroșat, naos, pronaos, zid, adăugat, de zidărie are pridvorul deschis zidit din cărămidă, cu arcade sprijinite pe coloane, deasupra lui fiind înălțată o turlă poligonală de lemn. Bolta semicilindrică de lemn este pictată în stil popular, pe un strat subțire de grund. Pereții din bârne de lemn de stejar sunt încheiați în coadă de rândunică, învelitoarea este din șită. Absida și naosul sunt înconjurate de un brâu cioplit în formă de funie, continuat în exterior pe peretele despărțitor dintre naos și pronaos. Aceasta este o altă biserică de lemn, salvată într-un

---

³⁸ *Anuarul Episcopiei Râmnicului - 1909*, Administrațiunea Casei Bisericii, București, Tipografia cărților Bisericești, 1909, p. 283.

muzeu din județul Vâlcea așa cum sunt cele trei biserici de lemn care au fost strămutate la Muzeul Satului Vâlcean de la Bujoreni³⁹.

Schitul și Tabăra Generalului Magheru de la Troianu (Râmnicu Vâlcea)⁴⁰

În urmă cu 173 de ani, la marginea de sud a urbei Râmnicului, în ziua praznicului Blagoveșteniei, Hrisant Penetis, „arhimandritul de nație elin, din ostrovul Andros” și stareț al Sfintei Mănăstiri Hurezi, își sfințește ctitoria sa monahală, după trei ani de la începerea zidirii ei, pe temelia unui lăcaș mai vechi, din veacul al XVIII-lea.

Troianu, numele dealului și al schitului de la Râureni, unde arhimandritul construisese această biserică cu hramul „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” și casa stăreției, mai amintea de gloria împăratului Traian și trecerea sa prin aceste locuri, mărșăluind biruitor spre inima statului dac. Târnosirea lăcașului s-a făcut la 25 martie 1843, în ziua Bunei Vestiri, „când tot chinoul din acea capitală - și noblețe și toată populația - să adunase la frumoasa poziție Troian, ca să asculte slujba sfințirii”⁴¹. Pisania pe o piatră, care a existat în trecut la biserica de la Troianu, așa cum a publicat-o T. G. Bulat, avea următorul text: „Între celelalte adăogiri și calități ce a făcut bunul și cuviosul arhimandrit Hrisant nastavnic al sfintei ma[na]st[i]r[i] Horezu, judecând că este de mare trebuință ca să aibă această sfântă mănăstire un metoh lângă capitala județului Vâlci[i], pentru locuința, atât a nastavnicului, cât și a părinților

---

³⁹ Florin Epure, *Bisericile din lemn din județul Vâlcea* (în curs de apariție)

⁴⁰ Biserica cu hramul „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul” a Schitului Troianu, este un monument istoric, clasat în categoria valorică B, cod VL-II-a-B-09600, cf. LMI 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

⁴¹ Petre Barțașu, *Studii de istorie*, ediție îngrijită de Aneta Barțașu, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2002, p. 63.

mănăstiri[i], ce vor veni la acest metoh, au ales această frumoasă poziție și au ridicat din temelie acest sfânt locaș, unde să prăznuește Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul, pa care l-au și înzăstrat cu toate cele trebuincioase; tot acest cuvios nastavnic au mai rădicat din temelie casele cele mari de aici și le-au înpodobit cu toate trebuincioasele; asemenea și celelalte împrejmuiți ce să văd, înprejurul acestui sfânt locaș, după cum să văd trecut în condica unde este trecută toată zestrea mănăstiri[i]. S-au început, dar, toate acestea într-o optulea an și s-au săvârșit la al zecelea an al egumenii sale, fiindu-i pentru veșnică pomenire⁴².

Pisania care se păstrează în pronaosul bisericii din anul ctitoririi, deține textul mult deteriorat, confirmă ridicarea lăcașului, de către arhimadritul Hrisant, starețul Mănăstirii Hurezi, la anul 1843. Pomelnicul, zugrăvit la proskomidie, la 21 iulie 1842, menționează numele ctitorilor: „Hrisanth arhimadrit” și „Iona, Irina”, părinții ctitorului, „Dionisie ieromonah, Nicolae, Andrei, Mariia”, frații ctitorului, „Hristea, Elena, Dimitrie, Andriiana”, moșii săi, „Calinic patriiarh”[...] Neofit mitropolit al Ungrovlahiei[...] „Iosif arhieru”, „Nectarie arhieru”, „Paisie arhieru[...] Ghermanoarimadrit[...] Avcsentie ieromonah[...] Athanasie[...] Petru[...] Nicolae[...] Stamatie[...] Băluță. Anul 1842”⁴³.

În secolul al XIX-lea, schitul, care servea ca metoh al mănăstirii Hurezi, ajunsese la o viață monahală prosperă, încât era considerat printre așezămintele mari ale județului. Ctitoria starețului Hrisant Penetis de la Troianu este o biserică simplă, în formă de corabie, de mici dimensiuni, fără abside laterale și fără turla, cu naos și altar și pridvor închis mai târziu.

---

⁴² T.G. Bulat, *Inscripții din bisericile Olteniei - Vâlcea*, în „Arhivele Olteniei”, anul I, nr. 2-3, iunie 1922, pp. 244-245.

⁴³ *Ibidem*, p. 245.

În timpul revoluției pașoptiste, Hrisant a fost acuzat că ar fi vrut să fugă cu șase case de bani, peste munți în Ardeal. La 17 iunie 1848, pe când se întorcea de la Episcopia Râmnicului, unde avusese o întâlnire cu arhiereul Nifon Sevastos, arhimandritul Hrisant Penetis, era reținut de Garda Națională râmniceană, condusă de Grigore Davidescu, sub acuzația de a fi cugetat să treacă peste granița Austriei. Dus în fața administratorului județului, batrânul arhimandrit refuză să se apere. I se permite să-și petreacă noaptea, sub pază, în casele episcopiei și nu la metohul mănăstirii Hurezi de la Troianu. Avea să fie pus în libertate după două zile, reîntorcându-se la mănăstirea Hurezi și fiind liber să meargă oriunde. Dosarul său este destul de ciudat. Mai mulți locuitori, printre care și comandantul Gărzii Naționale din Râmnic, îl denunțau în scris pe Hrisant, fără însă a-i aduce vreo învinuire precisă⁴⁴. G. Geanoglu, administratorul județului Vâlcea, odată cu raportul pe care îl trimitea Ministerului de Interne, lua măsura închiderii graniței spre Căineni. Raportul său nu aduce vreo acuză precisă, ci doar menționează o bănuială, că arhimandritul ar fi „cu cuget” să treacă granița⁴⁵.

Acest straniu episod din perioada revoluționară nu a umbrit totuși biografia sa. În ciuda zvonurilor din perioada regimului revoluționar starețul a fost un filantrop. Se știe că a ctitorit multe lăcașuri de cult și a donat întreaga sa avere pentru a fi ridicat un pension de fete la Brăila. El a fost decorat de statul român și i-au fost recunoscute meritele, inclusiv de către brăileni. După moartea sa, survenită în anul 1852, ctitoriile sale de la Troianu și Bucovăț au ajuns în sărăcire, din motive necunoscute. Odată cu secularizarea averilor mănăstirești de la 1864, schitul Troianu a intrat în proprietatea statului.

---

⁴⁴ D.J.V.A.N., fond Primăria orașului Râmnicu Vâlcea, dos. 112 / 1848, f. 78.

⁴⁵ *Idem*, dos. 112 / 1848, f. 79.

Schitul Troianu și-a regăsit, în anii din urmă, sclipirea și spiritualitatea de altădată grație episcopului Gherasim al Râmnicului și a neobositului arhimandrit Sava Pleșa, împreună cu mica obște de călugări care viețuiesc aici. Au fost refăcute clopotnița dar și conacul din curtea schitului. În ziua hramului dedicat Sf. Ioan Botezătorul, pe data de 29 august 2008, la Schitul Troianu s-a sfințit piatra de temelie a unei noi biserici cu hramul „Izvorul Tămăduirii” , a cărei zidire era terminată în anul 2011. Pictura noului lăcaș, care poate fi considerat o reconstituire a planului arhitectural al mănăstirii Cozia la o scară mult mai mare, a fost finalizată. Biserica a fost târnosită, cu ocazia praznicului Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul - 300 de ani de la martiriul său, în ziua de 28 septembrie 2016, în prezența Patriarhului Antiohiei și al Întregului Orient, a Patriarhului României, a delegatului Patriarhului Catolicos al Georgiei, a Înaltpreasfințitul Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului și a unui sobor de 33 de ierarhi antiohieni, români și georgieni.

Cu acest prilej așezământul monahal a primit o nouă denumire: Sfânta Mănăstire Antim din cartierul Troianu, cu hramurile Sfântul Ierarh „Antim Ivireanul” și „Izvorul Tămăduirii”. Tot la Troianu se mai păstrează urmele pașilor generalului Gheorghe Magheru și a micii sale oști. Știm despre ilustrul pașoptist oltean că a fost numit „căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanți și panduri din România și inspector general al tuturor gvardiilor naționale”⁴⁶. Generalul și-a stabilit aici, pe „Câmpul lui Traian”, începând cu 2 august 1848, tabăra militară, care va fi dizolvată la 28 septembrie, în urma intervenției armatei turcești în

---

⁴⁶ Dan Berindei, *op.cit.*, p. 285.

Țara Românească. Inițial, în tabăra de la Râureni s-au adunat 500 de dorobanți, cu care a venit însuși Gheorghe Magheru⁴⁷.

În contextul în care poporul din București ar fi fost silit să depună armele, în urma sosirii la Giurgiu a lui Fuad-Efendi, unde se afla și comisarul rus Duhamel, singura speranță rămânea rezistența din Oltenia. La îndemnul lui Nicolae Bălcescu, care se străduia să direcționeze arme și trupe către tabăra de la Troianu, Gheorghe Magheru îl îmbărbăta pe colonelul Pleșoianu: „[...] ne alege pe noi din România Mică, iubite amice, a apăra libertatea și independența patriei noastre”⁴⁸.

La 14 septembrie, generalul lansa o proclamație către popor, o invitație directă la mobilizarea generală contra intrării trupelor turcești: „Aideți dar, frații mei români! Alergați cu orice arme veți avea, securi, lănci, coase, puști[...] alergați sub steagul libertății și aideți cu toții să ne luptăm și să păstrăm sfintele drepturi ce păgânii vor să ni le hrăpească!”⁴⁹. În tabăra sa, Gheorghe Magheru dispunea de Regimentul 1 de linie, un escadron de cavalerie, o baterie de artilerie, 1 500 de dorobanți și 8 000 de voluntari.

La 21 septembrie 1848, Căimăcămia Țării Românești publica nota lui Fuad-Efendi prin care Magheru era somat să-și risipească ostașii, împotriva lui îndreptându-se două divizii turcești, una dinspre București, iar cealaltă dinspre Vidin. Concomitent, o armată alcătuită din 5 000 de soldați ruși se îndrepta spre Râmnicu Vâlcea sub comanda generalului Gustav de Hasfort. La aflarea acestor vești, mii de țărani, din toate părțile Olteniei, au răspuns apelului generalului revoluționar și au alergat în tabăra militară de la Râureni, hotărâți să apere cu sângele lor libertatea și pământul țării.

---

⁴⁷ Corneliu Tamaș, *Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea*, Bălcești pe Topolog, pag. XXII.

⁴⁸ *Anul 1848...*, vol. IV, p. 261.

⁴⁹ *Idem*, p. 355.

Deși pregătit pentru rezistență, cu toate sacrificiile necesare, generalul Gheorghe Magheru a ținut cont de intervenția diplomatică a lui Grant - agentul consulului Colquhoun - și de scrisoarea lui Heliade Rădulescu și a lui Christian Tell și a decis, după consultarea subalternilor săi, să dizolve tabăra militară. Magheru a regretat mai târziu că se lăsase influențat de diplomatul englez și nu-și condusese la luptă ostașii, singura speranță rămânându-i credința că va veni „vremea în care să-mi îndreptez singura culpă ce am comis-o în fața nației mele, aceia de a nu fi murit cu armele în mână”⁵⁰.

Deși acest episod de mobilizare patriotică s-a încheiat dezamăgitor pentru participanții săi, merită să remarcăm faptul că revoluția pașoptistă pune în evidență și această dimensiune a *națiunii sub arme*, respectiv proclamarea *Patriei în pericol* cu reale șanse de succes, sugerând că românii din Țara Românească erau capabili de solidaritate și de sacrificiu pentru apărarea unui program care le garanta îndeplinirea drepturilor și libertăților sociale naționale.

Din anul 1973, monumentul istoric de la Troianu a fost transferat în administrarea Muzeului Județean Vâlcea care a amenajat aici complexul muzeal „General Gheorghe Magheru”.

Obeliscul ridicat pe locul taberei de la 1848⁵¹ este un monument comemorativ, așezat pe Dealul Troianu, pentru a aminti trecătorului de înălțătorul avânt al cetățenilor simpli care s-au oferit voluntari pentru a apăra revoluția din anul 1848. Pe aleea ce duce spre schit, s-a montat o placă de marmură cu istoricul locului: „Pe

---

⁵⁰ Gheorghe Smarandache, *Armata Țării Românești în sprijinul revoluției de la 1848* în „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. III, București, Editura Academiei, 1963, p. 56.

⁵¹ Obeliscul ridicat pe locul taberei de la 1848, amplasat la poalele Dealului Troianu, pe strada Posada nr. 8, este un monument istoric, clasat în categoria valorică B, cod VL-II-a-B-09999, cf. LMI 2010, publicată în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 670 din 01.10. 2010 - Județul Vâlcea.

acel loc, în toamna anului 1848, generalul Gheorghe Magheru și-a instalat tabăra militară revoluționară de panduri și voluntari”. O altă placă, aflată pe monumental de la Troianu reproduce declarația sa: „Eu, fraților, sunt român și, ca român, mă simt fericit de a muri pentru țara mea”. În memoria acestui eveniment, cu prilejul aniversării a 125 de ani de la Revoluția din 1848, s-a ridicat un obelisc și a fost inaugurat muzeul de la Râureni.

În anul 1975, aici fost adusă, de la Goranu, fântâna episcopului Filaret, salvată din calea inundațiilor, reamplasată după evenimentele din 1989, în curtea Arhiepiscopiei Râmnicului, unde se află și astăzi.

Foarte multe străzi din Râmnicu Vâlcea, poartă numele unor revoluționari pașoptiști: „Nicolae Bălcescu”, „Colonel Nicolae Pleșoianu”, „General Gheorghe Magheru”, „I. C. Brătianu”, „Popa Șapcă” sau „Schitul Troianu”.

Toate aceste locuri și monumente istorice, documente, opere de artă, creații artistice și valori de patrimoniu cultural mobil (aflate în colecțiile Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu” și Muzeul Județean Vâlcea) sunt mărturia faptului că județul Vâlcea a constituit un loc semnificativ al mării mișcări revoluționare din anul 1848 din cauza așezării sale strategice, dar și a spiritului revoluționar al locuitorilor, chiar și din rândul clerului, și a personalităților care au avut puternice legături cu acest ținut.

ANEXĂ

1. Biserica „Toți Sfinții”
din Râmnicu Vâlcea
(foto Florin Epure,
colecția personală)

2. Fântâna lui Barbu Știrbei din parcul
Zăvoi, Râmnicu Vâlcea
(foto Florin Epure,
colecția personală).

3. Monumentul lui Barbu Știrbei din parcul Zăvoi, Râmnicu Vâlcea (foto Florin Epure, colecția personală).

4. Fântâna din parcul Zăvoi, Râmnicu Vâlcea (foto Florin Epure, colecția personală).

5. Bustul lui Anton Pann,
Râmnicu Vâlcea
(foto Florin Epure, colecția personală).

6. Casa memorială Anton Pann
(foto Florin Epure, colecția personală).

7. Bustul lui Nicolae Bălcescu din parcul Zăvoi
(foto Florin Epure, colecția personală).

8. Statuia lui Nicolae Bălcescu, satul Rotărăști
(foto Florin Epure, colecția personală).

9. Conacul Bălceștilor – Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”
(foto Florin Epure, colecția personală).

10. Biserica din lemn cu hramul Adormirea Maicii Domnului,
parcul Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”
(foto Florin Epure, colecția personală).

11. Schitul de la Troianu (Râmnicu Vâlcea)
(foto Florin Epure, colecția personală)

12. Obeliscul Taberei de la 1848
(foto Florin Epure, colecția personală).

NICOLAE BĂLCESCU, MASONUL

Horia NESTORESCU-BĂLCEȘTI

În numărul 1/2009, revista „Echerul și Compasul”¹ publica, pe coperta I, o reproducere fotografică a unei statui a lui Nicolae Bălcescu. Până aici nimic senzațional. Numai că editorul, William Alexandru Cosmescu, ținea să atragă atenția asupra importanței descoperirii originalului, atât pentru patrimoniul național, cât și pentru **ordinul nostru** (s.n.-HNB). Sublinierea este cu atât mai necesară cu cât au existat voci, chiar din rândul fraților noștri, care puneau sub semnul întrebării apartenența lui Nicolae Bălcescu la masonerie pe considerentul absenței oricărei informații documentare. După cum demonstra, nimic mai fals!

Înainte de a discuta despre această fotografie să rememorăm câteva date esențiale din biografia lui Nicolae Bălcescu care au, fără îndoială, conotații masonice. Nu vom face aici o analiză a ideilor lui care, și singură, ar fi suficientă pentru a demonstra apartenența celebrului intelectual pașoptist la „Fiii Luminei”.

Cine studia cu atenție a corespondenței lui Nicolae Bălcescu, ar fi aflat că acesta folosea, în mod curent, „cifrul masonic” pentru codificarea acesteia. Atât regretata Elena G. Zane², cât și noi înșine³ am publicat studii și note referitoare la acest subiect.

---

¹ „Echerul și Compasul” (Rm. Vâlcea), I, nr. 1, 2009, coperta I și p. 56.

² Elena G. Zane, *Criptografia în corespondența revoluționarilor de la 1848. Contribuții la istoria scrisului la noi* în „Studii și cercetări de bibliologie”, 2, București, 1957, pp. 289-299.

Este adevărat că nu avem, până în prezent, niciun document care să ne ateste – negru pe alb – din ce lojă a făcut parte. Cu toată că sunt și aici destule elemente care pot fi luate în considerație. Primul: „loja” *Frăția*, fondată în 1843, de către Ion Ghica, Christian Tell, Nicolae Bălcescu și un al patrulea membru care n-a fost numit niciodată și nici identificat precis până astăzi. Cel mai probabil, unul dintre frații Golești. Pe de altă parte, nu este mai puțin adevărat că unii istorici români, precum academicienii Dan Berindei⁴ sau G. Zane⁵, au considerat societatea secretă „Frăția” ca fiind mai degrabă una politică, cu ritual masonic, decât o lojă masonică propriu-zisă.

Al doilea element: Dimitrie Bolintineanu, în romanul foileton *Doritorii nebuni*, publicat în 1864, ne relatează despre inițierea, în 1837, a unui profan – Grigore Rădoșan – în loja „Regenerațiunea” din București. Ei bine, „nașul de masonerie” al acestuia nu era altul decât Nicolae Bălcescu⁶!

Și acum să revenim la fotografie. Ea face parte din Fondul „Schapira” constituit la Râmnicu Vâlcea⁷, prin strădania lui W. A. Cosmescu căruia îi revine nu mai puțin meritul de a fi adus de la

---

³ Horia Nestorescu-Bălcești, *O completare la articolul „Criptografia în corespondența revoluționarilor de la 1848” de Elena G. Zane*, în: „Revista de istorie și teorie literară” (București), 16, nr. 1, 1967, pp. 134-137.

⁴ Dan Berindei, *Românii și francmasoneria*. București, Editura Teșu, 2009.

⁵ G. Zane, *Le mouvement révolutionnaire de 1840. Prélude de la révolution de 1848*. București, Editura Academiei RPR, 1964.

⁶ Dimitrie Bolintineanu, *Doritorii nebuni*, 1864. Apud Cornelia Bodea, *Fața secretă a mișcării prepașoptiste române. Unitatea națională*. București, Editura Academiei / Editura Nestor, 2004. De menționat că relatarea unei inițieri într-o lojă masonică, publicată de Dimitrie Bolintineanu, este anterioară celei făcută de Lev Tolstoi în *Război și Pace*.

⁷ Fondul SCHAPIRA este constituit pe lângă Respectabila Comisie de Istorie a Marelui Consiliu al M.:L.:N.:R.:, la inițiativa subsemnatului și a celorlalți membri ai acesteia (nota W.A. Cosmescu).

Paris o serie de documente privind istoria masoneriei române, printre care și fotocopia în discuție.

Imediat cum am văzut imaginea, încă înainte de a fi fost publicată în revista „Echerul și Compasul”, i-am spus lui Willi Cosmescu că „o am”. Nu-mi aminteam exact, în acel moment, unde... o avem. Oricum, o văzusem undeva. Dar aveam ferma convingere că „o am”.

Pentru a nu mai lungi vorba, imediat cum am ajuns acasă, am căutat în imensa arhivă Nicolae Bălcescu pe care o adunasem timp de peste patru decenii. Se afla într-o mapă inscripționată „Chipul lui Bălcescu” unde adunasem zecile, sutele de imagini ale lui Bălcescu. La vremea aceea beneficiam de colaborarea unui ilustru muzeograf și om de cultură, Adrian Corbu, fost director al Muzeului Universității din București. Doream să tipărim, împreună, o carte despre chipul lui Bălcescu în fotografii și în artele plastice, pictură, sculptură, desen⁸.

Exemplarul, de formatul unei cărți poștale ilustrate (14 x 9 cm), reproduce în alb-negru patinat imaginea sculpturii. Foarte importante pentru mine au fost însemnările lui Adrian Corbu de pe spatele fotografiei, care mă trimeteau direct la deținătorul originalului: Casa de cultură „N. Bălcescu” a sectorului I – actualul Centru Cultural „Nicolae Bălcescu” din București str. 11 iunie nr. 41.

Cu fotografia în mână, însoțit de fiica mea, Ioana, pe post de cameraman, am mers imediat la adresa indicată. Am fost norocoși! Sculptura era încă la locul ei. Beneficiind de amabilitatea deosebită a gazdelor, cărora ținem a le mulțumi și pe această cale, am fotografiat-o și filmat-o îndelung. Fiica mea a realizat și un filmuleț care a fost difuzat în premieră, la Televiziunea Vâlcea 1, în ziua de 27 iunie 2009, cu prilejul aniversării a 190 de ani de la nașterea lui Nicolae Bălcescu,

---

⁸ Lucrarea este, în fine, sub tipar.

în preambulul interviului pe care l-am dat d-nei Valeria Tănase. Tot atunci am prezentat, în detaliu, istoria acestei fotografii.

Originalul, sculptat de Petre Aurel – pseudonimul sculptorului Aurel Constantinescu – turnat în bronz, are dimensiunea 0,95 x 0,45 m. Este, deci, o statueta de interior. După însemnarea lui Adrian Corbu, ar fi fost sculptată în jurul anului 1930.

Cine este autorul? Privind, cu atenție fotografia ca și, mai apoi, originalul, am descoperit trei elemente care m-au condus imediat către... *Enciclopedia ilustrată a Francmasoneriei din România*. Cu alte cuvinte, autorul trebuia să fi fost mason.

Iată argumentele mele: Nicolae Bălcescu este redat, în picioare, în poziția „la ordin”, la gradul de Discipol. Mâna dreaptă, cu palma în echer, la nivelul gâtului. Picioarele tot în echer. În plus, fără a ține neapărat de ritualul Masonic, statueta este plasată pe un postament „în triunghi”. Oricum, și el, un element masonic.

Când am realizat *Enciclopedia masonică*, n-am avut prea multe informații despre Petre Aurel alias Aurel Constantinescu. Nici astăzi, din păcate, nu am mai multe date. Numele lui figura în cartea lui Toma Petrescu, *Conspirația Lojilor*⁹, și l-am regăsit trecut într-un *Repertoriu alfabetic al francmasonilor*, păstrat în Arhiva SRI, provenind din Arhiva Securității¹⁰. Este amintit și de Mihai Pelin în al său dicționar, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*¹¹.

Prin aceste rânduri, care rămân deschise, cel puțin pentru biografia sculptorului, am răspuns, sper, apelului lansat de W. A. Cosmescu „fraților cititori” ai revistei sale “Echerul și Compasul”.

---

⁹ Toma Petrescu, *Conspirația lojilor. Francmasonerie și creștinism*, București, 1941, p. 105.

¹⁰ ASRI, Fond Documentar, dos. 2569, f. 48. Astăzi în Arhiva Consiliului pentru Studierea Arhivelor Securității.

¹¹ Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*. București, Editura Elion, 2003, p. 86.

1. Nicolae Bălcescu, bronz de Petre Aurel
(pseudonimul sculptorului Aurel Constantinescu),
fotografie în Fondul Schapira al M.:L.:N.:R.:, Rm. Vâlcea.

DIN ISTORIA FAMILIEI BĂLCESCU: BARBU BĂLCESCU ÎNTRE VIAȚA PUBLICĂ ȘI VIAȚA PRIVATĂ

Valentin HĂNULESCU

Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu”

Fără îndoială, figura marcantă a familiei Bălcescu este marele istoric și revoluționar Nicolae Bălcescu, însă, în rândurile de mai jos, voi încerca să schițez câteva „linii” ale portretului unui alt mare Bălcescu, poate pe nedrept neglijat: Barbu, mezinul familiei. Știm despre el că a fost unul dintre actorii revoluției pașoptiste, apoi, după reîntoarcerea în țară, îl găsim ca membru al corpului magistraților din București (1856), membru al Curții de Apel din București (1859-1864). Apare ca avocat la Craiova, în intervalul 1864-1876, este numit revizor al institutelor particulare în 1870 și chiar devine câștigător al mandatului de primar al orașului Craiova, în perioada 1874-1876¹.

Rămas fără tată de mic, Barbu Bălcescu va sta mai mult pe lângă mama sa, Zinca, lucru care îi va fi mai târziu de folos după cum singur recunoștea: „Pe tata îl ținuse aproape de dânsa – va povesti, mai târziu, Ana, fata cea mica a lui Barbu și a Elenei Bălcescu –, îmbrăcat până la șapte ani ca fetiță, cu coade pe spate, urmând-o cu cheile pretutindeni ca un cățeluș, prin pivniță și cămări, la bucătărie, la făcutul dulcețurilor. Se vedea că de aceia a fost atât de

---

¹ Dumitru Valentin Pătrașcu, *Familia Culcer: pagini de istorie*, Craiova, Editura Sitech, 2013, p. 4.

îndemânatic tata, de se pricepea așa de bine în ale gospodăriei, și chiar ale cusutului. Pe urmă l-a dat la Charles, un francez care ținea un pension unde intraseră toți băieții de familii bune din București, și, mai târziu, la Liceul Sf. Sava..."².

Asemenea fraților săi mai mari, Barbu Bălcescu va participa la revoluția de la 1848, calitățile sale organizatorice fiind apreciate de Nicolae care nu ezita să-l recomande într-o scrisoare către A.G. Goleșcu, la început de iulie 1848: „Frate meu are mult spiritul de organizație și ar trebui ca să-l chemați ... să nu-l lăsați fără lucru”³. Barbu va activa în calitate de comisar revoluționar, ceea ce-i va permite să străbată diferite județe din principat și să-l informeze pe Nicolae Bălcescu despre starea de spirit din provincie, precum și despre receptivitatea populației față de programul revoluționar. Astfel, aflat la Buzău, îi scria lui Nicolae, la 18 iunie 1848: ... Cetățenii deși sunt oare-cum și cei mai mulți de niște idei bătrâne, însă se dau pe brazdă cu stăruință și cu blândețe (...). Poporul de aici voiește a ști și ei ce se lucrează acolo. Trimiteți gazete prin județe, și chiar din cele nouă; sânt sume de doritori pentru a se abona.

La începutul toamnei anului 1848, Barbu Bălcescu vizita și tabăra de la Troianu unde se concentrau voluntarii strânși de generalul Gheorghe Magheru. Impresionat de starea de spirit pe care o constata la fața locului, de măsurile luate de celebrul lider revoluționar, de prestigiul acestuia în rândul oamenilor săi, Barbu îi scria, plin de speranță, fratelui său, Nicolae, într-o scrisoare, datată 8 septembrie 1848: ...<<Frate, fiți bravi și aveți curaj. Magheru va scăpa cauza noastră. Oh! De-ai vedea tu tabăra sa! De-ai vedea pe bravii săi panduri și dorobanți! Nu a-i voi mai mult și nu-i a putea

---

² *Ibidem*, p. 105

³ G. Zane, *Nicolae Bălcescu Opere IV Corespondență*, ediție îngrijită de G. Zane, București, Editura Academiei RPR, 1964, p. 73.

⁴ *Anul 1848 în Principatele Romane. Acte și documente*, tomul I, 1902, p. 654.

visa măcar că, cauza noastră poate să cază vreodată! Dați-i, dați-i, zic, numai mijloacele de a-și îndeplini acest bărbat misia pe care providența l-a trimis a o îndeplini pentru țară și apoi Dumnezeu chiar să vie să vă zică că Constituția va cădea, voi ziceți-i cu mândrie că el minte”⁵.

După eliminarea regimului revoluționar, în septembrie 1848, Barbu Bălcescu se vedea nevoit să părăsească principatul ocupat de trupele otomane, ulterior și de cele rusești, ajungând la Constantinopol. Condiția de exilat, ce presupunea, printre altele, lipsa mijloacelor financiare necesare, făcea destul de grea viața tuturor românilor, însă Barbu a avut noroc cu Ion Ghica care îl „poftea câte o dată la masă. Atunci era sărbătoare pentru bieții băieți, care în epocile când nu li se puteau trimite bani de acasă, trăiau câte o dată zile întregi cu măslina și castane”⁶.

Tot aici Barbu va profita de învățăturile mamei sale, Zinca, cunoscută și apreciată „doftoroaie”, reușind să vindece de albeață un om din vecinătate. Puternic impresionat și profund recunoscător, acesta a povestit și altora despre cura minunată ce i-o făcuse românul exilat, încât toți cei care locuiau pe acea stradă l-au privit ca pe un doctor și veneau să fie consultați. Celebritatea recent câștigată avea să-i fie de folos și în contact cu autoritățile otomane. Într-o noapte au intrat peste el niște soldați turci care l-au dus la comandantul lor, un pașă ce suferise o indigestie. „Îi dete hapuri de Morison, ce începu a fi în vogă și care făcură minuni. A doua zi, Pașa, pe lângă plata vizitei, îi trimise un cal frumos”⁷ și „un mare pistol încrustat cu sîdef”⁸.

---

⁵ Nicolae Bănică Ologu, *Nicolae Bălcescu*, Biblioteca spiritului românesc, p. 112.

⁶ Dumitru Valentin Pătrașcu, *op.cit.*, p. 103.

⁷ *Ibidem*, p. 104.

⁸ *Barbu Bălcescu și pașa de Tea Crăsnaru-Mandrea* în „Studia et Acta Musei Nicolae Bălcescu”, Bălcești pe Topolog, 1969, p. 340.

Barbu era un bărbat frumos, dar care se pare că se și îndrăgostea foarte repede. La Constantinopol fiind, i-a trezit nemulțumirea lui Nicolae pentru că vroia să se însoare cu o fată săracă: „Mă rog îngrijește de frate-meu cevași, - scria acesta din Paris lui Ghica la 16 iunie 1850 - cheamă-l și fă-l să înțeleagă de nebunia ce am auzit că voește a face, a se însura cu o fată săracă când și el e sărac. Eu sunt așa de supărat asupra-i încât nu-i poci scrie; să se gândească la biata mumă-mea atât de necăjită și cât o să sufere când va afla”⁹.

Întors în țară, studiază dreptul. Ajuns la vârsta când bărbații se gândeau la însurătoare, Barbu primește o scrisoare din partea unui prieten din Craiova, colonelul Solomon, în care i se propune să aleagă dintre trei fete, una mai frumoasă ca cealaltă și toate de familie bună. Barbu „nu se putea hotărî pentru nici una, poate tocmai pentru că toate trei erau bine, dar și pentru că era foarte dificil, din cauza succesului ce-l avea pe lângă femei în București”¹⁰. Plimbându-se prin Craiova, o va zări la balcon pe Elena, fiica lui Costache Aman și a Mariței. Elena era „o fetiță de paisprezece ani, cu niște coade lungi și groase atârându-i pe spate (...). Tata întrerupse pe O.: <<Lasă-mă Domnule! Știi ce-mi place mie și am s-o iau de soție? Uite fetița ceia de colo din balcon.>> O. bufni în răs. <<Ce tot vorbești mă? Aia de tine ? Nu vezi că e un copil, și singură la părinți bogați? Nici gând n-au s-o mărite de acum... și încă după un papugiu ca tine.>>”¹¹. Elena era frumoasă, singură la părinți și, bineînțeles, curtată de mulți. Însă ea la fiecare le găsea câte un cusur: „Unul era prea înalt, altul prea scund, celălalt prea slab sau prea gras (...) Mumă-sa, tocmai la urmă, îi zise: <<Mai e și

---

⁹ G. Zane, *Nicolae Bălcescu Opere IV*, p. 304.

¹⁰ Dumitru Valentin Pătrașcu, *op.cit.*, p. 106.

¹¹ *Ibidem*, p. 106.

Bălcescu.>>(…) <<Cu barba aceia lungă, cam seamănă a ovrei; apoi e cheltuitor și crai.>> Elena tăcea, iar femeia cinstită nu bănuia că tocmai acele cusururi deșteptau imaginația copilărească a fetei și făceau pe tânărul bucureștean și mai interesant în ochii ei. După un an, se hotărîră să i-o dea”¹². „Au avut o nuntă frumoasă, cu bal mare de s-a dus vestea, cu șaluri de India, giuvaericele, dantele, și cadourile ginerelui, expuse într-o cameră alături de salon minunau pe toți”¹³. După nuntă tânăra familie a plecat la Râmnic unde Barbu fusese numit președinte la tribunal. Aici, Elena a născut o fată care, din păcate, a decedat. Pentru a o ajuta pe tânăra sa soție să treacă peste acest șoc, Barbu va cere să fie mutat la Craiova. Dintre cei 6 copii născuți în urma mariajului cu Elena vor trăi doar trei fete: Olga , Zoe și Ana. Din păcate, dragostea dintre Barbu și frumoasa sa soție va fi curmată brusc, după șase ani. Elena avea să moară din cauza unor complicații suferite în urma unui accident, căzând de pe o scară. Se stingea de „oftica galopantă, și cangrenă”¹⁴ la 8 februarie, în ziua când împlinea douăzeci și doi de ani. Lovit de soartă, rămas văduv la șase ani după ce s-a căsătorit, având de crescut trei fete, Barbu se va îndrăgosti de o moldoveancă foarte frumoasă, crezând că aceasta va putea fi mamă fetelor sale. Din păcate, avea să se înșele! Fetele țineau așa de mult la el încât nu vroiau să-i spună de legăturile amoroase ale mamei vitrege „de care știa tot orașul”¹⁵ pentru a nu-l face să sufere. Chiar dacă a doua soție era „nervoasă și capricioasă, suferind de niște migrene ce înlemneau pe toți în jurul ei”¹⁶, Barbu Bălcescu o iubea așa de mult încât s-a și îmbolnăvit:

---

¹² *Ibidem*, pp. 107-108.

¹³ *Ibidem*, p. 108.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 109-110.

¹⁵ Zoe Mandrea *Icoane din trecut*, prima ediție, 1935, p. 9.

¹⁶ *Ibidem*, p. 11.

„Priveam la bietul tata, palid, înalt și slab cu fața tristă”¹⁷ spunea adesea Zoe. Mai mult, Marie Lange nu le iubea pe fetele lui Barbu și prin comportamentul său l-a îndepărtat pe acesta de fete. Mărturiile păstrate sunt elocvente: „Doamne, domnișoara Camille, mă vezi peste câțiva ani, tânără, frumoasă, cărând maimuțele acestea ca 3 cozi prin baluri, după mine, jucând <<de-a mama>>pentru a le mărita? Dar cine le va lua? Coroană de aur să le pună pe cap bietul Bălcescu și tot degeaba are să fie”¹⁸. Interesată doar de distracțiile sale, indiferentă față de familie, noua soție a lui Barbu Bălcescu nu ezita să-și afișeze public pretențiile, considerând că soțul său trebuia să-i satisfacă toate capriciile. Astfel, când era întrebată de prietene dacă nu-i pare rău după hainele care le strică, ea răspundea: „Bălcescu să trăiască, are de unde să-mi facă altele”¹⁹. Un astfel de comportament nu avea cum să nu afecteze mariajul. În cele din urmă Barbu lua decizia de a divorța, dar soția sa, obișnuită cu o viață de lux, nu era de acord. În jurnalul său, Olga Gigurtu își amintea această secvență biografică, consemnând ruptura definitivă dintre fiice și mama vitregă: „Mama noastră vitregă e încă aici, se încăpățânează să rămână. <<Papa>> i-a făgăduit să-i dea o pensie, cu condiția să plece din oraș, dar ea nu vrea cu nici un preț; speră poate să-și recapete vechile drepturi. Nădăjduiesc că nu se va întâmpla așa ceva, căci ar fi tare trist pentru noi”²⁰. Episodul finalizării cu succes al acestui divorț, va însemna nu doar sfârșitul calvarului fetelor, dar și refacerea unei legături afective, pe nedrept deteriorate. Barbu Bălcescu își va îndrepta toată atenția către fetele

---

¹⁷ *Ibidem*, p. 13.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 39.

²⁰ *Jurnalul Olgei Gigurtu*, Colecția Memorialului Nicolae Bălcescu nr. inv. 1352, p. 1.

sale, moment consemnat cu satisfacție de fiica sa, Olga: „Vă uitasem dar de acum o să fiu un tată bun, și vom fi tot împreună”²¹.

Conștient de importanța educației fetelor sale, Barbu Bălcescu decidea să ocupe singur de acest subiect, refuzând metode clasice, față de care manifesta reticență: „Pe noi n-a vrut tata să ne dea la pension, el obicinuia a spune și a da următorul exemplu: <<puneți într-un coș cu merele cele mai frumoase , un singur măr stricat și în câteva ore se vor strica toate! Contactu cu atâtea necunoscute nu poate fi decât periculos- la mine acasă, lângă mine nu vor vedea decât ceea ce vreau eu!>>”²². Și avea ce să le învețe pentru că era „... înzestrat cu toate darurile, se pricepea la toate, scria de minune și versuri și proză, desena și picta cu ușurință și cu o exactitate uimitoare... apoi avea un gust deosebit în toate, era arbitrul tuturor eleganțelor și privirea lui era temută de toate, precum aprobarea lui era o mulțumire prea dorită(...) se preocupa să decoreze casa sau masa. A angajat profesori de pictură, desen, franceză, italiană, canto, pian”²³. Talentul tatălui nu se oprea aici. Apreciat și de societate, „dansa perfect, se pricepea la cai, în fine avea toate darurile ce fac pe un om să dea tonul în societate și cucerea ușor inimile femeilor”²⁴.

Respingând varianta instruirii fetelor sale la pension, conform unui model educațional frecvent în epocă, Barbu Bălcescu opta pentru o variantă mai dificilă, dar în acord cu un plan bine stabilit. Conform mărturiilor păstrate, ajungea să dea tonul inclusiv în educație, de exemplu în ceea ce privește aducerea celor mai bune guvernante, evident, de la Paris: „curentul ce se făcu pe vremea

---

²¹ *Ibidem*, p. 42.

²² Olga Gigurtu, *Amintiri și icoane din trecut*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1935, p. 60.

²³ Zoe Mandrea, *op cit*, pp. 42-43.

²⁴ *Ibidem*, p. 43.

aceea în Craiova, spre a se da fetelor o creștere deosebită, îi se datorează lui în mare parte, atât prin vorbă cât și prin pildă”²⁵. Exigent, până să găsească guvernanta potrivită și calificată pentru fetele sale, aștepta și câte un an „căci era greu de găsit perfecțiunea ce o dorea tata. Însă vremea aceea nu fu pierdută, tata se ocupa mult de noi, ne pusese în curent cu literatura română”²⁶. O educație în spiritul vremii nu putea fi concepută în absența cunoașterii limbilor străine, exercițiu început, de timpuriu, acasă, pentru că „numai vorbind o limbă, ajungi s-o stăpânești!”²⁷.

Depinderea unei bune educații se verifica și în formele de socializare, motiv pentru care Barbu Bălcescu manifesta o atenție aparte față de interacțiunile sociale ale fetelor sale care trebuiau să se întâlnească numai cu „persoane alese, bine crescute, căci(...), numai deprinderile din prima copilărie rămân o a doua fire pentru toată viața”²⁸. Erau vremuri în care multe fete erau crescute de guvernante: „Nu se făcea un pas fără mamă sau guvernantă (adusă de la Viena sau Paris) la baluri, cum se isprăvea dansul, fata era adusă lângă protectoarea ei”²⁹.

Tot acest efort susținut putem spune că a produs rezultatele dorite. Fetele lui Barbu Bălcescu deveniseră ele însele nu doar mândria tatălui, dar și a comunității: „Și ce mândru era de noi, mai târziu când eram și noi fetișcane și ne îndeletniceam cu pictura și cu muzica: <<Mă umflu în pene>> spunea el, <<când aud vorbindu-se de fetele noastre>>”³⁰. Ca o confirmare a acestei situații putem aminti o butadă atribuită lui Ion Maiorescu: „Ce e de văzut în

---

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ Zoe Mandrea, *op.cit.* pp. 8-9.

²⁹ Olga Gigurtu, *op.cit.*, p. 128.

³⁰ *Ibidem*, p. 34.

Craiova?- Grădina Bibescu, Biserica Sf. Dumitru, și fetele Bălcescu”³¹. Cele trei fiice ale lui Barbu Bălcescu deveniseră „bunuri patrimoniale” ale Craiovei, iar reputația lor provoca destule discuții în ceea ce privește posibili parteneri de căsătorie. Mai degrabă se ajunsese să se spună că nu puteau fi găsite partide destul de importante pentru ele la Craiova, – așa considerau bătrânii și oamenii căsătoriți³².

Barbu Bălcescu a fost însă extrem de implicat și în viața comunității sale. A fost avocat, judecător iar, pentru o scurtă perioadă (1874-1876), a deținut și mandatul de primar al Craiovei, încercând să rezolve problema aprovizionării cu apă potabilă, „realizarea unor lucrări de canalizare, pavare a străzilor și de extindere a iluminatului public cu gaz”³³.

Potrivit mărturiilor păstrate, Barbu Bălcescu s-a implicat activ și în timpul războiului de independență, atât prin donații, susținerea spitalelor („dărui două paturi complete”), cât și acceptând încartiruirea soldaților și ofițerilor armatei române: „Aveam aproape zilnic 18-20 de soldați încartiruiți cărora tata le da și mâncare. Apoi ofițeri. Pe colonelul francez Gaillard, atașatul militar francez pe lângă Rusia pentru a asista la operațiunile războiului. Locui vreo 3-4 zile la noi, unde primi vizita lui Ion Brătianu, care era atunci prim-ministru. Mai târziu avurăm pe generalul Cernat ...”³⁴.

Un om care avea calitățile lui Barbu, care a fost așa de atent cu educația fetelor, nu putea să ignore arta și artiștii. O confirmă, din nou, Zoe Mandrea: „Casa noastră era locul de întâlnire a societății cele mai alese, tata dădea prânzuri, serate muzicale,

---

³¹ „Columna”, nr. 68, 2013, p. 1.

³² *Ibidem*, p. 61.

³³ Dumitru Valentin Pătrașcu, *op.cit*, p. 51.

³⁴ *Ibidem*, p. 145.

baluri. În anul acela tata era primar și punea toată societatea în mișcare după voința sa, artiștii streini cari treceau prin București îi aducea și la Craiova și chiar îi primea la noi, în casă”³⁵. O completează și Ana: „Când patrona câte un concert, biletele care nu le vindea, le plătea. Era un fel de Meceniu pentru artiști, pe care îi invita adesea seara la ceai și la masă”³⁶. Odată, avându-i invitați pe I.L. Caragiale și pe maiorul Boldescu, a avut loc un „duel à la fourchet”- care mânâncă mai bine. Duelul va fi câștigat de Caragiale care, la sfârșitul mesei, va mânca o franzelă întreagă, înmuiată în zeama rămasă în compotieră de la feliile de portocală. „Toți bătură din palme râzând, declarând că el este învingătorul. (...) trebuie să fi fost de vreo 28 de ani”³⁷.

În timpul sezonului de iarnă, vinerea devenea ziua dedicată de socializare, iar spațiile casei dedicate erau bine delimitate: „Iarna, tata luă vinerile ca seri fixe de primire. Se primea în etajul de jos ocupat de tata. Domnii jucau în salonul cel mare. Tanti Sevastia, sora tatei, rămasă nemăritată, venită să petreacă iarna cu noi (...) făcea onorurile salonașului verde (...). Acolo se primeau doamnele și bărbații care nu jucau cărți”³⁸.

Toate aceste activități nu puteau fi susținute fără resursele necesare. Popular putem spune că *obrazul subțire cu cheltuială se ține!* Iar lui Barbu Bălcescu, amator de lux, este clar că i se potrivea: „A fost însă ca mai toți boierii din generația lui, cari, când dădeau o creștere bună copiilor credeau că și-au făcut toată datoria către ei, fără a le mai duce grija de viitor, și de aceea, mulți și-au cheltuit

---

³⁵ Zoe Mandrea, *op.cit.*, pp. 58-59.

³⁶ Dumitru Valentin Pătrașcu, *op.cit.*, p. 135.

³⁷ *Ibidem*, p. 152.

³⁸ *Ibidem*, p. 123.

averea nelăsând decât datorii copiilor lor”³⁹. Obişnuia să spună: „Am trăit şi nu m-am lipsit de nimic”⁴⁰.

Demn reprezentant al unei aristocraţii tot mai deschisă către nou, Barbu Bălcescu era mare amator de vacanţe în ţară şi în străinătate. Fiind tutorele averii „rămase de la mama mare, avea un venit frumos ce-i permitea viaţa luxoasă care îi plăcuse întotdeauna s-o ducă”⁴¹. Când au fost pentru prima dată în Bucureşti Ana Bălcescu îşi amintea că „tata ne luase un apartament foarte luxos la hotelul Otetelişanu. Un salon mare, 3 camere de dormit, piano cu chirie”⁴². După moartea socrilor, Barbu a rearanjat grădina casei încât toţi „trecătorii se opreau pe lângă grilaj şi ziceau: <<Doamne! Aşa o fi în Rai>>”⁴³. Aceaşi Ana îşi amintea că pianul era nelipsit din spaţiul unde urmau să locuiască o perioadă, iar tatăl său nu se da în lături de la gesturi de eleganţă extremă, ca în timpul vacanţei în Austria când „ne luase un pian cu chirie, spre a nu pierde exerciţiul, şi ne aducea, la două zile, câte un coş monstru plin cu flori pentru a garnisi masa din salonul nostru”⁴⁴.

Cât a fost căsătorit cu Marie Lange, dar, şi uneori, după aceea, relaţia cu fetele sale nu a fost întotdeauna cea dorită de acestea. Chiar dacă nu era împotriva căsătoriei, dar având experienţa primei lui soţii, Elena, căsătorită de tânără şi decedată la 6 ani după aceea, Barbu nu se grăbea să le mărite- erau prea tinere; erau „fala şi veselia” casei; trebuia să le dea parte din avere rămasă de la mama lor şi de la bunici. Barbu ar fi preferat pretendenţi mai în vârstă şi mai bogaţi căci i-ar fi lăsat lui uzufructul averii cât ar fi trăit.

---

³⁹ *Ibidem*, p. 64.

⁴⁰ *Zoe Mandrea, op.cit.*, p. 64.

⁴¹ Dumitru Valentin Pătraşcu, *op.cit.*, p.48.

⁴² *Ibidem*, p. 47.

⁴³ *Ibidem*, p. 129.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 131.

În ciuda energiei și eleganței sale, Barbu Bălcescu avea o fire bolnăvicioasă, ajungând uneori să ia 35 de doctorii pe zi⁴⁵. La un an sau doi după ce a murit Elena, s-a îmbolnăvit și a trebuit să plece în străinătate să se trateze. Va trimite fetele (Olga , cea mai mare avea 6 ani, Zoe 4 iar Ana 3) la Sevastița⁴⁶. Ajunsesse totuși dependent de medicamente, lua prea multe până când medicii au decis luarea de măsuri ferme, după cum confirmă Zoe Mandrea: „Prietenul său doctorul Fabricius a încetat să-i mai dea doctorii și l-a pus la o cură de aer, lumină și lapte sub toate formele, cură ce a dat rezultate”⁴⁷.

Starea sănătății și problemele financiare își vor pune uneori amprenta asupra relației cu fetele, situație rememorată de acestea, mai târziu: „<<Papa>> e veșnic prost dispus; o vreme era ceva mai bine, dar acum a reînceput. Ora de masă împreună e o adevărată corvoadă, nu altceva; noroc că <<Mademoiselle>> e de umoare mai bună, astfel ar fi insuportabil”- va scrie Olga în jurnalul ei⁴⁸. Fetele însă îl iubeau și se îngrijorau de starea sănătății sale: „... tot nu are mină bună; de nu s-ar îmbolnăvi, e tot ce mă preocupă pentru moment! Să ni-l țină Dumnezeu, el e tot ce ne-a mai rămas”⁴⁹. Ca expresie a acestei relații afective deosebite, copiii săi nu vor să facă pași care să afecteze în vreun fel starea tatălui lor. Olga nu dorea să se căsătorească fără consimțământul tatălui și-i va declara lui Petre că „așa ceva nu voi face niciodată, că prefer să mor, că nu ar putea exista nici o zi fericită pentru mine dacă aș ști că i-am pricinuit o așa mâhnire tatii”⁵⁰.

---

⁴⁵ Zoe Mandrea, *op.cit.* p. 45.

⁴⁶ Olga Gigurtu, *op.cit.*, p. 126.

⁴⁷ Zoe Mandrea, *op.cit.*, p. 46.

⁴⁸ *Jurnalul Olgăi Gigurtu*, p. 1.

⁴⁹ *Ibidem*, pp. 41-42.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 67.

Cu toate acestea, chiar în ciuda unor aspecte inconfortabile legate de mariajul lor, fetele lui Barbu Bălcescu vor conserva o memorie plăcută tatălui lor: „nu voi vorbi aici de împrejurările cari au precedat căsătoria noastră, trecutul trebuie uitat când întunecă amintirea celor ce i-am iubit, despre morți nu trebuie să vorbești de rău, căci nu se mai pot apăra, și-au fost și ei sărmanii oameni slabi ca noi...”⁵¹. Categorie, Barbu și-a iubit fetele, lucru recunoscut, de altfel, de urmașele sale. În jurnalul său, Olga nota pe marginea acestui aspect: „... nu mă îndoiesc că, în felul lui, ne iubea. Să nu cerem fiecăruia mai mult decât ne poate oferi. Dar oricât s-ar spune, un tată rămâne un tată și când vezi dintr-o dată trupul neînsuflețit al unei ființe care ți-a fost dragă, te cuprinde un sentiment greu de definit”⁵².

Acesta a fost Barbu Bălcescu, un om care a dorit să lase *ceva* în urma sa. Și pentru că a lăsat *ceva*, urmașii săi au considerat necesar să păstreze această memorie, a lui și a epocii sale, în scris. Astfel, nu întâmplător, fiecare fată a scris câte o carte: Olga - *Amintiri și icoane din trecut*, Zoe - *Icoane din trecut și Ana - Amintiri*, titluri construite în jurul cuvintelor „amintiri” și „icoane” poate pentru că așa au vrut să-l păstreze în memoria lor pe tatăl lor, Barbu, ca pe o icoană.

---

⁵¹ Zoe Mandrea, *op.cit.* p. 60.

⁵² *Jurnalul Olgăi*, p. 160.

**Barbu Bălcescu, desenat de fata sa, Olga Bălcescu,
colecția Muzeului memorial „Nicolae Bălcescu”,
nr. inv. 72.**

LISTA AUTORILOR

Dumitru Antonie CHELCEA este manager al Muzeului Memorial „Nicolae Bălcescu”. Domeniile sale de interes sunt teologia și istoria. După o activitate de peste 15 ani la catedră, a ales managementul cultural cu scopul de a contribui la salvarea patrimoniului material și imaterial din județul Vâlcea. Alături de alți cercetători lucrează pentru cunoașterea și promovarea acestuia în rândul tinerilor, cu scopul recuperării și dezvoltării industriilor creative. A publicat o serie de studii și articole de specialitate și este membru în mai multe asociații culturale din județul Vâlcea.

Sorin Liviu DAMEAN este profesor universitar doctor habilitat la Facultatea de Științe Sociale a Universității din Craiova. Titular al unui doctorat în istorie (2000), susținut la Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași. Printre domeniile de interes se numără: instituția monarhică, relațiile internaționale, diplomația secolului al XIX-lea, instituțiile politice din România modernă. A publicat 17 volume, din care 5 volume ca singur autor și 12 în colaborare (coautor-coordonator), peste 90 de studii și articole științifice publicate în revistele naționale de specialitate, 80 de comunicări științifice și participări la simpozioane naționale și internaționale. Editor al unor volume de documente diplomatice: *Diplomați englezi în România (1866-1880)*, Craiova, Editura Universitaria, 2008 și *Diplomați englezi în România (1881-1914)*, Craiova, Editura Universitaria, 2009. Cea mai recentă apariție: *Carol I al României un monarh devotat*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2017.

Florin EPURE este director al Direcției Județene de Culte și Patrimoniu din județul Vâlcea. Doctor în istorie cu o teză consacrată ctitoriilor lui Matei Basarab din Oltenia (2013), susținută la Universitatea „Valahia” din Târgoviște. Printre domeniile sale de interes se numără istoria patrimoniului cultural, istoria elitelor vâlcene, managementul cultural. Autor a numeroase articole, studii, comunicări, intervenții în mass media locală pe astfel de teme. A fost asistent la Facultatea de Litere-Istorie a

Universității din Pitești în perioada 2003 – 2005, membru în Comitetul de organizare UNESCO pentru mânăstirea Hurezi (2012). Din 1997 este membru al Societății Numismatice Române, iar din 2008 realizator al emisiunii „Recurs la istorie” la Televiziunea VTV din Râmnicu Vâlcea.

Valentin HĂNULESCU este muzeograf, șef de secție la Muzeul Memorial „Nicolae Bălcescu”. Domeniile sale de interes: istoria socială, istoria familiei Bălcescu și a urmașilor. A publicat articole pe aceste teme în reviste științifice și de cultură din țară, printre ele: *Moravurile societății românești în prima jumătate a secolului al XIX-lea, între lege și cutumă* în „Buridava” nr.6/2008; *Cultură și educație în familia Bălcescu*, în „Țara Bârsei” (serie nouă) nr. 8/2009; *Câteva considerente privind revoluția pașoptistă din Țara Românească*, în „Buridava” nr. 7/2009; *Moștenirea Bălceștilor- Arc peste timp*, în „Țara Bârsei” (serie nouă) nr. 14/ 2015; *Despre iubire în Jurnalul Olgăi Bălcescu (1856-1940)*, în „Țara Bârsei” (serie nouă) nr. 15/ 2016.

Nicolae MIHAI este cercetător științific III dr. în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S.Nicolăescu-Ploșor” al Academiei Române și coordonator GRISCU (Grupul de istorie culturală) din cadrul aceluiași institut. Doctorat în istorie, cu o teză dedicată mentalității revoluționare în Țara Românească în prima jumătate a secolului al XIX-lea, susținut la Universitatea din Craiova (2009). Studii postdoctorale în cadrul Institutului de Istorie „A.D.Xenopol” din Iași, al Academiei Române (2011-2012). Stagii de cercetare la Maison des sciences de l’homme /Ecole des hautes études en sciences sociales, Paris (2008, 2011, 2012). Specializat în istoria culturală a secolului al XIX-lea, cu accent pe mentalitatea revoluționară în prima jumătate a secolului al XIX-lea, istoria culturii populare, a culturii memoriei. A organizat conferințe, colocvii și workshopuri internaționale și naționale, cu deschidere pluridisciplinară, pe tema ritualurilor politice, culturii populare, sărbătorilor naționale. Autor al cărții *Revoluție și mentalitate în Țara Românească. O istorie culturală a evenimentului politic*, Craiova, Aius, 2010 (premiul „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române, 2012), editor al numărului tematic al revistei „Xenopoliana”, XV, 2007-2008, « Pour une histoire culturelle de la mort. Perspectives ouest et est-européennes ». A

coordonat (împreună cu Cornel Bălosu) volumul de studii *Cultura populară la români. Context istoric și specific cultural*, Craiova/Cluj-Napoca, Editura Universitaria/Presa Universitară Clujeană, 2014.

Horia NESTORESCU-BĂLCEȘTI absolvent al Facultății de Drept din București, a fost redactor la „Revista Bibliotecilor” (1965-1968), muzeograf la Muzeul Memorial Nicolae Bălcescu al cărui director a devenit ulterior (1968-1974, 1975-1980), cercetător la Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului al Academiei Române (1993-1996), ulterior director al Centrului Național de Studii Francmasonice (1996-). A inițiat revistele „Studia et Acta Musei Nicolae Bălcescu” și „Caietele Bălcescu” contribuind la revitalizarea cercetărilor dedicate lui Nicolae Bălcescu și perioadei pașoptiste în istoria noastră. Autor a numeroase articole, studii și comunicări pe teme legate de biografia lui Nicolae Bălcescu, istoria familiei Bălcescu, revoluția pașoptistă și Primul Război Mondial în județul Vâlcea, influența Francmasoneriei, membri români ai Francmasoneriei. Este Mare Maestru de Onoare al M.L.N.R 1880 din România. Dintre volumele publicate: *Nicolae Bălcescu: Contribuții biobibliografice*, București, Editura Enciclopedică Română/ Editura Militară, 1971; *Vatra Bălceștilor: Studiu și documente*, Editura Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu”, 1971 (împreună cu Cornelia Bodea și Paul Cernovodeanu); *Revoluția de la 1848 în județul Vâlcea: Studiu și documente*, Editura Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu”, 1978 (în colaborare cu Corneliu Tamaș, Petre Bardășu și Sergiu Purece); *Județul Vâlcea în anii Primului Război Mondial*, 2 vol., Editura Societatea „Prietenii Muzeului Bălcescu”, 1979 (în colaborare cu Corneliu Tamaș, Petre Bardășu și Sergiu Purece); *Revoluția de la 1821 în județul Vâlcea: Studiu și documente*, Muzeul memorial „Nicolae Bălcescu”, 1980 (în colaborare cu Corneliu Tamaș); *Nicolae Bălcescu - urme în bronzul istoriei*, București, Scrisul Românesc, 1988; *Românii în Francmasoneria universală*, București, Editura Nestor, 1997 (în colaborare cu Dan Amedeu Lăzărescu); *Enciclopedia Ilustrată a Francmasoneriei din România*, vol. 1-3, București, Editura Phobos, 2005.

Sorin OANE, profesor la Colegiul Național „Alexandru Lahovari” din Râmnicu Vâlcea. Doctor în istorie al Universității din București din 2005. Coautor a nouă manuale de istorie, publicate la edituri precum Humanitas și Teora, și a altor șase cărți de didactică istorică. Autor al cărților *Istoria județului Vâlcea în perioada 1948-1965. Un studiu de caz*, 2007, Râmnicu-Vâlcea, Editura Conphys, 2007 (teza de doctorat, sub coordonarea academicianului Dinu C. Giurescu), *Colegiul Național „Alexandru Lahovari”. O istorie, câteva istorisiri și o mulțime de personalități*, Râmnicu-Vâlcea, RH Printing SRL, 2011; *Liberalismul vâlcean. Istorii vechi și noi* (2013). Coautor la *Istoria Consiliului Județean Vâlcea* (2008) ca și a *Enciclopediei Vâlcei*, vol I (2010). Și II (2013). Cea mai recentă carte este *Colegiul Național „Alexandru Lahovari”. Cele mai frumoase povești* (2016). Domenii de interes: istoria comunismului românesc, imagistica de artă, istoria locală vâlceană pentru perioadele modernă și contemporană. A scris peste 100 de studii și articole despre imagistica de artă pe care le-a publicat în revistele „Historia” și „Istorie și civilizație”. Alte articole științifice, pe diferite teme (istorie, artă), au fost publicate în reviste precum: Acta Terae Fogarasensis, Buridava, Comunicări științifice, Oltenia, Cultura medieșană, Studii vîlcene, Collegium Medienses, Muzeul Naționaletc, etc. Studiile sale au fost traduse și publicate și în Canada și Marea Britanie. Are medalia de aur „Meritul pentru Invatamint” și este menționat în „Who is Who” din 2009. Participant la conferințe și simpozioane internaționale de istorie Budapesta (1999), București (2001, 2003), Atena (2002), precum și la numeroase colocvii și simpozioanele naționale (Mediaș, Ploiești, RâmnicuVâlcea, Făgăraș etc). Invitat la peste 100 de emisiuni la televiziunile locale, pe probleme de istorie și atitudine civică.

Iulian ONCESCU este conferențiar universitar doctor la Universitatea Valahia din Târgoviște, Facultatea de Științe Umaniste, Departamentul de Istorie. Doctor în istorie al Universității din Suceava (2007) și al Universității Castilla La Mancha-Ciudad Real (2017). Domeniile sale de interes: călători străini despre români în sec. al XVIII-lea, relațiile franco-române în secolul al XIX-lea, istoria modernă a românilor, România în relațiile internaționale în epoca modernă, istoria contemporană a României, istorie locală.

Membru al Centrului Pentru Cercetarea Istoriei Relațiilor Internaționale și Studii Culturale „Grigore Gafencu”. A publicat peste 30 de lucrări (în calitate de autor, coautor, coordinator/editor) și numeroase studii și articole de specialitate. Ultima lucrare apărută: *O istorie a Românilor de la Tudor Vladimirescu la Marea Unire (1821-1918)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2015, 280 p., (împreună cu Sorin Liviu Damean).

În istoria modernizării României, Nicolae Bălcescu rămâne un important punct de reper. Lider incontestabil al generației sale, figura sa nu este ușor de descifrat: istoricul lui Mihai Viteazul, dar și apărătorul împrumutării țăranilor, conspiratorul *Frăției*, ajuns secretar al „guvernului provizoriu”, revoluționarul de tip iacobin (fără a aluneca în excese), dar și adeptul colaborării dintre motii lui Avram Iancu și maghiarii lui Lajos Kossuth, iuncărul din miliția pământeană și studentul lui Jules Michelet și Edgar Quinet, exilatul susținut cu mari sacrificii de către mama sa până la bolnavul, tot mai însingurat, de la Palermo, iată doar câteva fațete ale celui devenit tipar reprezentativ pentru *epoca regenerării*, ce mai are încă surprize de oferit cercetătorului atent. Invitației lansate în vederea explorării acestei personalități i-au răspuns membri ai Academiei Române, cercetători, cadre didactice din mediul universitar și preuniversitar, membri ai societăților culturale de profil. Alături de ei vom încerca să identificăm nu doar noi lecturi metodologice, teme de interes care au preocupat generația pașoptistă, cât și mecanismele care permit integrarea liderului pașoptist într-o *cultură a trecutului* căreia îi facem față cu toții, specialiști și public larg deopotrivă. De la istoria emoțiilor la istoria vieții private, de la perspective sintetice la receptarea figurii sale în manuale de istorie, de la importanța unor modele culturale în biografia sa la *locuri ale memoriei* revoluției pașoptiste, cititorului i se oferă posibilitatea de a înțelege de ce Nicolae Bălcescu continuă să atragă atenția asupra sa, ca figură exemplară a uneia dintre primele noastre elite, dedicate total proiectului național și identității noastre europene.

ISBN 978-606-14-1357-7
ISBN 978-606-37-0318-8

9 786061 413577